

Interreg
Austria-Hungary
European Union – European Regional Development Fund
Co-AGE

MAGYAR

SZEKUNDER ADATELEMZÉS

Az önkéntes tevékenységek gyakorlatának és szociodemográfiai keretfeltételeinek elemzése az osztrák-magyar határrégióban

2020. SZEPTEMBER

Interreg

Austria-Hungary

European Union – European Regional Development Fund

Co-AGE

AZ ÖNKÉNTES TEVÉKENYSÉGEK GYAKORLATÁNAK ÉS SZOCIODEMOGRÁFIAI KERETFELTÉTELEINEK ELEMZÉSE AZ OSZTRÁK-MAGYAR HATÁRRÉGIÓBAN

SZEKUNDER ADATELEMZÉS

az Ausztria-Magyarország INTERREG V-A program ATHU123
"Intézményi együttműködés idősbárát és gondoskodó
közösségek támogatására" Co-AGE projekt keretében

CHANCE B
GRUPPE

KATHOLISCHE
KIRCHE STEIERMARK

TARTALOMJEGYZÉK

ÖSSZEFOGLALÓ	3
1. BEVEZETŐ.....	6
A Co-AGE projekt	6
A kutatás célja és módszertana	6
2. AZ ÖNKÉNTESSÉG	8
Az önkéntesség fogalma	8
Az önkéntesség területei	12
Az önkéntesség motivációja	15
Az önkéntesség intézményi keretei	17
Az Európai Unió stratégiái, kezdeményezései	17
Az önkéntesség jogi és infrastrukturális háttere Ausztriában	23
Az önkéntesség jogi és infrastrukturális háttere Magyarországon	33
Az önkéntesség és a digitalizáció	40
Össztársadalmi hasznosság	41
3. AZ IDŐSEK ÉLETMINŐSÉGE.....	43
Az időskor definiálása	43
Az életminőség meghatározása	45
4. AZ IDŐSBARÁT KÖZÖSSÉGEK.....	48
Az idősbárát közösségek meghatározása	48
Jó gyakorlatok az idősbárát közösségek kialakítására	53
Jó gyakorlatok Európában	53
Jó gyakorlatok Magyarországon	54
Jó gyakorlatok Ausztriában	57
ÁBRÁK JEGYZÉKE	61
TÁBLAJEGYZÉK	63
FORRÁSJEGYZÉK.....	64

ÖSSZEFOGLALÓ

A tanulmány a Co-AGE "Intézményi együttműködés idősbarát és gondoskodó közösségek támogatására" projekt szakmai stratégiájához készült, mely a projekt Innovatív, öngondoskodó és hálózatba szerveződő települések útmutatójának részét képezi.

A projekt az idős emberek hétköznapi problémáinak enyhítésére dolgozott ki egy önkéntességen és közös, határon átívelő együttműködésen alapuló megoldást. Az elemzés célja egy olyan szakmai anyag összeállítása, mely a projekt megvalósítása során a benne résztvevőknek átfogó képet ad az önkéntességről, az előregedő társadalom kihívásairól, valamint regionális, nemzeti és nemzetközi jó gyakorlatokon keresztül bemutatja az idősbarát közösségek kialakításához vezető utat, ezáltal elősegítve a projekt sikeres megvalósítását.

Az elemzés a témához kapcsolódó osztrák, magyar és egyéb nemzetközi jelentések, kutatások, statisztikai adatok alapján szekunder adatelemzés formájában készült el.

A Co-AGE projekt céljainak rövid bemutatása után a tanulmány részletesen definiálja az önkéntesség fogalmát, elemzi az önkéntes tevékenységi területeket, illetve az önkéntesek motivációját. Az elemzésből kiderül, hogy Magyarországon főként a házkörüli és házimunkák, illetve az ügyintézés vagy bevásárlás a legnépszerűbb tevékenységek az önkéntesek között. Ausztriában is a házimunka, a javítási- és szerelési munkák, valamint a személyfuvarozás áll az első helyen, de a sport és szabadidős tevékenységek, illetve a közbiztonsággal kapcsolatos tevékenységek is az elsődleges önkéntességi tevékenységek közé tartoznak. Az önkéntesek motivációját vizsgálva elmondható, hogy a klasszikus, hagyományos, pusztán szolidaritási szándékból végzett önkéntes tevékenységek jellemzőek Magyarországon, míg Ausztriában ez kiegészül a tanulási vágy, az új ismeretek és az egyéni érdekek figyelembevételével is.

A nemzeti és nemzetközi statisztikai adatok alapján részletezésre kerül az önkéntesek szociodemográfiai elemzése is. Az elemzésből kiderül, hogy az Európai Unió 28 országának (2015) teljes lakosságának egyötöde végez önkéntes tevékenységet szervezeti formában, és közel egynegyede informális keretek között. Ausztriában a lakosság 46%-a vallotta, hogy önkéntes tevékenységet végez, ebből 30-30% az informális és a formális önkéntesek aránya, valamint 15% akik mindkét formában önkénteskednek. A magyar lakosság több mint egyharmada vesz részt önkéntes tevékenységben, és kirívóan magas százalékban, közel 90%-ban informális önkéntesség formájában. Az önkéntesek között a nemek aránya kiegyenlítődött, 50-50% mind az Unióban, mind a projektrégió két országában is. A statisztikákból kiderül, hogy az Unióban az önkéntesek iskolai végzettségét tekintve leginkább felsőfokú végzettségűek, míg Ausztriában a szakmunkás képzőt végzetek aránya a legmagasabb,

Magyarországon pedig vegyesen a szakmunkásképzőt és a felsőfokú tanulmányokat végzők önkénteskednek leggyakrabban. Az önkénteseket korcsoportok szerint vizsgálva kiderült, hogy Ausztriában és az EU-ban a különböző korcsoportok között arányosan (kb. 20%) oszlik meg az önkéntesek aránya, vagyis hasonlóan aktívak a fiatalok és az idősebbek is, még ha ez utóbbi aránya 75 év felett csökken is. Magyarországon is viszonylag kiegyenlítődött a korosztályok közötti arány, azonban érdekes, hogy ott az idősebb generáció valamivel aktívabb, mint a fiatalok.

A tanulmányból kiderül továbbá, hogy a hagyományos önkéntes tevékenységek hogyan épülnek be a 21. század által biztosított digitális térbe és milyen módon kapcsolódik össze az önkéntesség és a modern technika. Az „okos” készülékek használata nem csak az önkéntes tevékenységek szervezését, koordinációját könnyíti meg, pl. közösségi média felületek segítségével, hanem akár össze is kötik az önkéntest és a rászorulókat. Ma már számos ilyen applikáció létezik, ilyen például a By my eyes is, amely a gyengén látóknak nyújt segítséget egy videóhívással, melyet az önkéntesek fogadnak és a videótelefon révén a gyengén látók szemeivé válnak.

Nemzetközi tanulmányok alapján az elemzés bemutatja az időskor és az életminőség definícióját is. A WHO 60 év feletti kortól beszél az időskor kezdetéről és az ENSZ statisztikájából kiderül, hogy ma az idősök aránya körülbelül 22% az EU-ban, és ez a szám 2050-re 30%-ra is emelkedhet. Közös célja minden társadalomnak, hogy a benne élő idős korosztály életminősége és jól-léte biztosítva legyen. Az elemzés az életminőség fogalmát is körbe járja, megvizsgálva mind az objektív (anyagi javak, tulajdon), mind pedig a szubjektív (boldogság, elégedettség) tényezőket is.

A zárófejezet összekapcsolja a korábban az elöregedés kapcsán leírt problémákat az önkéntességgel, és a WHO definíciója, valamint a magyar, az osztrák és az EU-s jó gyakorlatok mentén bemutatja mit jelent az idősbarát közösség. Az idős generáció számára is élhető környezet kialakítása több nagy terület megreformálása által érhető el. Ilyen például a biztonságos és megfizethető tömegközlekedés biztosítása, az idősök igényeire szabott lakhatási lehetőségek kialakítása, a társadalmi aktivitást serkentő kezdeményezések, a közterületek és épületek biztonságos és akadálymentes kivitelezése, valamint támogató szociális- és egészségügyi rendszerek kialakítása. Az idősök biztonságérzetét és közérzetét javítják továbbá a modern technika vívmányai is, mint pl. a vészjelző karperec, vagy a komplexebb Ambient Assisted Living (AAL) rendszerek, melyek a lakásban kínálnak biztonsági, kényelmi megoldásokat az idősök számára.

Az elemzésből jól látható, hogy a Co-AGE projekt céljait és motivációját tekintve jól illeszkedik az aktuális Uniói kezdeményezésekhez és stratégiákhoz. Európa országai, köztük Ausztria és Magyarország is jó úton halad az idősbarát társadalom és környezet kialakításában, számos projekt keretében valósultak meg kreatív, gyakorlatias intézkedések, amelyek az idős generáció

életkörülményeit, elégedettségét és jól-létét hivatottak elősegíteni. A Co-AGE projekt is ezzel a céllal jött létre és az önkéntesség, valamint a határon átnyúló megoldásai révén tesz hozzá egy minden generáció számára élhető Európa kialakításához.

1. BEVEZETŐ

A Co-AGE projekt

A Co-AGE projekt két kiemelt célja az osztrák-magyar határmenti régióban élő idős lakosság életminőségének növelése, valamint az ehhez hozzájáruló intézményi együttműködés erősítése. A fiatal generáció vidékről városba költözése, az elvándorlás, a lakosság elöregedése, a rendelkezésre álló egészségügyi szakemberek mind-mind az idősök életminőség-romlásához vezetnek. Az egyedül maradt idős emberek gyakran érzik magukat magányosnak, kirekesztettnek és bizony sokszor lenne szükségük nem csak társaságra, de segítségre is a hétköznapiak során felmerülő gondok megoldásához. A Co-AGE projekt erre a problémára dolgozott ki egy önkéntességen alapuló megoldást. A projekt megvalósítása során önkéntesek segítik az időseket, valamint különböző tevékenységek és programok által igyekeznek őket a társadalomba integrálni. Az önkénteseket az úgynevezett bizalmi munkatársak koordinálják majd, akik komplex képzést kapnak idősbarát gondolkodás, és az önkéntesség témáiban. Emellett összekötő szerepük lesz, hidat képeznek az önkéntesek és a szakmai szervezetek között. Az így kialakult idősbarát közösségeket a projekt összeköti és egy határon átnyúló hálózatot szervezve kapcsolja össze. A hálózatosodást a személyes kapcsolatokon és rendezvényeken kívül a közösségi média által nyújtott lehetőségekkel biztosítja a projekt. Egyedülálló virtuális faluterek kialakításával köti össze a projektben résztvevő közösségeket és azok lakosait. A közösségek egymás jó gyakorlatai alapján fejlődhetnek, új ötletekkel gazdagodhatnak és a tudáscsere által egymást segítve válhatnak az idősök számára is élhető közösséggé.

A projekt a fenntarthatóság érdekében célul tűzte ki az együttműködő intézmények, szakmai szervezetek, plébániák, egyházi közösségek és a helyi hatóság munkájának összekapcsolását és közös együttműködésük erősítését is. Fontos cél, hogy ne csak a közösségek alkossanak hálózatot, hanem a számukra rendelkezésre álló intézmények is szorosan együttműködjenek.

A kutatás célja és módszertana

A kutatás a Co-AGE projekt „Innovatív, öngondoskodó és hálózatba szerveződő települések útmutatójának” egyik része, amely többek között a közösségek bizalmi munkatársainak, valamint az együttműködő szervezeteknek is segít egy átfogó képet adni az idősödő társadalom problémáiról, az önkéntes tevékenységek keretfeltételeiről és az idősbarát közösségek kialakításának lehetséges formáiról. A kutatás célja egy komplex eredményeket, statisztikákat, jelentéseket bemutató tanulmány elkészítése, amely elemzi nem csak az osztrák és a magyar, hanem az Európai Unió a

témához kapcsolódó adatait, szakmai jelentéseit, valamint bemutatja a legérdekesebb jó gyakorlatokat is.

A kutatás szekunder adatelemzés formájában valósult meg, vagyis más témához, más kutatáshoz kapcsolódóan már elkészült elemzéseken alapszik, amelyeket különböző kutatóintézetek, önkormányzatok, világszervezetek készítettek el. A kutatás során mind az önkéntesség, az időskor, valamint az idősbárát közösségek témáját is EU-s, magyar és osztrák szinten is vizsgáltuk. A statisztikai adatok Magyarországon a Központi Statisztikai Hivatal (KSH), Ausztriában az Institut für empirische Sozialforschung (IFES), az Unióban az Európai Statisztikai Hivatal (Eurostat) adatait felhasználva készültek el. A tanulmány a WHO, az ENSZ és a különböző regionális elemzések együttes vizsgálata alapján készült el és vizsgálja a programrégió demográfiai és a különböző szociális támogató hálózatainak adottságait.

2. AZ ÖNKÉNTESSEG

Az önkéntesség fogalma

Az önkéntesség szó a latin “voluntarius” szóból ered, ami “hajlandót” jelent. Az önkéntesség fogalma egyénenként, kultúránként valamint országonként is változó, hiszen a történelem, a politika, a vallás és a kultúra erősen befolyásolja az önkéntesség formáit és megítélését. Amíg az önkéntes munka az egyik országban érték és becsülendő, addig ugyanaz a tevékenység egy másik országban nem számít önkéntes tevékenységnek. Az önkéntesség meghatározása nemzetközi szinten is igen változó, az Európai Unió országaiban szinte már mindenütt létezik hivatalos definíció az önkéntességre, de míg egyes országok az egyéni döntést hangsúlyozzák a fogalom meghatározásakor, addig más országok szervezetek szerint vagy éppen tevékenységek szerint definiálják az önkéntességet. A fellelhető sokféle értelmezés ellenére azért mégis egyértelműen definiálhatóak az önkéntesség alapvető, elengedhetetlen jellemzői. 2001-ben, az Önkéntesek Nemzetközi Éve kapcsán készült ENSZ jelentés¹ három pontban határozta meg az önkéntes tevékenység speciális jellemzőit:

1. az önkéntes tevékenység nem fizetett, vagyis nem anyagi haszonszerzés céljából végzik, ugyanakkor esetenként az önkéntesek költségei megtéríthetőek
2. a tevékenységnek önkéntesnek kell lennie, vagyis a személy szabad akaratából végzi azt
3. a tevékenység mindenképpen más személy vagy a társadalom hasznára irányul

Ezt a definíciót 2012-ben az Európai Ifjúsági Fórum Az önkéntesek jogainak és kötelezettségeinek európai chartája² kiadványában kiegészítette egy negyedik ponttal, és az alábbiak szerint határozta meg az önkéntesség fogalmát:

Egy tevékenység csak akkor tekinthető önkéntesnek, ha:

1. az érintett személy azt saját szabad akaratából, idejének és energiájának ráfordításával olyan célok megvalósítása érdekében végzi, amelyek mások és az egész társadalom javát szolgálják,
2. az érintett személy nem részesül anyagi ellenszolgáltatásban (bár a tevékenységhez közvetlenül kapcsolódó kiadások visszatéríthetők),
3. az érintett személy ezt a tevékenységet nem profitorientált célból, elsősorban civilszervezet munkatársaként végzi, ami biztosíték arra, hogy nem anyagi vagy pénzbeli nyereség motiválja,

¹ Az Egyesült Nemzetek Szövetségének a Közgyűlés társadalmi fejlődésről szóló különleges ülészakára készült önkéntességről szóló jelentése, Genf:2001. február

² <https://www.youthforum.org/sites/default/files/publication-pdfs/YFJ-VolunteeringCharter-HU.pdf>

4. a kérdéses tevékenység nem a fizetett munkavállalás helyettesítésére vagy kiváltására szolgál.³

Az önkéntesség fogalmának meghatározása mindenképpen fontos, hiszen így tudjuk egyértelműen megkülönböztetni az önkéntes tevékenységet a munkától, a gyakornoki státusztól vagy a társadalmi munkától. Korábban az önkéntes munka kifejezés volt használatban, és habár még mindig előfordul, ma már egyre inkább az önkéntes tevékenység kifejezést használjuk. Fontos különbség, hogy a munka az általában egy szerződésen alapuló, fizetséggel, anyagi juttatással járó munkavégzés, így nem ingyenes. A gyakornoki tevékenység ugyan legtöbbször ingyenes és nem jár érte semmilyen anyagi ellenszolgáltatás, azonban nem szolgálja a gyakornokon kívül más hasznát, nem a közjó érdekében történik, nem a társadalom javát szolgálja. A társadalmi munka pedig nem önkéntes, hiszen egy kötelezően előírt tevékenység.⁴

Önkéntes tehát az, aki szabad akaratából, anyagi ellenszolgáltatás nélkül, háztartásukon kívül élő személyek javára, vagy a társadalom (csoportok, közösségek, állatok vagy a környezet) javára végez valamilyen tevékenységet. Az önkéntes munka minden esetben a közjó érdekében végzett cselekedet, amelyet az önkéntes a társadalom jobbítása céljából végez.⁵ Az önkéntes munkája hozzáadott értéket képvisel, vagyis nem egy fizetett alkalmazott helyett dolgozik, hanem annak munkáját kiegészítve tesz hozzá a környezete és benne élők életének javításához. Ezen tevékenység lehet egyéni vagy csoportos, rendszeresen gyakorolt vagy éppen eseti (pl. vészhelyzetekben), lehet belföldön vagy külföldön végzett, illetve formális vagy informális.

A formális önkéntes tevékenységek szervezetekhez kapcsolódnak, általában nonprofit vagy civil szervezeteknél, állami intézményeknél regisztrált önkéntesekről beszélünk. Az informális önkéntes tevékenységek pedig személyes, privát tevékenységek, mint például rendszeresen bevásárolni egy arra rászoruló szomszédnak. A formális önkéntesség gyakran kiegészül informális önkéntességgel is.⁶

2015-ben az informális (22,2%) önkéntes tevékenységekben való részvétel az EU-28-ban valamivel magasabb volt, mint a formális (19,3%) önkéntes tevékenységekben. A legtöbb országra jellemző,

³ https://europa.eu/youth/eu/article/46/1027_hu

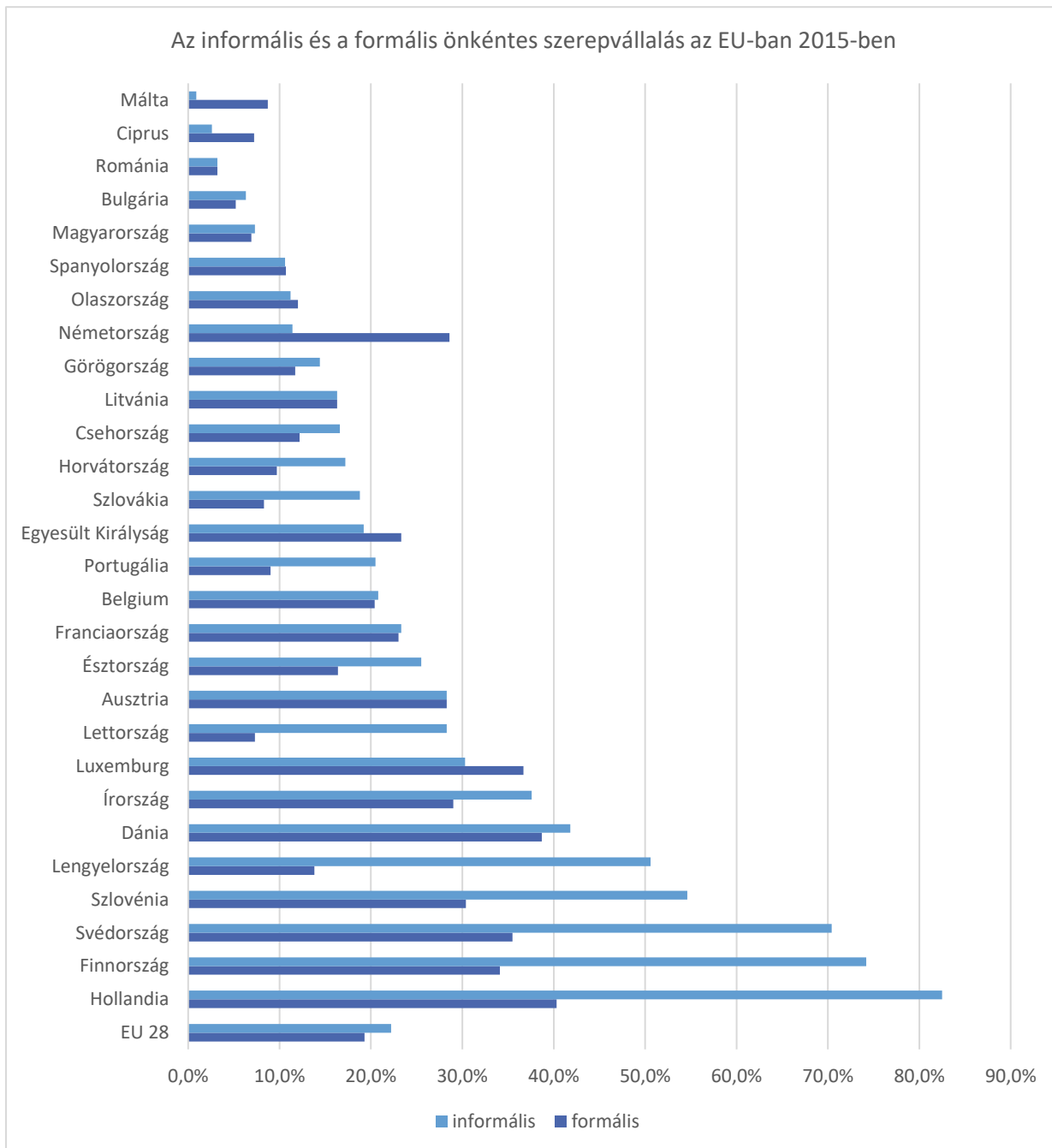
⁴ Czike & Kuti (2006) – Önkéntesség, Jótékonyosság, társadalmi integráció

⁵ Bartal, A.M., & Saródy, Z. (2010). Körkép — Az önkéntesség helyzete és szerepe az Európai Unió egyes tagállamaiban az önkéntes motivációs kutatások tükrében. Civil Szemle, 7

⁶ Institut für interdisziplinäre Nonprofit Forschung an der Wirtschaftsuniversität Wien (NPO-Institut) - 1. Bericht zum freiwilligen Engagement in Österreich (2009) [a Bécsi Közgazdaságtudományi Egyetem Interdiszciplináris Nonprofit Kutatóintézete (NPO Intézet) - 1. Jelentés az önkéntességről Ausztriában (2009)]

hogy az informális tevékenységek vannak túlnyomó többségben. Kirívó kivétel Németország, Málta, és Ciprus.

1. ábra | Részvételi arány informális és formális önkéntes tevékenységekben az EU 28 országában

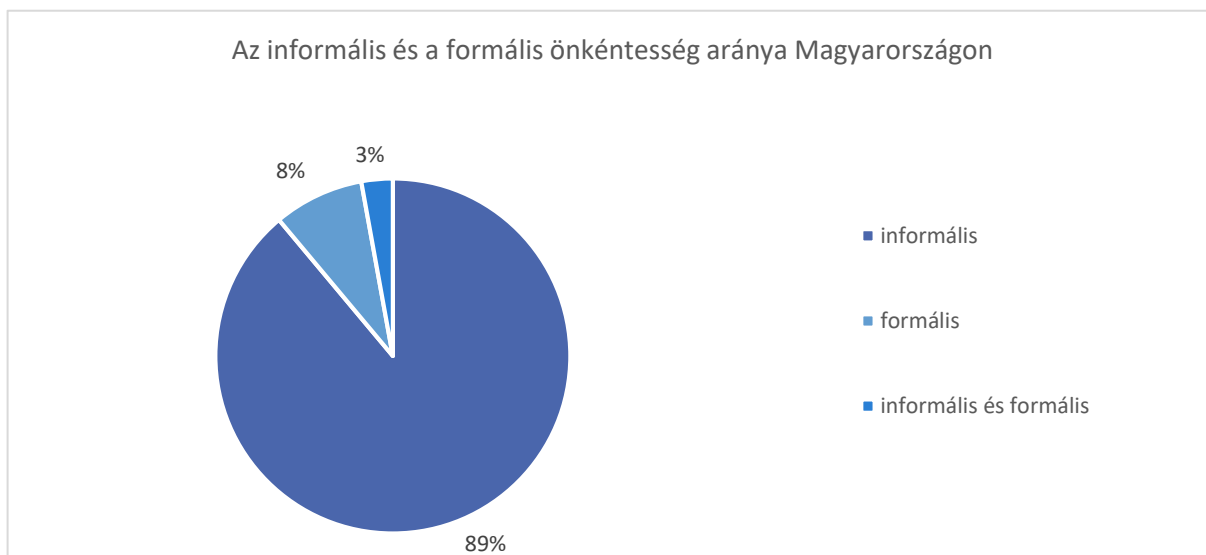

Eurostat⁷

⁷ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Social_participation_and_integration_statistics#Formal_and_informal_voluntary_activities

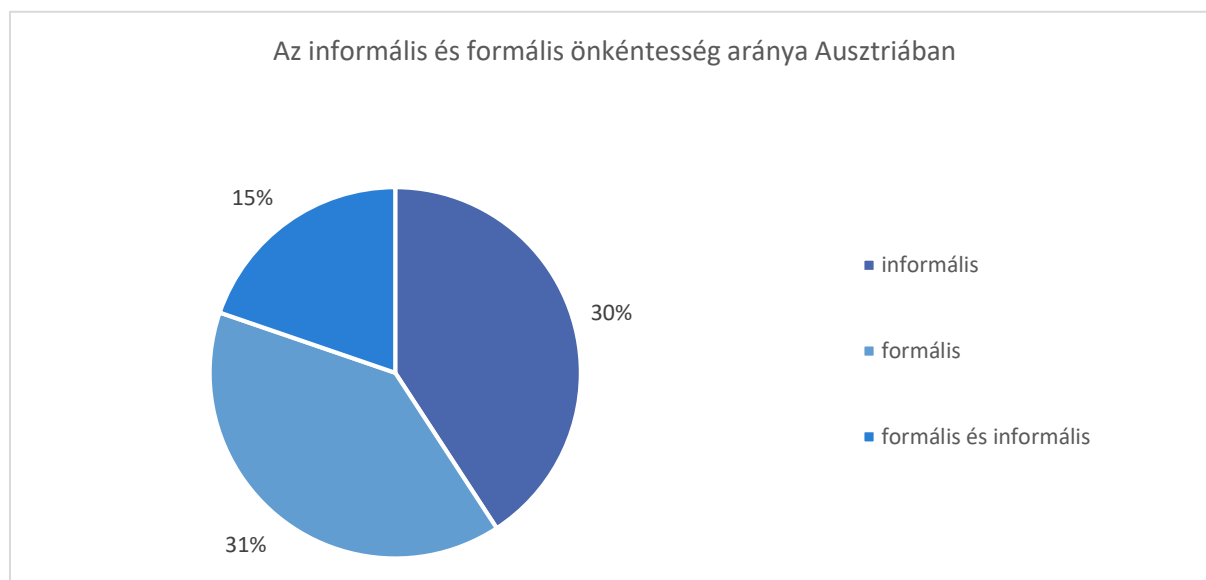
A 2019-ben a magyar Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által készült elemzés szerint, Magyarországon az informális önkéntesség jóval nagyobb arányban volt jelen, mint a formális önkéntesség. A 15 és 74 év közötti megkérdezett önkéntesek 89%-a informális önkéntes tevékenységet végez.

2. ábra | Részvételi arány informális és formális önkéntes tevékenységekben Magyarországon 2019-ben

Forrás: KSH⁸

3. ábra | Részvételi arány informális és formális önkéntes tevékenységekben Ausztriában 2016-ban

Forrás: IFES

⁸ https://www.ksh.hu/stadat_evkozi_9_13

Austriában tíz emberből körülbelül három végez formális önkéntes tevékenységet, és majdnem ugyanennyien tevékenykednek informális önkéntesség formájában. A lakosságnak pedig kb. 15%-a vesz részt mindkét területen, vagyis az önkéntes munkát végzők fele mindkét formában önkénteskedik.

Az önkéntesség területei

Az önkéntes tevékenységek igen sokfélék lehetnek, legtöbbször mégis olyan területekhez kapcsolódnak, melyek a társadalmi beilleszkedést támogatják, a szegénységet vagy kirekesztődést csökkentik, az oktatást vagy a környezetvédelmet segítik, illetve sportklubokhoz vagy sürgősségi szolgálatokhoz kapcsolódnak (például az önkéntes tűzoltókhoz vagy a mentőszolgálatokhoz). Ezen területek között is változó melyeket végzik az önkéntesek formális, vagyis szervezeti keretek között és melyeket informális együttműködés keretében ismerősök vagy családi barátok körében. A családi, baráti egymás felé fordulás, segítségnyújtás nagy jelentőséggel bír és igen népszerű, főleg a kelet európai térségben és sok esetben spontán módon, különösebb szervezés vagy külső segítség nélkül is jól működik.⁹

Az ilyen hagyományos, informális önkéntes tevékenységi területek közé tartozik például a házi- és házkörüli munka, az ügyintézés és vásárlás, a gyermekfelügyelet, gyermekgondozás, korrepetálások, illetve az idősekkel való törődés, betegápolás, az idősek otthoni látogatása, kíségetése a házimunkában, bevásárlás, takarítás, ügyintézés vagy ebédszállítás. Ezen területek természetesen megjelennek formális önkéntes tevékenységekként is, ahol egy szervezet által irányítva valósul meg az önkéntesség. A formális önkéntes tevékenységek leggyakoribb megjelenési formái a gyermekekkel való foglalkozás, ezen belül is a családi programok szervezése, különböző ünnepi műsorok szervezése, kézműves műhelyek, nyári táborok lebonyolítása, prevenciós előadások tartása, valamint elterjedt az idősgondozás is, akár saját otthonaikban, szociális otthonokban vagy éppen kórházakban. Ezen kívül a többnyire formális önkéntességhez sorolható még a hajléktalan emberek segítése, utcai gondozása, étkeztetése; a fogyatékkal élőkkel való törődés, illetve családtagjaik támogatása; a krízishelyzetben lévők segítése, adományok célba juttatása; a különböző vallásokhoz kapcsolódó tevékenységek, illetve a különböző közbiztonságot szolgáló szervezeteknél végzett önkéntes tevékenységek is.¹⁰

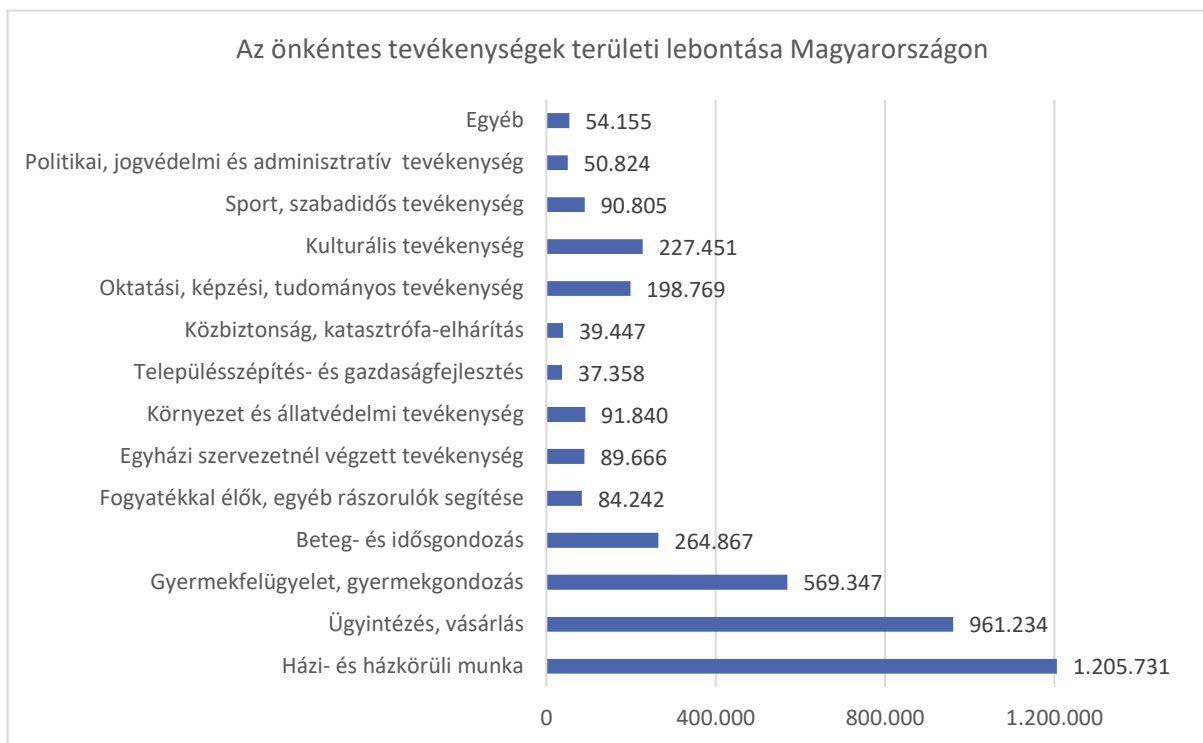
A KSH 2019-es felmérése alapján, a megkérdezett magyar önkéntesek főként házkörüli és házimunkát vállalnak, illetve ügyintézés vagy bevásárlást. Ezen területek a legnépszerűbbek és ezeket is többnyire

⁹ KSH - Önkéntes munka Magyarországon (A Munkaerő-felmérés, 2011. III. Negyedévi kiegészítő felvétele)

¹⁰ <https://malta.hu/magyarontentesseg>

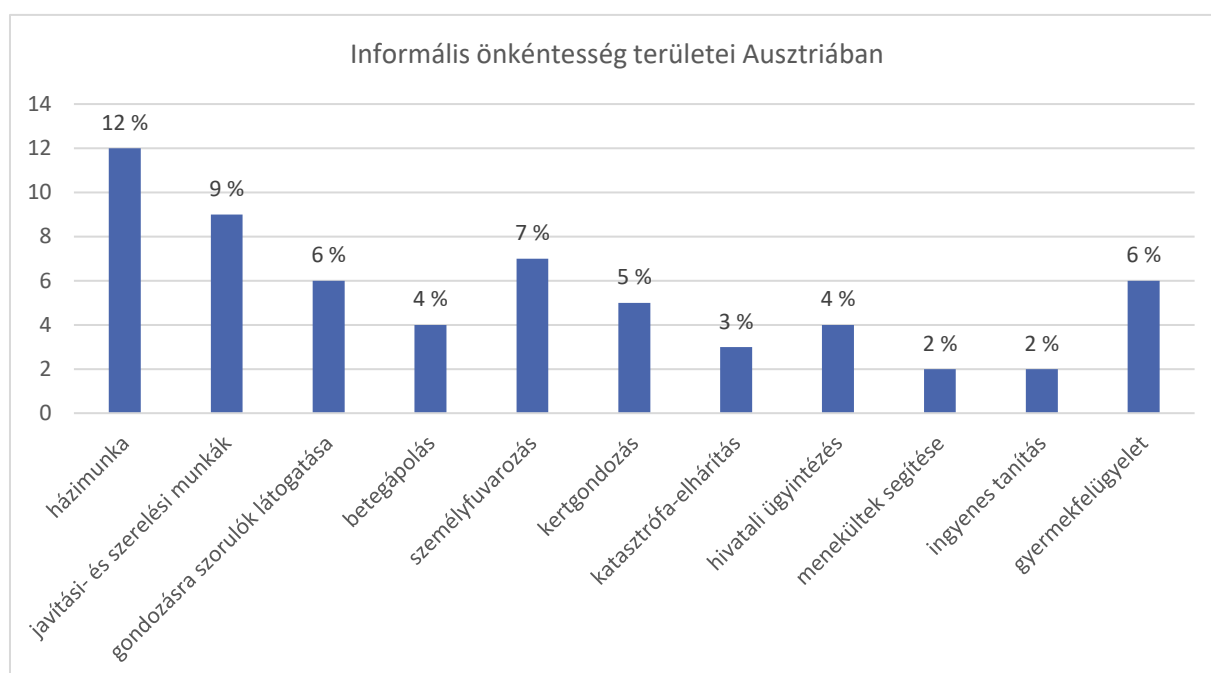
közvetlen módon végzik, nem szervezett keretek között. A magyar önkénteseknél népszerű még a gyermekfelügyelet és gyermekgondozás is.

4. ábra | Az önkéntesség (informális és formális) területi eloszlása Magyarországon 2019-ben

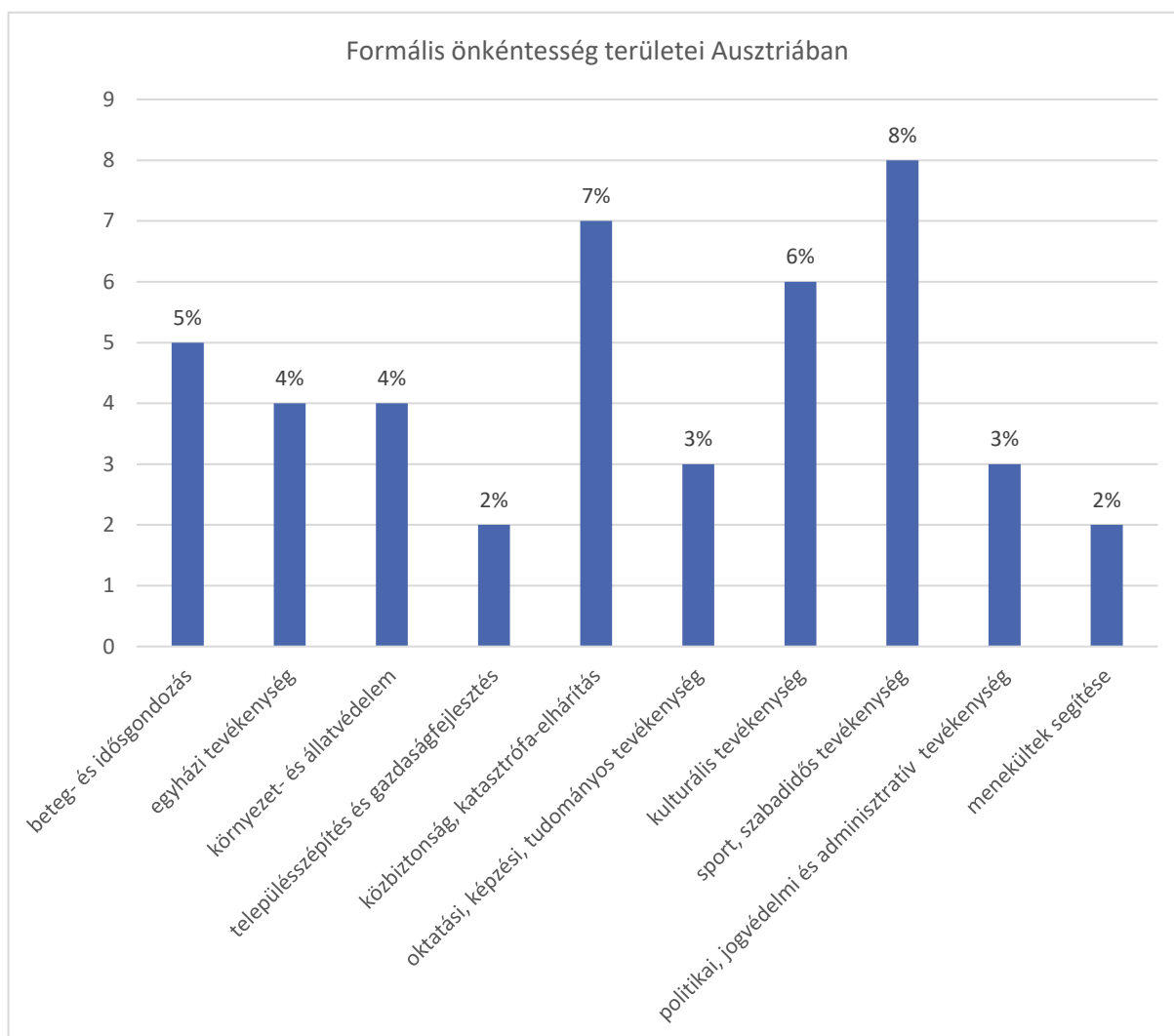
Forrás: KSH

5. ábra | Az informális önkéntesség területi eloszlása Ausztriában 2016-ban

Forrás: IFES

6. ábra | A formális önkéntesség területi eloszlása Ausztriában 2016-ban

Forrás: IFES

A fenti két ábrán is jól látható, hogy Ausztriában az informális önkéntes tevékenységek között a házimunka, a javítási- és szerelési munkák, valamint a személyfuvarozás a legnépszerűbbek, míg a formális önkéntesség területei között a sport és szabadidős tevékenységeket, illetve a közbiztonsággal kapcsolatos tevékenységeket végzik leggyakrabban az önkéntesek. A legritkábban végzett tevékenységek között szerepel a menekültek segítése, a településszépítés és gazdaságfejlesztés, valamint az oktatás.

Az önkéntesség motivációja

Az önkéntes tevékenységet végzők motivációit alapvetően két féle csoportba oszthatjuk, megkülönböztetünk hagyományos és új típusú motivációt.¹¹ A hagyományos motivációt a régi társadalmi értékek, a szolidaritás, a szociális érzékenység és a belülről fakadó segítőszándék jellemzi.¹² Ez a fajta önkéntesség gyakran vallási indíttatáshoz is kötődik és humanitárius társadalmi szerepvállaláson alapszik. Legfőbb célja a rászorulókon, a szegényebbekben való segítség, a perifériára szorult társadalmi rétegek támogatása. Az önkéntesek számára a segítségnyújtás öröme, az ahhoz kapcsolódó jó érzés az elsődleges motiváció. Sok esetben egy vallás vagy egy szervezet iránti bizalom, a közösséghez tartozás és az erkölcsi kötelességtudat vezérli az önkéntes tevékenységet végzőket.

Az új típusú önkéntesség ezzel szemben a megújult, tudásalapú, információs társadalom értékeire épül. Az önkénteseket itt már nem csak a belső segítőszándékuk hajtja, hanem tudásuk, szakmai tapasztalatuk kibővítése céljából önkénteskednek. Sokat változott a világ, ma már a fiatalok nem egy életre választanak szakmát, nem az első munkahelyükről mennek nyugdíjba és sokszor nem is egyetlen szakma szakértőivé válnak, hanem életük során akár többször is szakmát váltva, új kihívásokat keresve helyezkednek el. Az elsajátított elméleti tudás mellett sok esetben nincs mindig lehetőség a gyakorlati tapasztalat megszerzésére, ezért egyre több fiatal választja az önkéntességet kapcsolatépítésre, illetve szakmai tapasztalatszerzésre. Különösen motiváló tényező, ha a segítő tevékenységet külföldön gyakorolhatja az önkéntes, ahol a szakmai gyakorlat elsajátítása mellett még nyelvet is tanulhat, illetve szinte észrevétlenül fejlesztheti tudását, új barátokat szerezhet és egy új környezetben, hasznosan töltheti el szabadidejét. Az új típusú önkéntesek motivációjukat tekintve érdekközpontúak, hiszen első sorban saját érdekükben, a tapasztalatszerzés, a kihívás és a szakmai lehetőségek kiaknázása céljából tevékenykednek és nem a jótékonyság, a szolidaritás érzése motiválja őket.¹³

A hagyományos és az új fajta önkéntesség közötti különbség a legtöbb esetben generációs különbözőséget is jelent. A régi típusú önkéntesség főleg a 35 év feletti, házas, családós nőket jellemzi, míg az új fajta motivációk általában a fiatal generációt, a 26 év alatti, egyedülálló, gyermekteleneket, önmagukat még kereső, esetleg pályaválasztás előtt álló fiatalokat ösztönzi önkéntes tevékenység

¹¹ Czike & Bartal (2005) - Nonprofit szervezetek és önkéntesek – új szervezeti típusok és az önkéntes tevékenységet végzők motivációi

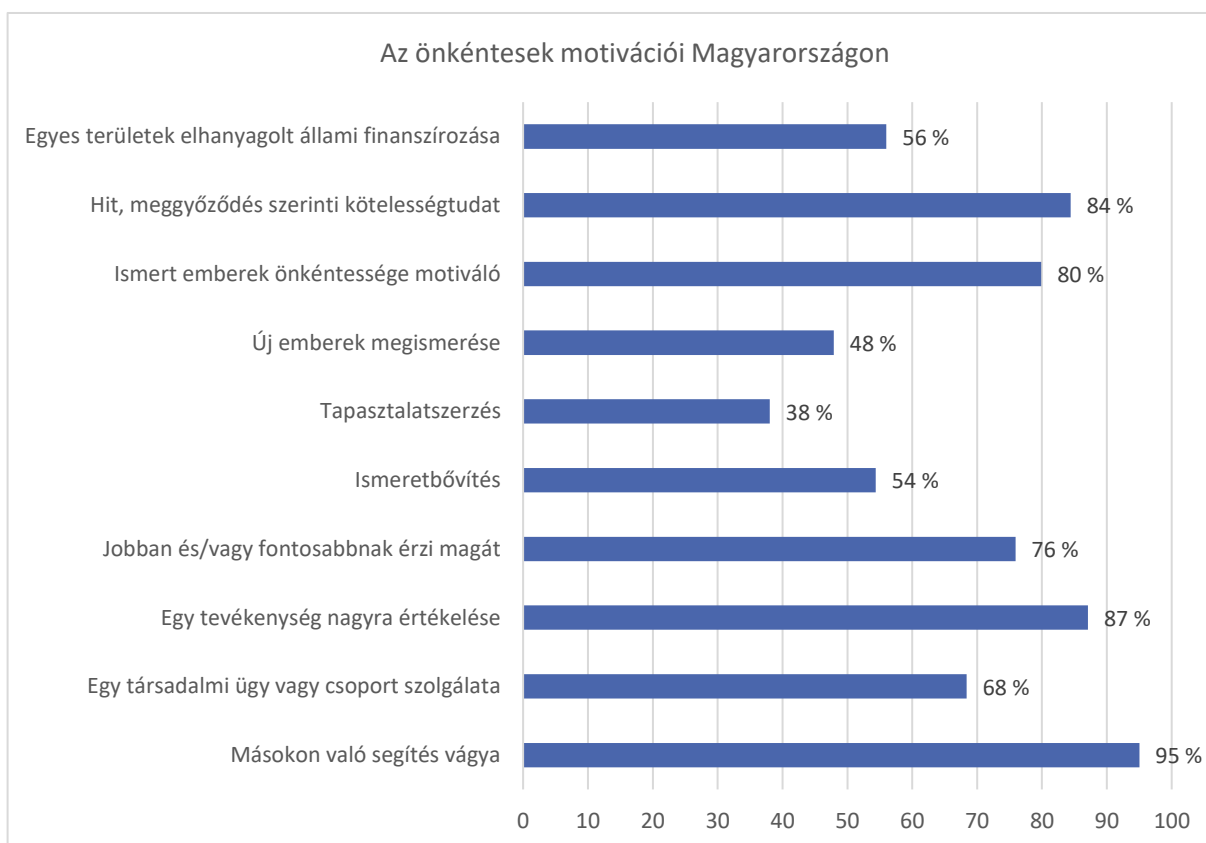
¹² Bundesministerium für Soziales, Gesundheit, Pflege und Konsumentenschutz - 3. Bericht zum freiwilligen Engagement in Österreich (2019) - [Szövetségi Szociális, Egészségügyi, Gondozási és Fogyasztóvédelmi Minisztérium - 3. Jelentés az önkéntességről Ausztriában (2019)]

¹³ Czike & Kuti (2006) – Önkéntesség, Jótékonyság, társadalmi integráció

végzésére.¹⁴ A két fajta motiváció sokszor egy életúton belül is változhat, hiszen az önkéntes céljai, életkörülményei folyamatosan változnak, így könnyen előfordulhat, hogy egy új fajta önkéntes az idő múlásával hagyományos önkéntessé változik.

Magyarországon a megkérdezett önkéntesek válaszaiból jól látszik, hogy a hagyományos, régi típusú motiváció hajtja az önkénteseket. Tehát túl nyomó részt a szolidaritás, a segítőszándék szerepel az első helyen a motivációk között.

7. ábra | A megkérdezett önkéntesek motivációi Magyarországon 2019-ben

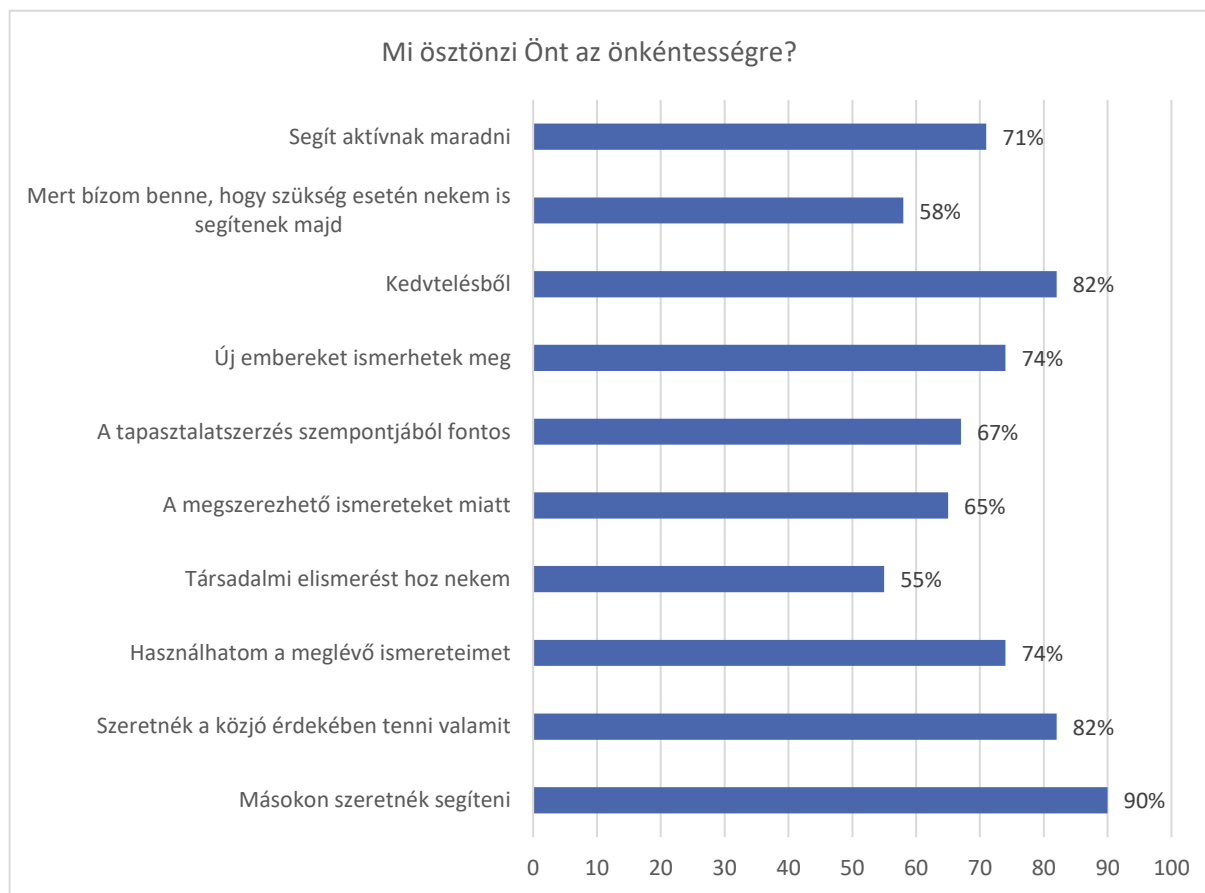

Forrás: KSH

Ausztriában az új típusú és a hagyományos motivációk kissé összemosódnak, nem kiugróan magasabb egyik aránya sem. A tenni akarás, a másokon való segítség mellett fontos motiváló tényező a meglévő ismeretek gyakorlatba való átültetése vagy az új képességek megszerzése is. Az osztrák önkénteseket tehát a szolidaritás mellett a saját személyiségi és szakmai fejlődésük is ösztönzi a segítő tevékenységek végzésére.

¹⁴ Czike & Bartal (2005) - Nonprofit szervezetek és önkéntesek – új szervezeti típusok és az önkéntes tevékenységet végzők motivációi

8. ábra | A megkérdezett önkéntesek motivációi Ausztriában 2016-ban

Forrás: IFES

Az önkéntesség intézményi keretei

AZ EURÓPAI UNIÓ STRATÉGIÁI, KEZDEMÉNYEZÉSEI

Az Európai Unió (EU) történetében az önkéntességről szóló első jelentős dokumentum az Európai Parlament (EP) 1983-ban elfogadott állásfoglalása.¹⁵ Az önkéntes munkáról szóló állásfoglalásban az EP felkérte az Európai Bizottságot (EB), hogy dolgozza ki az önkéntes tevékenységekről szóló törvényt, számolja fel az önkéntes munka előtt álló akadályokat, valamint az EP javaslatot tett egy európai önkéntes szolgálati rendszer kialakítására. Az EU története során több javaslat, állásfoglalás, és nyilatkozat is készült, melyek mérföldkönek számítottak az önkéntes munka törvényi kereteinek kialakításában. Ilyen volt például az 1997-es Amszterdami Szerződés 38. nyilatkozata¹⁶ az önkéntes

¹⁵ Európai Parlament (1984) - Resolution on Voluntary Work, OJEC C 010, 16 January 1984 [Állásfoglalás az önkéntes munkáról]

¹⁶ Európai Bizottság (1997) Amszterdami Szerződés - 38. nyilatkozat az önkéntes szolgálatról

tevékenységekről, az EB Fehér Könyve 2001-ben az ifjúságpolitikáról¹⁷, a 2009-es Lisszaboni Szerződés 214. cikke az önkéntes humanitárius segítségnyújtási testület felállításáról, az európai önkéntességre vonatkozó szakpolitikai menetrend¹⁸ 2011-ben az európai önkéntesség évében, vagy az önkéntesek jogairól és feladatköeiről szóló európai charta¹⁹ és az EP állásfoglalása az Európai Unión belüli határokon átnyúló önkéntes tevékenységek elismeréséről és támogatásáról²⁰ 2012-ben.

A szakpolitikai dokumentumokon és figyelemfelkeltő kampányokon túl számos egyéb Unió kezdeményezés és program jött létre, amely az önkéntességet népszerűsíti, illetve felületet, valamint teret biztosít a szervezett önkéntes tevékenységek megvalósításához. Ezen programok szorosan kapcsolódnak az olyan közösségi szakpolitikákhoz mint az oktatás, a sport, a szociálpolitika, a környezet vagy az ifjúság.²¹

Európai Önkéntes Központ – (CEV - Centre Européen du Volontariat)

Az 1992-ben létrehozott Európai Önkéntes Központ (CEV) több mint 60 szervezet európai hálózata, amelynek célja az önkéntesek és az önkéntes tevékenységek előmozdítása és támogatása Európában, európai, nemzeti vagy regionális szinten. A CEV hidat képez a szervezet tagjai és az Európai Unió között, azáltal hogy a tagok által meghatározott nehézségeket, problémákat, javaslatokat továbbítja az Európa Tanácshoz és az EU intézményeihez. Ezzel az aktív információcserével igyekszik a szervezet biztosítani a 2011-es önkéntesség európai évének eredményeinek fenntarthatóságát és az európai önkéntességre vonatkozó szakpolitikai menetrend (PAVE) javaslatainak végrehajtását.

Európai Önkéntes Szolgálat - (EVS - European Voluntary Service)

Az Európai Önkéntes Szolgálat egy az Európai Bizottság által finanszírozott nemzetközi önkéntes program, amely lehetőséget teremt a 18 és 30 év közötti fiatalok számára, hogy 2-12 hónapon keresztül nemzetközi önkéntes tevékenységet végezzenek egy szervezetben vagy állami szervnél

¹⁷ Az Európai Bizottság 2001. november 21-i fehér könyve: „Új lendület Európa fiataljai számára”

¹⁸ Policy Agenda on Volunteering in Europe P.A.V.E Working towards a true legacy for EYV 2011 [Az önkéntesség európai szakpolitikai menetrendje P.A.V.E Az EYV 2011 valódi örökségének kialakítása] https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/eyv_2011_alliance_pave.pdf

¹⁹ European Youth Forum (2012) – European Charter on the rights and responsibilities of volunteers [Európai Ifjúsági Fórum (2012) - Az önkéntesek jogairól és felelősségéről szóló európai charta] https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/volunteering_charter_en.pdf

²⁰ Cross-border voluntary activities in the EU European Parliament resolution of 12 June 2012 on recognising and promoting cross-border voluntary activities in the EU [A határokon átnyúló önkéntes tevékenységek az EU-ban Az Európai Parlament 2012. június 12-i állásfoglalása a határokon átnyúló önkéntes tevékenységek elismeréséről és előmozdításáról az EU-ban]

²¹ Study on Volunteering in the European Union Final Report (2010) [Tanulmány az önkéntességről az Európai Unióban (2010)] https://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1018_en.pdf

Európában, Afrikában, Ázsiában vagy Dél-Amerikában. A résztvevő szervezetek általában kulturális, környezetvédelmi, sport, média és különböző szociális területeken kínálnak önkéntes munkákat. Az önkéntesek megélhetését, utazási- és szállásköltségeit az Európai Bizottság finanszírozza. 2018-ban az Európai Önkéntes Szolgálatot felváltotta az Európai Szolidaritási Testület programja.

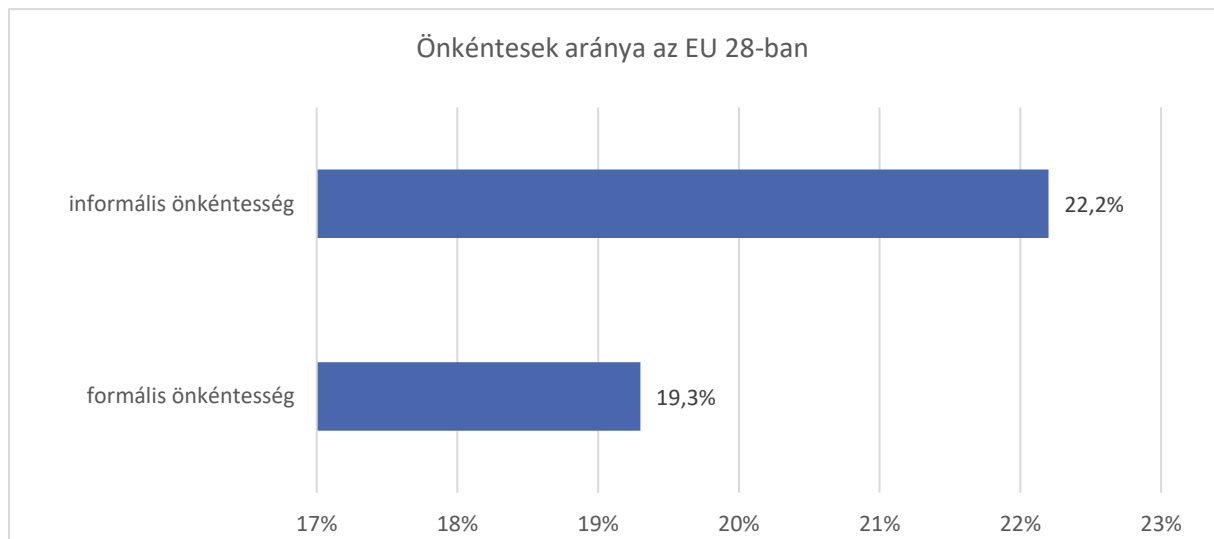
Európai Szolidaritási Testület – (ESC - European Solidarity Corps)

Az Európai Szolidaritási Testület szintén a fiataloknak nyújt lehetőséget önkéntes tevékenységek végzésére, akár saját hazájukban, akár más országokban. Az Európai Szolidaritási Testületbe 17 éves kortól lehet tagnak jelentkezni, azonban önkéntes projektmunkában részt venni csak 18 éves kortól 30 éves korig lehet. A részvétel egyik alapfeltétele az Testület küldetésének és alapelveinek elfogadása és tiszteletben tartása. Kétféle módon van lehetőség a programban társadalmi munkát végezni, az egyik az önkéntes alapon végzett tevékenység, melyet legtöbbször teljes munkaidőben, támogatás (szállás, utazás, étkezés, biztosítás, zsebpénz) fejében végeznek az önkéntesek. A másik lehetőség pedig a szakmai tevékenységek végzése, melyek általában tanulószerveződéses álláslehetőségek, szakmai gyakorlati lehetőségek szolidaritási tevékenységet végző szervezeteknél. Ez esetben az adott tagállamban a munkájukért fizetést kapnak és abból fedezik a megélhetőségüket. Az Európai Szolidaritási Testületben részt venni kívánó szervezetek pedig a nyolc hozzájáruló program egyikén pályázhatnak finanszírozásra, ilyen például az Erasmus+ program.

Az önkéntes tevékenységek statisztikai adatai

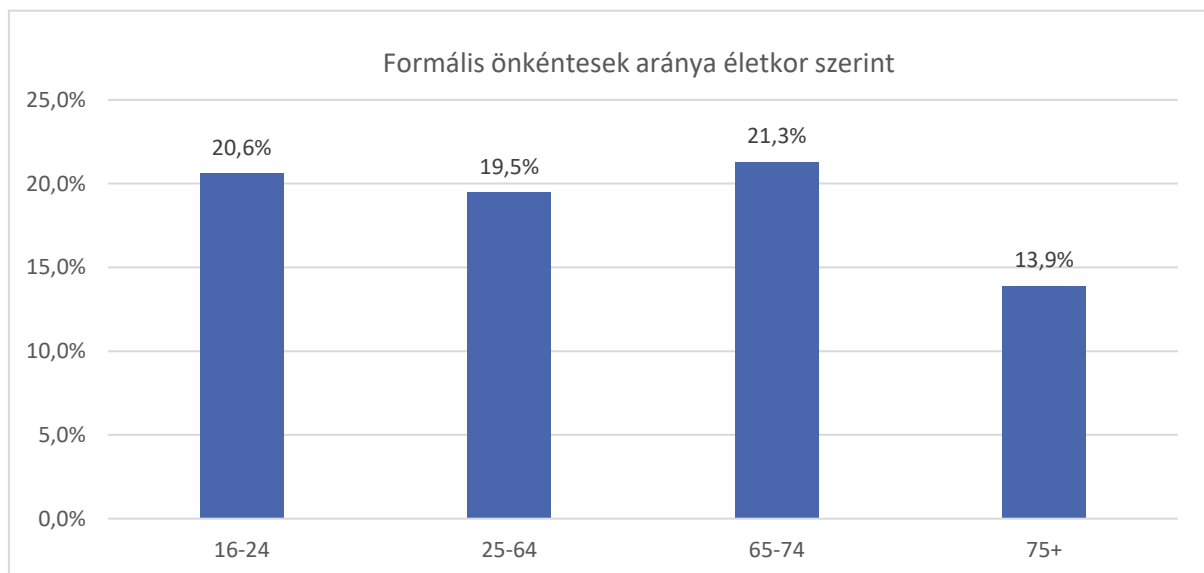
Az EU önkénteseivel kapcsolatos adatait az Eurostat statisztikai által tudjuk megvizsgálni. 2015-ben az EU 28 tagállamának teljes lakosságának körülbelül egyötöde végzett formális, vagyis szervezeti keretek között önkéntes tevékenységet. Az önkéntesek életkorát tekintve elmondható, hogy 16 és 74 év között minden korosztály hasonló arányban vett részt önkéntes tevékenységben. Az idősödés előre haladtával, 75 év felett azonban már csökken az önkéntesek aránya.

9. ábra | Részvételi arány önkéntes tevékenységekben az EU 28 tagállamában 2015-ben

Forrás: Eurostat

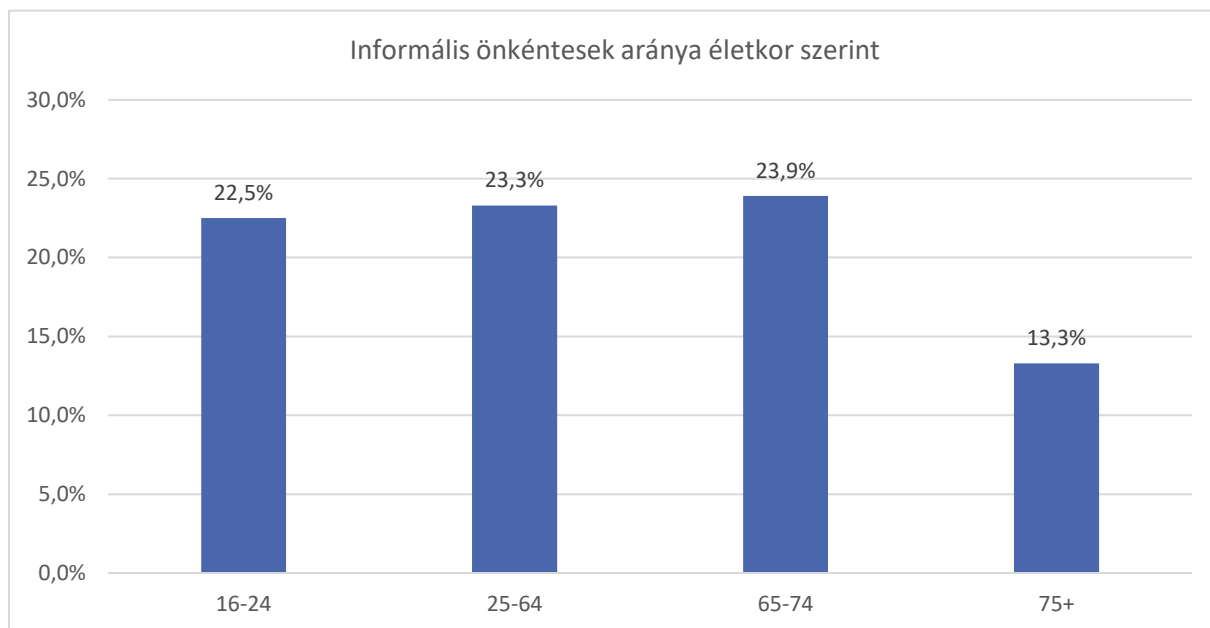
10. ábra | Részvétel formális önkéntes tevékenységekben korcsoportok szerint, az EU 28 tagállamában 2015-ben

Forrás: Eurostat

Az informális önkéntes tevékenységek aránya egy picivel magasabb, megközelíti az EU-28 lakosságának egy negyedét. 75 év felett azonban itt is látványosan csökken az önkéntesek aránya.

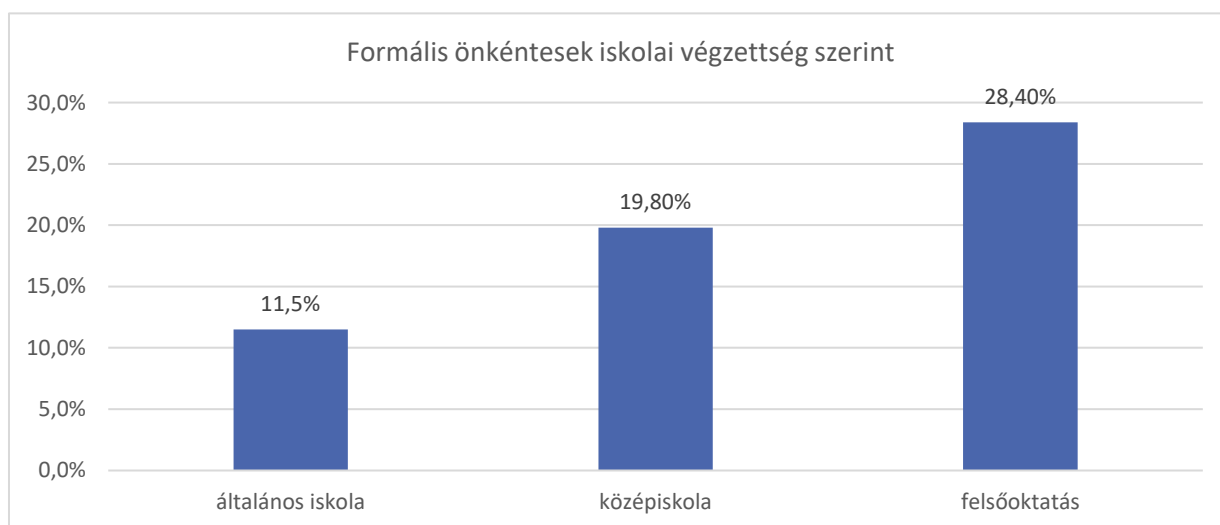
11. ábra | Részvétel informális önkéntes tevékenységekben korcsoportok szerint, az EU 28 tagállamában 2015-ben

Forrás: Eurostat

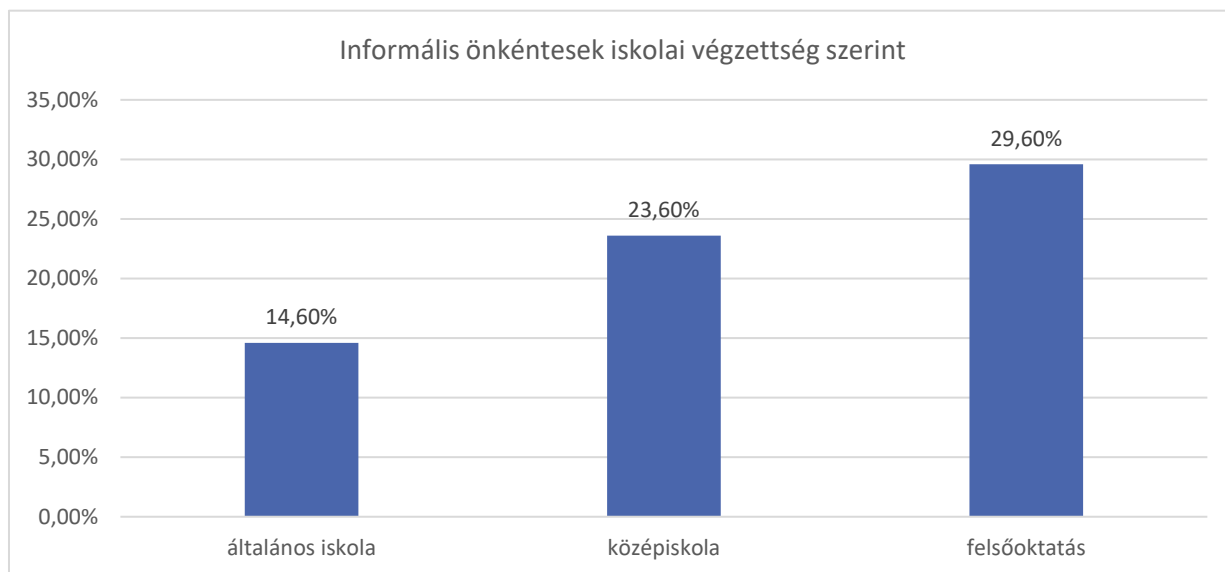
Ha az EU országokban önkénteskedők arányát iskolai végzettségük szerint vizsgáljuk, akkor elmondható, hogy mind a szervezeti keretek között, mind az informális keretek között végzett önkéntes tevékenységeknél a felsőoktatásban tanulók aránya kiemelkedően magas, megközelíti a 30%-ot.

12. ábra | A formális önkéntes tevékenységet végzők aránya iskolai végzettségük szerint, az EU 28 tagállamában 2015-ben

Forrás: Eurostat

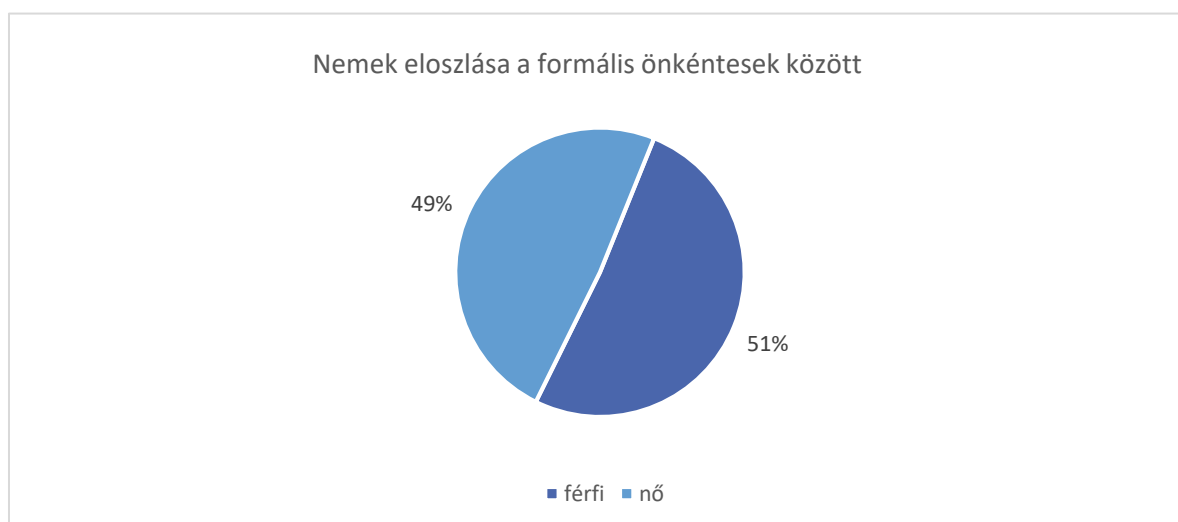
13. ábra | Az informális önkéntes tevékenységet végzők aránya iskolai végzettségük szerint, az EU 28 tagállamában 2015-ben

Forrás: Eurostat

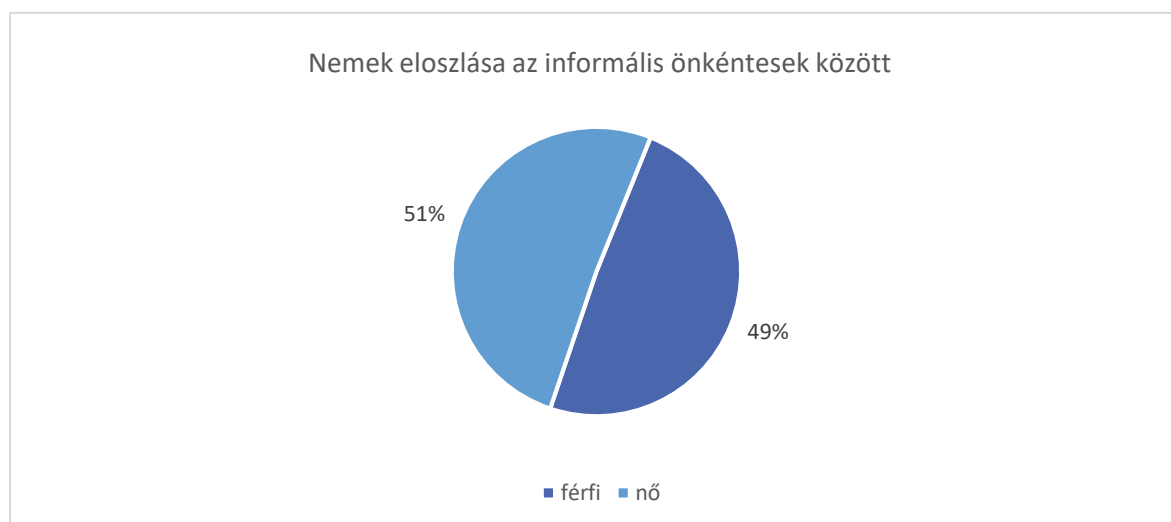
Az Eurostat nemek arányai szerinti statisztikájából jól látszik, hogy tulajdonképpen nincs különbség az önkéntesek között, fele-fele arányban találunk férfiakat és nőket is, legyen az informális vagy formális önkéntes tevékenység.

14. ábra | A formális önkéntesek aránya nemek szerint az EU 28 tagállamában 2015-ben

Forrás: Eurostat

15. ábra | Az informális önkéntesek aránya nemek szerint az EU 28 tagállamában 2015-ben

Forrás: Eurostat

Az önkéntesség jogi és infrastrukturális háttere Ausztriában

Az önkéntes tevékenységeknek különböző formái léteznek Ausztriában, melyet a német nyelv különböző szókapcsolatokkal fejez ki. Az önkéntes elköteleződés kifejezés magában foglalja mind az önkéntes munkát, az önkéntes tevékenységeket, a tiszteletbeli tisztségekkel járó díjazás nélküli munkákat, a polgári elkötelezettséget és a társadalmi munkát is. Tulajdonképpen mindegyik kifejezés az önkéntességen alapszik, azonban mégis vannak olyan árnyalatnyi különbségek, amelyek miatt fontos őket külön-külön definiálni.²²

- **Tiszteletbeli tisztséggel járó díjazás nélküli munka (Ehrenamt)**

Egy olyan funkció önkéntes vállalása, amely rendszeresen és általában határozott ideig, díjazás nélkül történik. Legtöbbször egyesületek, intézmények, kezdeményezések vagy projektek keretében gyakorolják. Ezek elsősorban megválasztott, kinevezett vagy elrendelt pozíciók, mint például a tanácsadói funkciók, tagság az iskolai tanácsban, az üzemi tanácsban betöltött funkciók, az önkéntes tűzoltóság vagy éppen a mentőszervezet aktív tagsága.

²² Institut für interdisziplinäre Nonprofit Forschung an der Wirtschaftsuniversität Wien (NPO-Institut) - 1. Bericht zum freiwilligen Engagement in Österreich (2009) [a Bécsi Közgazdaságtudományi Egyetem Interdiszciplináris Nonprofit Kutatóintézete (NPO Intézet) - 1. Jelentés az önkéntességről Ausztriában (2009)]

- **Önkéntesség, az önkéntes tevékenység / elköteleződés (freiwillige Tätigkeit)**

Az önkéntesség kifejezés már egy tágabb fogalom, hiszen magában foglal minden olyan tevékenységet, amelyet szabad akaratunkból önkéntesen végzünk, beleértve a rokonainknak való segítséget is. Az önkéntes tevékenység viszont már szűkíti a kört, ahogyan azt korábban a fogalmi meghatározásnál kifejtettük. Az önkéntes tevékenység Ausztriában olyan tevékenységet jelent, melyet az önkéntes szabad akaratából, fizetség nélkül, saját háztartásán kívül végez. Az önkéntes elköteleződés tulajdonképpen ugyanezt jelenti, kiegészülve egy belső személyes elköteleződéssel a téma iránt, ilyen lehet például egy politikai pártnál önkéntes tevékenység végzése.

Az önkéntesség speciális formái²³

- **Önkéntes Szociális Év (FSJ - Freiwilliges Soziales Jahr)**

Az önkéntes törvény (FreiwG)²⁴, amely 2012. június 1-jén lépett hatályba, jogalapot adott az önkéntes szociális évnak, amely már több mint 40 éve létezik Ausztriában. Az Önkéntes Szociális Év (FSJ) az önkéntes elkötelezettség egyik speciális formája Ausztriában, amely során a közjó érdekében végeznek a fiatalok önkéntes tevékenységeket. A programban azok vehetnek részt, akik betöltötték a 17. életévüket és még nem rendelkeznek felsőfokú vagy szakmai iskolai végzettséggel. Az FSJ idején a fiatalok tíz-tizenkét hónapig egy osztrák szociális intézményben dolgoznak (de nincsen munkaviszonyuk), általában fogyatékkal élőkkel, időssekkel, gyermekekkel vagy például hajléktalanokkal foglalkozó szervezeteknél látnak el önkéntes munkát. Az FSJ célja az iskolai tanulmányok elmélyítése, a szakmák gyakorlatban való megtapasztalása, a személyiségfejlődés, a szociális szakmák megismerése, a szociális kompetenciák erősítése és az önkéntes elköteleződés támogatása. Az FSJ évében a résztvevő önkénteseknek különböző képzési lehetőségeket is kínál a program. Az önkéntesek hetente 34 órát dolgoznak, és szükség esetén utazási és lakhatási támogatást kapnak. 2016 óta lehetősége van a fiatal férfiaknak a kötelező katonai vagy civil szolgálatot kiváltani egy minimum 10 hónapos FSJ tevékenységgel. Ezt sok esetben meg is teszik, mert az FSJ jobb feltételeket biztosít számukra.²⁵

²³ <http://www.freiwilligenweb.at/sonderformen>

²⁴ Das Bundesgesetz zur Förderung von freiwilligem Engagement (Freiwilligengesetz – FreiwG, BGBl I Nr. 17/2012 idgF) [Szövetségi törvény az önkéntes elkötelezettség előmozdításáról (Freiwilligengesetz - FreiwG, BGBl I, 17/2012, módosítva)]

²⁵ <http://www.freiwilligenweb.at/sonderformen/freiwilliges-sozialjahr-im-inland>

- **Önkéntes Környezetvédelmi Év** (Freiwilliges Umweltschutzjahr)

Az Önkéntes Környezetvédelmi Év feltételeit tekintve nagyon hasonló az Önkéntes Szociális Évhez, szintén 17 éves kortól lehet jelentkezni és ugyancsak feltétel, hogy ne rendelkezzen az önkéntes felsőfokú vagy szakmai iskolai végzettséggel. A program célja szintén az iskolai tanulmányok elmélyítése, a különféle szakmák gyakorlatban való megtapasztalása, a személyiségfejlődés, illetve a természetvédelemmel és a klímavédelemmel kapcsolatos kompetenciák erősítése és az környezetvédelem iránti elköteleződés támogatása. Az önkéntesek non profit szervezeteknél végzik tevékenységüket, többnyire olyan szerveknél melyek a környezetvédelemmel, a természetvédelemmel, a fajok védelmével, az állatvédelemmel, a biodiverzitás megőrzésével vagy a fenntartható fejlődés és tudatosság növelésével foglalkoznak. Az önkéntes tevékenység 6-12 hónapos időszakban végezhető, és itt is lehetőség van egy 10 hónapos szolgálattal kiváltani a katonai- vagy civilszolgálatot.

- **Emlékszolgálat** (Gedenkdienst)

Az Emlékszolgálatban résztvevő önkéntesek a világ egyik holokauszt-emlékhelyén (Ausztriában vagy más országban) végzik tevékenységüket. A tevékenységek közé tartozik például egyetemeken és iskolákban előadások tartása, emlékhelyeken szervezett idegenvezetés, valamint interjúk készítése a holokauszt túlélőivel és tapasztalataik, emlékeik dokumentálása. Az szolgálat célja a nemzetiszocializmus áldozatainak emlékének megőrzése, valamint a figyelemfelkeltés és a felvilágosítás a téma kapcsán. A részvétel feltételei megegyeznek a korábban leírt Önkéntes Szociális Év feltételeivel.

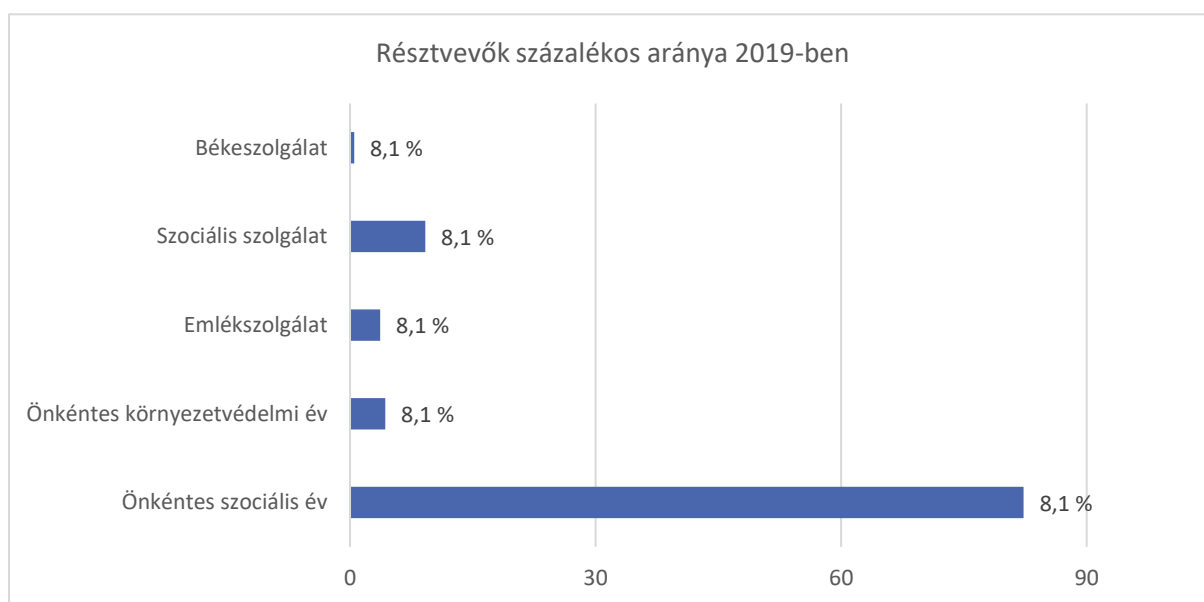
- **Szociális szolgálat** (Sozialdienst)

A Társadalmi szolgálatban részt vevő önkéntesek a tevékenységüket minden esetben külföldön végzik, azzal a céllal, hogy hozzájáruljanak az adott ország gazdasági és társadalmi fejlődéséhez. Tevékenységeik során fejlődik a szociális és interkulturális készségük, valamint erősödik a társadalmi elköteleződésük is. A lehetséges tevékenységi területek: oktatás és felvilágosító munka, tudományos elemzések és háttérelmzések készítése, gyermek- és ifjúsági gondozás, fogyatékkal élők gondozása, erőszakot elszenvedett emberek gondozása, menekültek és lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek gondozása, hajléktalanok gondozása, időskorúak gondozása, részvétel infrastruktúra létrehozásában vagy helyreállításában, valamint a felnőttoktatásban való részvétel. A részvétel feltételei megegyeznek a korábban leírtakkal (betöltött 17. életév, befejezetlen szakmai végzettség, 6-12 hónapos időszakra, civilszolgálat kiváltható).

- **Békeszolgálat (Friedensdienst)**

A külföldi békeszolgálat célja, hogy hozzájáruljon a béke biztosításához egy fegyveres konfliktusban álló országban. A résztvevő önkéntesek egy legalább 150 órás képzésen vesznek részt, illetve folyamatos képzési támogatást kapnak a program ideje alatt. Hetente 34 óra szolgálati időt kell letölteniük olyan területeken, mint például az oktatás, vagy részvétel az infrastruktúra létrehozásában vagy helyreállításában. Megegyezés szerint a békeszolgálat 6-tól 12 hónapig tarthat.

16. ábra | Résztvételi arány az osztrák speciális önkéntességi formákban 2019-ben

Forrás: BMSGPK²⁶

2019-ben az osztrák speciális önkéntességi formákban résztvevők több, mint 80%-a az önkéntes szociális év programjában vett részt, ezzel ez az önkéntességi tevékenység magasan a legnépszerűbb az önkéntesek között. Ezt követi a Szociális szolgálat mindössze 8,1%-os részvétellel. Az Emlékszolgálat és az Önkéntes környezetvédelmi év viszonylag keveseket vonzott, 4% körüli részvételi aránnyal. Az emlékszolgálatot mindössze hat résztvevő választotta 2019-ben, így ez még az 1%-os arányt sem éri el.

Törvényi keretek

²⁶ Bundesministerium für Soziales, Gesundheit, Pflege und Konsumentenschutz - 3. Bericht zum freiwilligen Engagement in Österreich (2019) - [Szövetségi Szociális, Egészségügyi, Gondozási és Fogyasztóvédelmi Minisztérium - 3. Jelentés az önkéntességről Ausztriában (2019)]

Ausztriában a **2012. évi az önkéntesség támogatásáról szóló szövetségi törvény** ²⁷ (FreiwG), szabályozza a formális önkéntes tevékenységek keretfeltételeit.²⁸

A törvény

- meghatározza a korábban említett speciális önkéntességi formák keretfeltételeit (Önkéntes Szociális Év, Önkéntes Környezetvédelmi Év, Emlékszolgálat, Békeszolgálat, Szociális szolgálat)
- biztosítja az önkéntesek számára a beteg- és balesetbiztosítást, valamint rendelkezik a zsebpénz és a családi támogatás biztosításáról
- lehetővé teszi, hogy az önkéntes szervezetek bizonyos feltételek mellett támogatást kérhessenek az önkéntes-specifikus projektjeikhez az önkéntességhez kapcsolódó elismerési alaptól
- rendelkezik arról, hogy az önkénteseknek nem kell illetéket fizetniük az erkölcsi bizonyítványért
- támogatja az osztrák állampolgárság megszerzésének könnyítését is, hiszen lehetővé teszi legalább hároméves nonprofit szervezetnél végzett önkéntes munka után, hogy az önkéntes tíz helyett, csupán hat év jogszerű és folyamatos ausztriai tartózkodása után megigényelhesse az osztrák állampolgárságot.
- lehetővé teszi az önkéntes tűzoltó testületek és mentőszervezetek tagjainak, hogy B típusú vezetői engedéllyel, megfelelő képzés és belső teszt után 3,5 tonnát meghaladó mentő- vagy tűzoltó járműveket is vezethessenek.

Az önkéntesek jogainak kiszélesítését Burgenland, Felső-Ausztria, Salzburg, Tirol, Vorarlberg és Bécs különösen támogatta. Ezekben a szövetségi államokban az önkéntesek felelősség- és balesetbiztosítást is kaphatnak az államtól. A 2012-es önkéntes törvény alapjaiban változtatta meg az önkéntesség keretfeltételeit Ausztriában és könnyítette meg a tevékenységek szervezett keretek közötti megvalósítását. Ezen felül az osztrák kormány, az önkéntesek egységes és magas szintű képzésének biztosítása érdekében, kidolgozott egy képzési útmutatót, egy tananyag-javaslatot amelyet az önkéntes szervezetek a résztvevők képzése során felhasználhatnak.²⁹

²⁷ Das Bundesgesetz zur Förderung von freiwilligem Engagement (Freiwilligengesetz – FreiwG, BGBl I Nr. 17/2012 idgF) [Szövetségi törvény az önkéntes elkötelezettség előmozdításáról (Freiwilligengesetz - FreiwG, BGBl I, 17/2012, módosítva)]

²⁸ <https://www.freiwilligenweb.at/freiwilliges-engagement/rechtliche-rahmenbedingungen/>

²⁹ Sozialministerium (2017) - Leitfaden für Curricula von Lehrgängen für Verantwortliche in der Arbeit mit Freiwilligen [Útmutató az önkénteseknek szóló tananyagok megalkotójának]

Az önkéntesség támogatásáról szóló szövetségi törvény rögzítette a jogi kereteit az **Oszták Önkéntes Tanácsnak** (Österreichische Freiwilligenrat). Az Oszták Önkéntes Tanács célja erősíteni a civil társadalom önkéntes tevékenységeinek megbecsülését, valamint azokat a közösség alapvető pilléreként elismertetni. Ezenkívül kötelezettségének tekinti az önkéntesség keretfeltételeinek javításának elősegítését. A Tanács immár a második ciklusát éli, amely 2018-tól 2022-ig tart. A Tanács periódusonként **hivatalos jelentést** (Freiwilligenbericht) készít az önkéntesség helyzetéről Ausztriában, az aktuális jelentés 2019-es.³⁰

Az önkéntesség különleges elismerése és megbecsülése érdekében az önkéntesség támogatásáról szóló szövetségi törvény létrehozta az **önkéntes elköteleződés elismerési alapját** (Anerkennungsfonds für Freiwilliges Engagement). Az Alap eszközt és lehetőséget kínál a rendkívüli és kivételes önkéntes munka értékelésére és támogatására. Ez a pénzügyi támogatás olyan tevékenységekre vagy kezdeményezésekre igényelhető, amelyek az önkéntes tevékenységek fejlesztését és hosszú távú fenntarthatóságát segítik elő Ausztriában. A támogatást igényelhetik természetes és jogi személyek is. A természetes személyek maximum 1000 EUR, a jogi személyek maximum 15 000 EUR összegű támogatást kaphatnak.³¹

Szintén az önkéntesség támogatásáról szóló törvény rendelte el, hogy az önkéntes munkával foglalkozó szervezetek az önkénteseknek, legkésőbb a tevékenységük befejezése után 6 hónappal, egy igazolást kell kiállítaniuk az önkéntes tevékenységeikről. Ez az **önkéntes tevékenységekről szóló igazolás** (Nachweis über freiwillige Tätigkeiten) nem csak az elvégzett feladatokat, azok jellegét és időtartamát tartalmazza, hanem részletesen kifejti az önkéntesség során szerzett kompetenciákat és készségeket is, ezáltal hangsúlyozva az informális tanulás fontosságát. Az önkéntesek ezt az igazolást csatolhatják az önéletrajzukhoz és ezzel javítják esélyeiket a munkaerőpiacon is. Az igazolás már létezik online formátumban is egy webes applikációként.³²

Ausztriában a fent említett önkéntes programokon kívül számos más lehetőség áll rendelkezésre az önkéntes tevékenységet kipróbálni vágyók előtt, ezeket az **önkéntes központok** szervezik és koordinálják. Az önkéntes központokban a szakértők tájékoztatják az érdeklődő önkénteseket a lehetséges pozíciókról, tanácsokat adnak, segítenek a választásban és támogatják őket. A központok hidat képeznek az önkéntesek és a szervezetek között, hiszen összegyűjtik a különböző szervezetek

³⁰ Bundesministerium für Soziales, Gesundheit, Pflege und Konsumentenschutz - 3. Bericht zum freiwilligen Engagement in Österreich (2019) - [Szövetségi Szociális, Egészségügyi, Gondozási és Fogyasztóvédelmi Minisztérium - 3. Jelentés az önkéntességről Ausztriában (2019)]

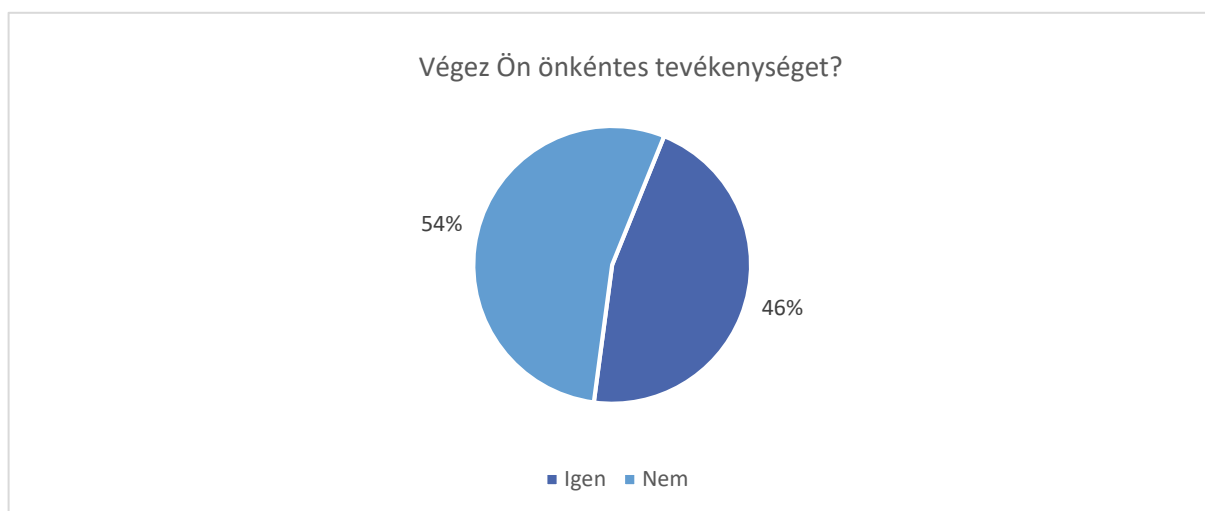
³¹ <http://www.freiwilligenweb.at/freiwilliges-engagement/anererkennungsfonds>

³² <https://www.freiwilligenweb.at/freiwilliges-engagement/freiwilligen-nachweis/>

önkéntesekre vonatkozó igényeit és tulajdonképpen összekötik a keresletet a kínálattal. Az önkéntes központok koordinálják az önkéntesek képzést is, valamint saját projekteket is megvalósítanak. Ezen felül pedig törekednek az önkéntes munka népszerűsítésére és a társadalmi elismerés fokozására.

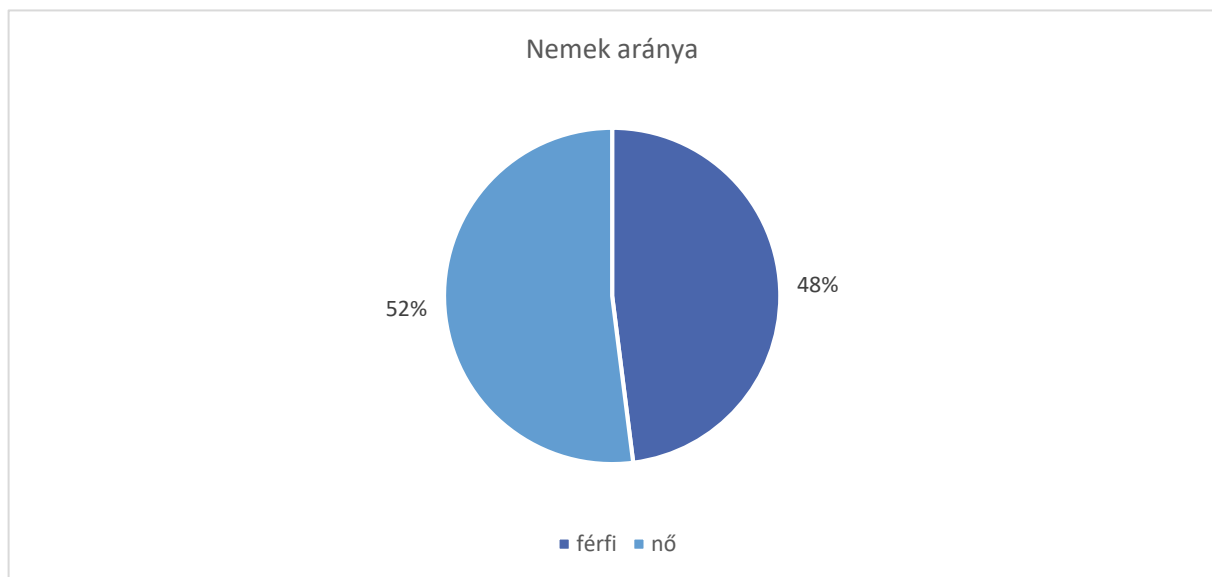
A szociális, egészségügyi, gondozási és fogyasztói minisztérium rendszeresen készít jelentést az önkéntességről Ausztriában. A 2019-ben közzétett dokumentum részletesen vizsgálja az önkénteseket szociodemográfiai jellemzőik alapján. A jelentés adatai az IFES 2016-ban gyűjtött adatait vette alapul, ezek a legfrissebb elérhető adatok az önkéntes tevékenységet végzőkről. A jelentésből kiderült, hogy 2016-ban az osztrák lakosság 46%-a állította magáról, hogy valamilyen formában végez önkéntes tevékenységet, tehát a lakosság közel fele. A nemek aránya is hasonlóan kiegyenlítődött, csak minimálisan több az önkéntes nő, mint férfi.

17. ábra | Részvételi arány önkéntes tevékenységekben 2016-ban Ausztriában

Forrás: IFES

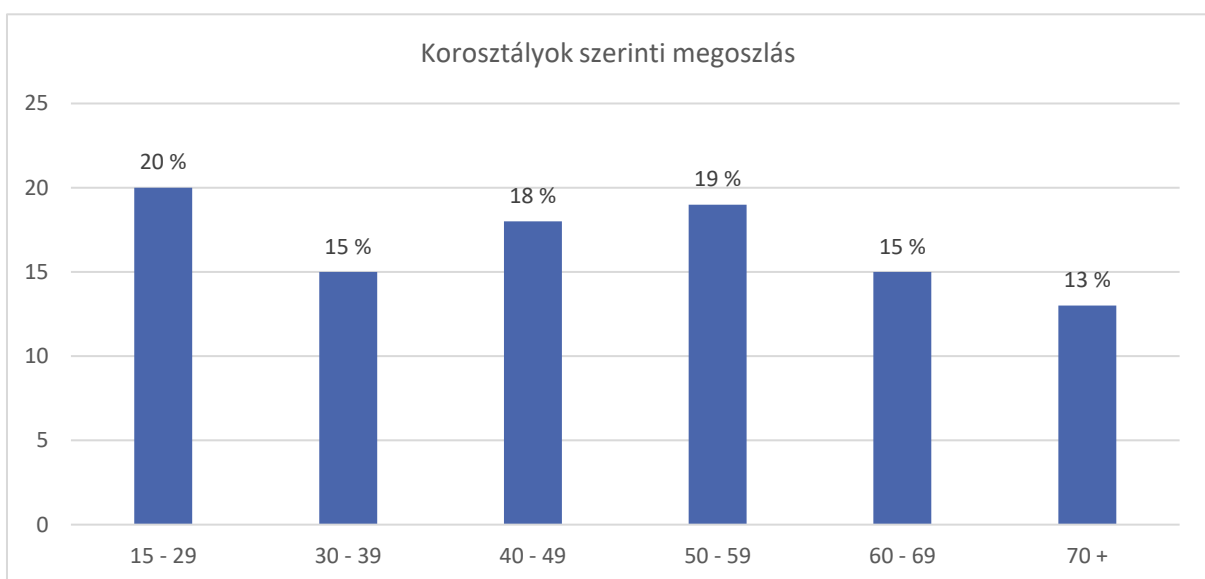
18. ábra | Nemek szerinti százalékos eloszlás az önkéntesek között 2016-ban

Forrás: IFES

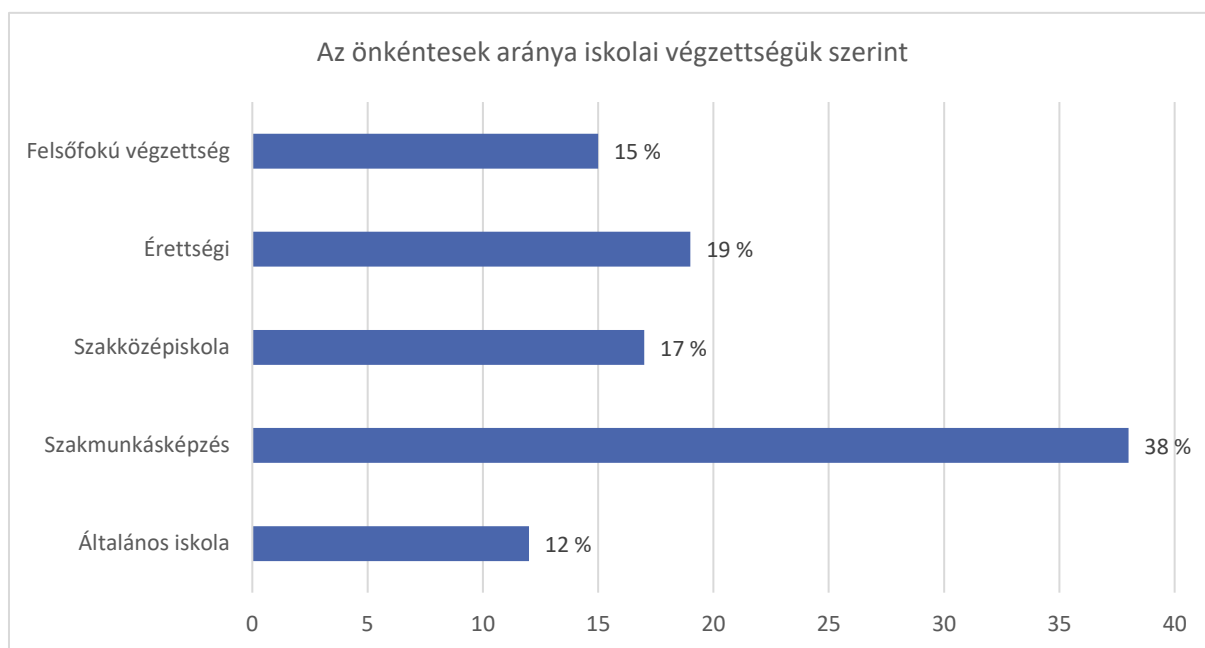
Ha korosztályok szerint vizsgáljuk az önkénteseket, akkor azt látjuk, hogy a fiatalabb korosztály, (körülbelül 30 éves korig) és az 50 és 59 év közöttiek a legaktívabbak. Alapvetően a korosztályok között sincs kirívó különbség, a hetven év felettiek már valamivel kevésbé aktívak, de még így is 13%-a az önkénteseknek 70 év feletti.

19. ábra | Részvételi arány önkéntes tevékenységekben 2016-ban korosztályok szerint

Forrás: IFES

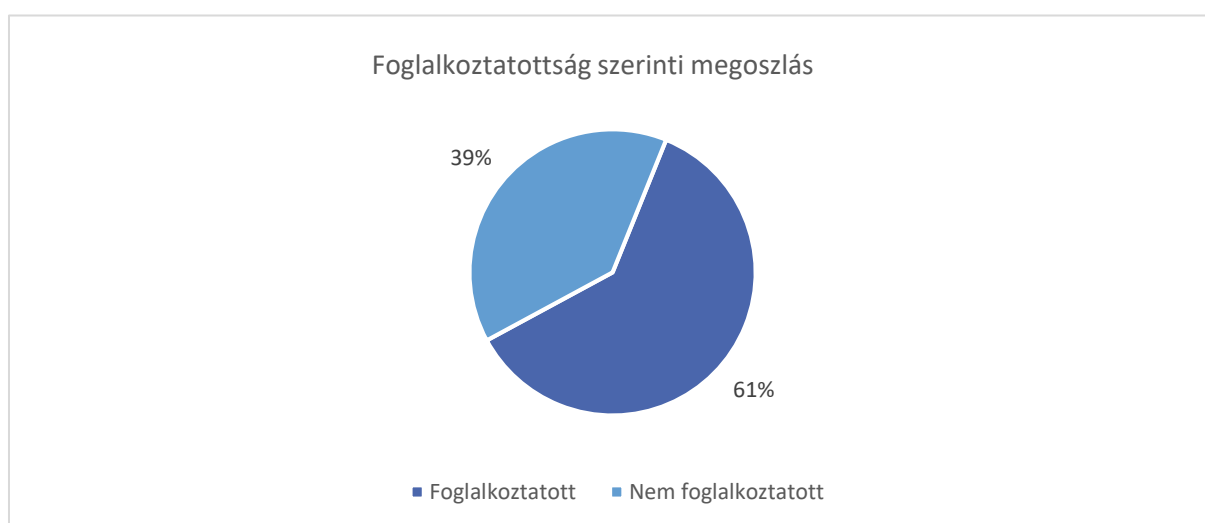
20. ábra | Az önkéntes tevékenységet végzők megoszlása iskolai végzettségük alapján 2016-ban

Forrás: IFES

Érdekes megfigyelni az önkéntesek arányát iskolai végzettségük alapján is. Kimagaslóan sok a szaktanulmányi képzőt végzett önkéntesek száma, közel 40%. Ezzel szemben a felsőfokú diplomával rendelkező, illetve a csak nyolc általánost végzettek aránya a legalacsonyabb. Ha a gazdasági aktivitást vizsgáljuk, akkor azt látjuk, hogy az önkéntesek több mint 60%-a foglalkoztatott, vagyis az önkéntes tevékenysége mellett munkaviszonya is van.

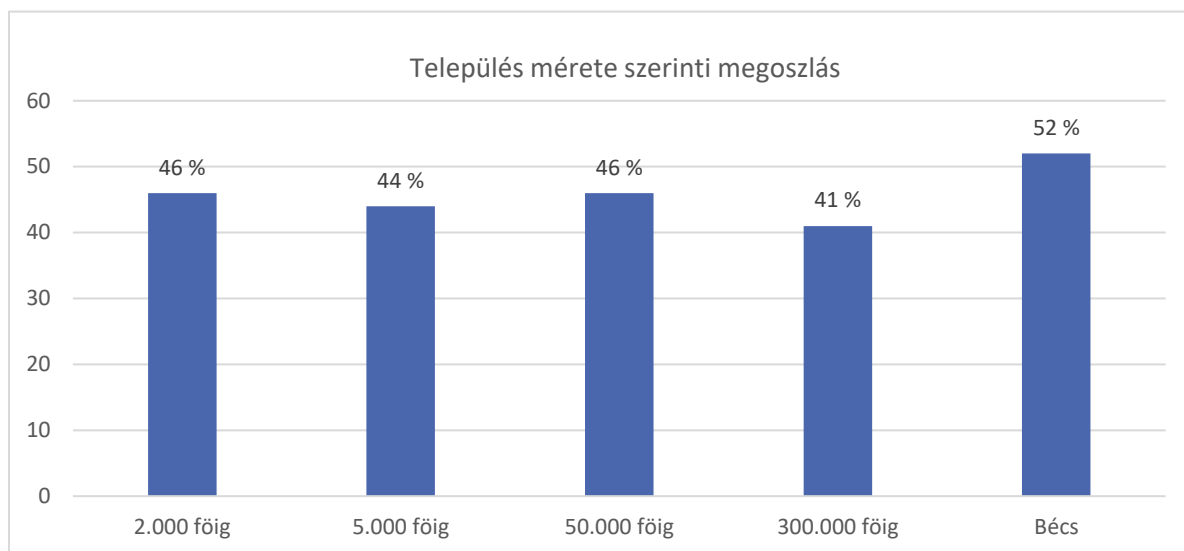
21. ábra | Az önkéntesek foglalkoztatottság szerinti megoszlása 2016-ban

Forrás: IFES

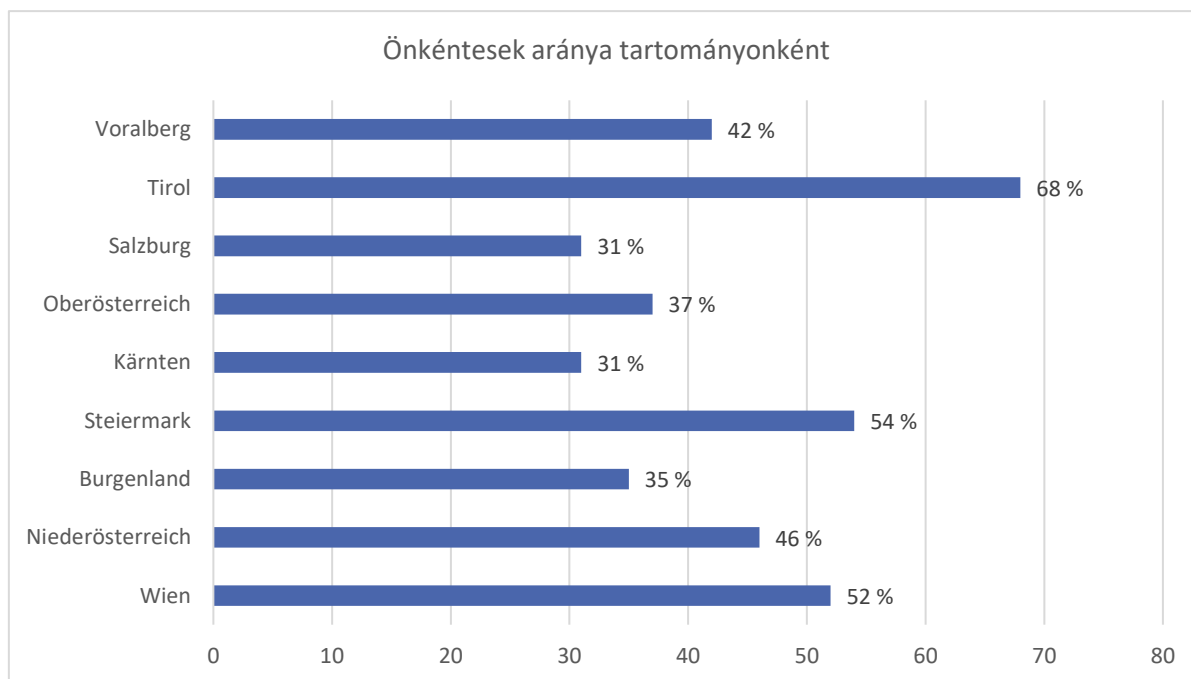
Az önkéntesek aránya a települések méreteitől függően átlagban 45%. Bécsben valamivel magasabb ez az arány, de elmondható, hogy mind a kistelepüléseken, mind a nagyobb városokban hasonlóan aktívak az önkéntesek. A tartományok közül Tirolban a legmagasabb az önkéntesek aránya, 68%-al vezeti a listát, ezt követi Steiermark és Bács. A két legkevesbé aktív tartomány Kärnten és Salzburg.

22. ábra | Az önkéntesek aránya lakóhelyük mérete szerinti lebontásban 2016-ban

Forrás: IFES

23. ábra | Az önkéntesek százalékos aránya az osztrák tartományokban 2016-ban

Forrás: IFES

Az önkéntesség jogi és infrastrukturális háttere Magyarországon

A magyarországi önkéntes tevékenységek intézményi kereteinek kialakulásában nagy szerepet játszott 2001-ben az Egyesült Nemzetek Szövetségének (ENSZ) kezdeményezése, az „Önkéntesek Nemzeti Éve 2001”. Ebben a kezdeményezésben Magyarország is aktívan részt vett és a kormány 2001 óta nagyobb hangsúlyt fektet az önkéntesség népszerűsítésére és hasznosságának elismerésére.

2002-ben 5 nonprofit szervezet együttműködése révén létrejött az Önkéntes Központ Alapítvány (ÖKA),³³ amely 2004 óta tagja az Európai Önkéntes Központ Hálózatának is és melynek legfőbb célja a magyarországi önkéntesség fejlesztése, népszerűsítése és intézményesítése. Az ÖKA tevékenységei hatására született meg az egyik legjelentősebb kormányzati intézkedés, a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény (Köt.)³⁴. Az önkéntes törvény intézményesítette az önkéntességet és lefektette az önkéntes tevékenységek jogi alapjait.³⁵

A törvény

- meghatározta az önkéntesség fogalmát,
- bevezette az önkéntesek bejelentési közzétételét,
- meghatározta a jogviszony tartalmát és dokumentálási módját,
- listázta az önkéntesek által végezhető feladatokat,
- szabályozta az önkénteseknek adható juttatásokat,
- meghatározta az önkéntesektől elvárt képességeket.

A Köt. meghatározása szerint önkéntes tevékenységet minden 10. életévet betöltött személy végezhet, életkorának, testi és értelmi fejlettségének megfelelően. Az önkéntes tevékenységek ellátáshoz szükséges juttatásokat, mint az utazási- és szállásköltségek, biztosítás, étkezés, illetve a biztonságos munkavégzéshez szükséges felszerelést (munkaruházat, védőfelszerelés, munkaeszköz) a fogadó szervezet köteles biztosítani. A fogadó szervezet finanszírozhatja a tevékenység elvégzéséhez szükséges képzés költségeit is. Az önkéntes szerződésben a szervezet és az önkéntes megegyezés alapján rögzíti a munkaórák számát, a pihenőidőt, a tevékenység ellátásnak helyét és tartalmát. Fogadó szervezet lehet például önkormányzat, civil szervezet, vallási egyesület, szociális intézmény, oktatási

³³ <http://www.oka.hu/cikkek/toertenetuenk-0>

³⁴ 2005. évi LXXXVIII. Törvény a közérdekű önkéntes tevékenységről
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0500088.tv>

³⁵ Nemzeti Önkéntes Stratégia 2012-2020 - 1. melléklet az 1068/2012. (III.20.) Korm. határozathoz

intézmény, könyvtár vagy levéltár. A Köt. tehát lefektette az önkéntesség és az önkéntes tevékenységek jogi alapjait, ezzel elindítva az önkéntesség népszerűsítésének folyamatát Magyarországon.

Az önkéntesség elterjedését támogatták az önkéntes tevékenységekhez kapcsolódó Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) keretében meghirdetett projektek is. Ezen projekteknek köszönhetően a társadalom nyitottabbá és elfogadóbbá vált az önkéntes tevékenységek felé, nőtt az önkéntesség népszerűsége, valamint kialakult a magyarországi önkéntesség infrastrukturális alapja is. A TÁMOP projektek által létrejöttek a megyei önkéntes centrumok, melyek a regionális szokásokat és szükségleteket szem előtt tartva valósítanak meg programokat az önkéntesség területén. Létrehozták az önkéntesség országos centrumát is, amely a megyei centrumok koordinálásáért felelős. 2009-től egyre több TÁMOP projekt született az önkéntesség témájában, melyek célja az önkéntesség pozitív megítélésének elterjesztése és a lakosság önkéntességre buzdítása, motiválása volt. Létrejöttek az Önkéntes Pontok, melyek a kisebb településeken kínálnak lehetőséget a lakosoknak az önkéntesség gyakorlására.³⁶

Az önkéntesség intézményi kereteinek biztosítását segítik a nemzeti önkéntes stratégiák is. Az ÖKA 2006-ban hozta létre a Magyarországi önkéntesség fejlesztési stratégiáját 2007 és 2017 közötti periódusra.³⁷ A dokumentum részletezi az önkéntesség magyarországi helyzetét, valamint hét stratégiai célt fogalmaz meg, többek között az infrastruktúra fejlesztését, az önkéntesek szervezetekkel való könnyebb összekapcsolását vagy a generációk közötti együttműködés kialakítását. A célokat összekapcsolja a különböző ágazatok intézkedéseivel is, valamint elemzi a magyarországi önkéntesség erősségeit és gyengeségeit egy SWOT analízisben.

A Magyar Kormány 2011-ben az európai önkéntes év kapcsán jelentette be, hogy egy nemzeti önkéntes stratégia kidolgozásán dolgoznak, ami végül 2012-ben el is készült és a Magyar Közlöny 32. számában jelent meg. A Nemzeti Önkéntes Stratégia 2012-2020 meghatározza az önkéntesség fogalmát, elemzi a magyarországi önkéntes tevékenységek helyzetét, illetve részletezi az önkéntességgel kapcsolatos célkitűzéseket. A stratégia céljai 2020-ig többek között az önkéntesség kultúrájának fejlesztése, a speciális helyzetű lakosság integrációja, az önkéntesek felkészültségének javítása, az infrastruktúra és a jogi háttér fejlesztése, valamint az önkéntességre motiváló, ösztönző rendszer kialakítása.³⁸

³⁶ Nemzeti Önkéntes Stratégia 2012-2020 - 1. melléklet az 1068/2012. (III.20.) Korm. határozathoz

³⁷ http://www.unp.hu/sites/default/files/imuk/pdf/a_magyarorszag_i_onkentesség_fejlesztési_strategiaja_2007-2017.pdf

³⁸ Nemzeti Önkéntes Stratégia 2012-2020 - 1. melléklet az 1068/2012. (III.20.) Korm. határozathoz

A magyarországi önkéntesség támogatását segítve 2016 szeptemberében létrejött a Nemzeti Önkéntes Tanács (NÖT)³⁹. A NÖT feladata az önkéntesség népszerűsítése, az önkéntességhez kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése, az önkéntes programok összehangolása, valamint az önkéntesség témájában létrejött kormányzati intézkedések és jogszabálytervek véleményezése, javaslatok kidolgozása. A tanács évente háromszor ülésezik és tagjai semmilyen díjazásban nem részesülnek.⁴⁰

Az önkéntesség népszerűsítése mellett egyre inkább felmerült az igény az önkénteseket fogadó szervezetek szakmai képzésre is, ezért az ÖKA létrehozta az ÖKA Képzési programját, amely a fogadó szervezeteket készíti fel az önkéntesek megfelelő szakmai fogadására és koordinálására.

2009 óta minden évben átadásra kerül az Önkéntességért Díj, melyet szintén az ÖKA hozott létre. Díjazták az év önkéntesét, az év önkéntes programját, valamint az év vállalati önkéntes programját is. 2012 óta létezik az Év Községi Kezdeményezése közönségdíj valamint 2014 óta az Év Pro Bono Kezdeményezése díj is. Az ÖKA díjain kívül átadásra kerül még a Pro Voluntarius díj is, amelyet az Emberi Erőforrások Minisztériuma alapított 2013-ban. A díjat olyan természetes személy, szervezet vagy közintézmény kaphatja, amely a közösség-szervezésben, az önkéntesség és a közjó ellátásában kiemelkedő szakmai munkát végzett. A díjat általában december 5-én, az Önkéntesek Nemzetközi Napján adják át.

A magyar önkéntesek az elvégzett önkéntes tevékenységeikről úgynevezett Önkéntes Portfóliót vezethetnek. A portfólió tartalmazza az elvégzett önkéntes tevékenységeket, valamint az azok során megszerzett tapasztalatokat, képességeket, kompetenciákat. A portfólió három részből áll, egyrészt az Europass önéletrajzból, az önkéntes tevékenységek igazolásaiból és a tevékenységek részletes leírásából. Az Önkéntes Portfólió segíti az önkénteseket a munkaerőpiacon való elhelyezkedésben, valamint segíti a pozitív önértékelés erősödését és a magabiztosság növelését is.⁴¹

Az önkéntességet és a társadalmi szolidaritást igyekszik népszerűsíteni és erősíteni a 2012-ben középiskolákban bevezetett iskolai közösségi szolgálat (IKSZ) is. A tanulóknak 50 óra közösségi szolgálatot kell teljesíteniük a középiskola utolsó három évében ahhoz, hogy érettségizhessenek. Fontos megjegyezni, hogy mivel a tevékenység kötelező és el nem végzése a tanulók számára „büntetéssel” jár (vagyis nem érettségizhetnek), így a közösségi szolgálat semmiképpen sem tekinthető önkéntes tevékenységnek. Annak ellenére, hogy maga a tevékenység nem önkéntes, mégis

³⁹ A Kormány 1503/2016. (IX. 21.) Korm. határozata a Nemzeti Önkéntes Tanácsról megjelent a MAGYAR KÖZLÖNY 2016. évi 142. számának 69963. és 69964. oldalán

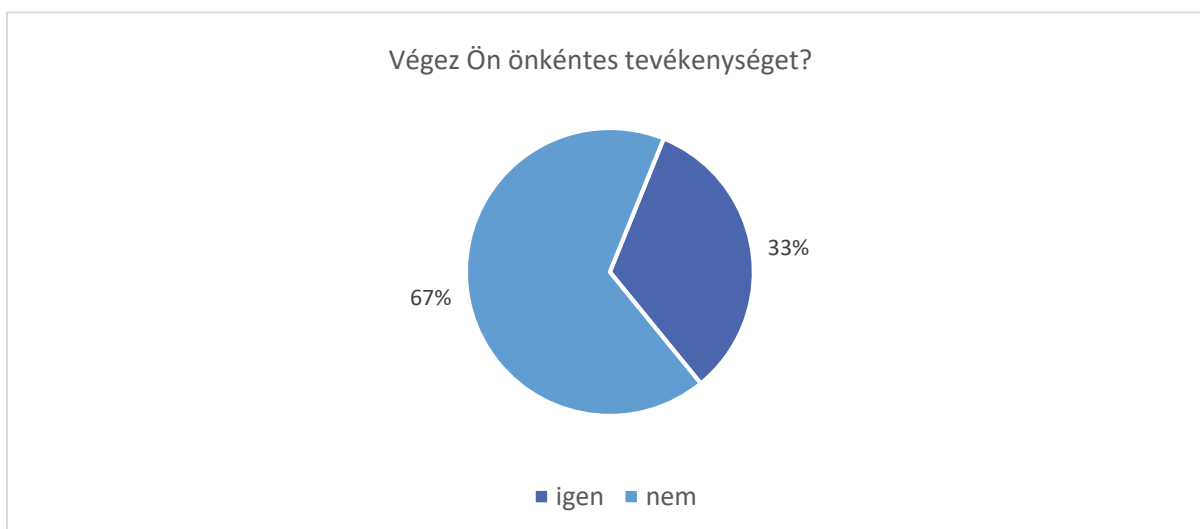
⁴⁰ <https://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/csalad-es-ifjusagugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/a-nemzeti-onkent-es-tanacs-segit-terjesztenei-az-onkentesseget>

⁴¹ <http://www.onkent.es.hu/sites/default/files/attachment/3/okaportfolio1.pdf>

nagy szerepe van az önkéntességre nevelésben, hiszen ezen tevékenységek során a fiatalokban erősödik a szolidaritás és a társadalmi felelősségvállalás érzete.

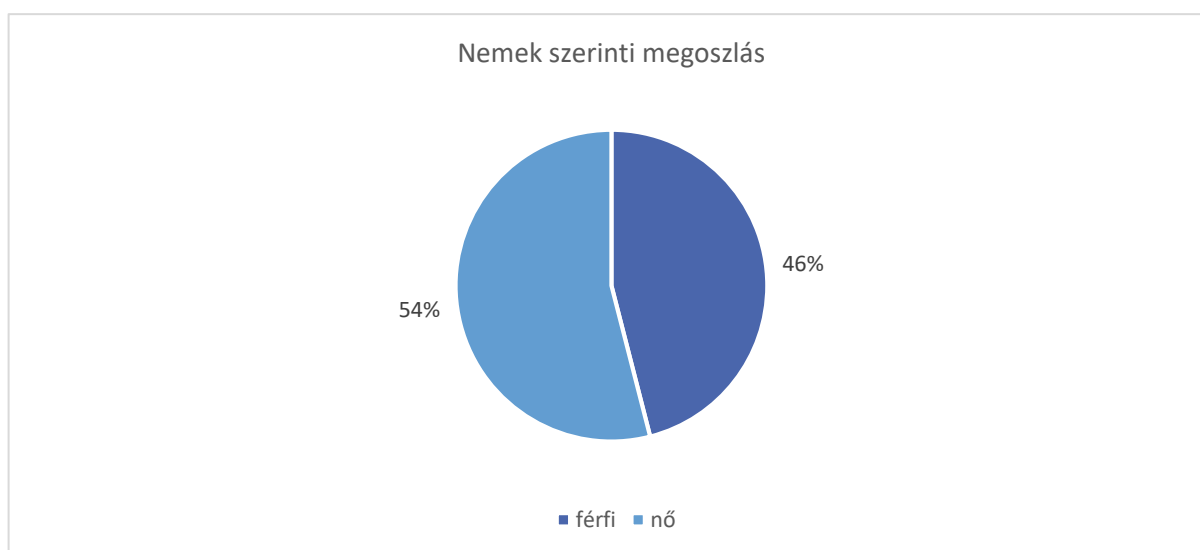
A magyar önkéntesek szociodemográfiai jellemzőit a KSH 2019. első negyedévi statisztikai tábláit elemezve vizsgáltuk. A megkérdezett magyar lakosság 33%-a vallotta, hogy végez önkéntes tevékenységet és ezen önkéntesek 54%-a nő. Vagyis az önkéntesek nemek szerinti megoszlása viszonylag kiegyenlítődött.

24. ábra | Részvételi arány önkéntes tevékenységekben 2019-ben

Forrás: KSH

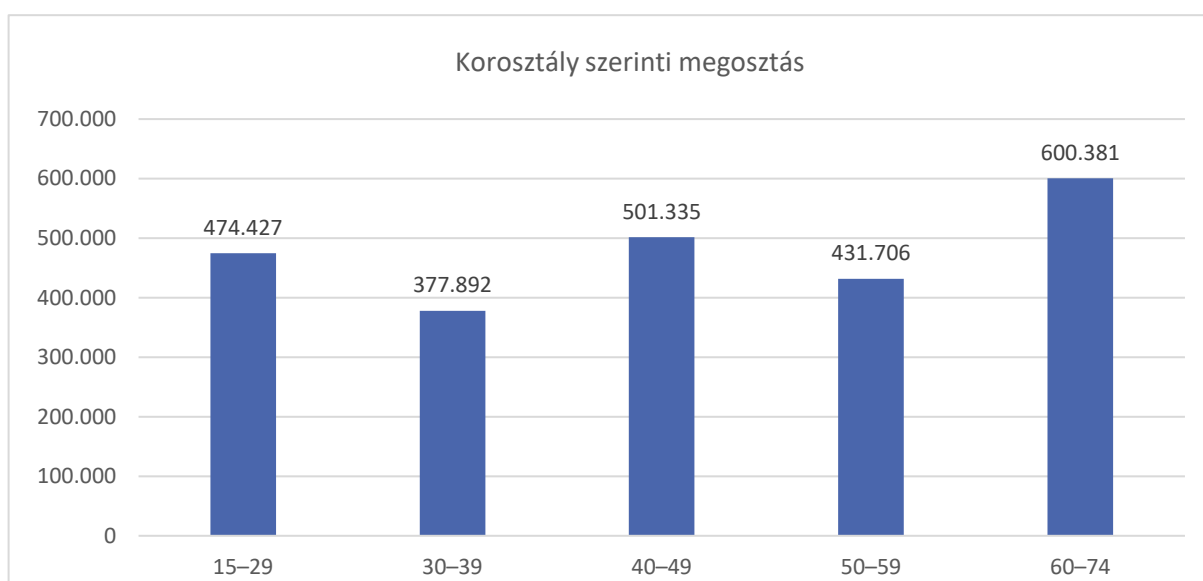
25. ábra | Az önkéntesek nemek szerinti megoszlása 2019-ben

Forrás: KSH

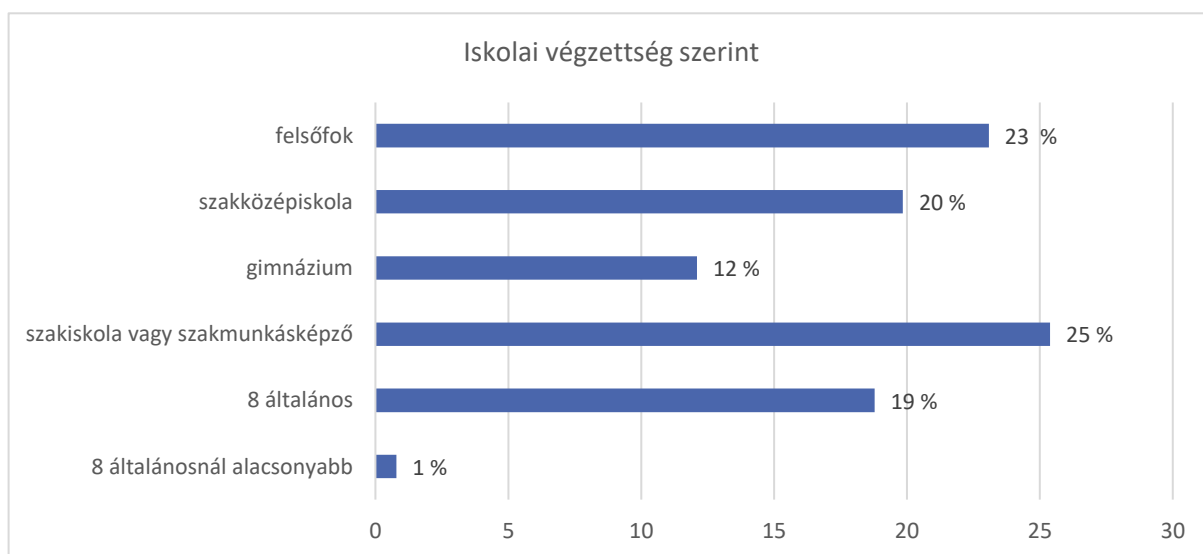
Érdekes, hogy ha az önkéntesek életkorát vizsgáljuk, akkor azt látjuk, hogy Magyarországon a legnagyobb arányban az idősebb generáció, a 60 és 74 év közöttiek, fogékonyak az önkéntességre. Ugyanakkor a 40 és 49 év közöttiek is kimondottan aktívan végeznek önkéntes tevékenységet. A legkevésbé aktív korosztály a harmincas éveiben járó generáció. Iskolai végzettségük szerint a szakiskolát, szakmunkásképzőt végzetek önkénteskednek a legtöbbet, őket követik a sorban a felsőfokú képesítést szerzetek.

26. ábra | A magyar önkéntesek aránya korosztályonként 2019-ben

Forrás: KSH

27. ábra | Az önkéntes munkát végzők aránya iskolai végzettségük szerint 2019-ben

Forrás: KSH

A megkérdezett önkéntesek 61%-a gazdaságilag is aktív, vagyis szerződéses munkaviszonyban áll az önkéntes tevékenység végzése mellett. Az önkénteseknek mindössze 2%-a regisztrált munkanélküli, míg 37%-a gazdaságilag inaktív, vagyis háztartásbeli vagy nyugdíjas.

28. ábra | Az önkéntesek aránya gazdasági aktivitásuk alapján 2019-ben

Forrás: KSH

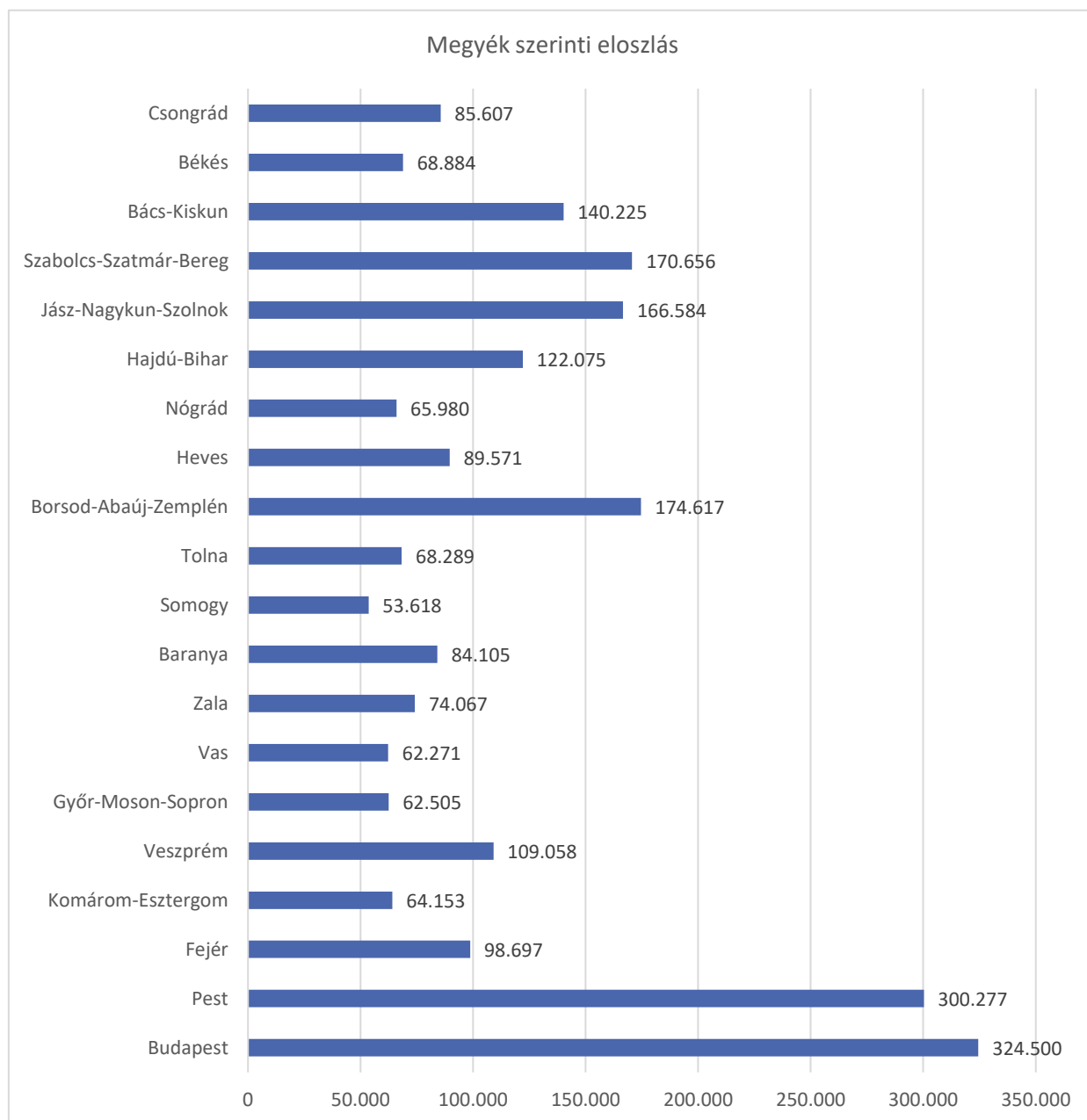
A lakóhelyük típusai szerint a legtöbb önkéntes városokban él, összesen 63%. A legtöbb önkéntes Budapesten és Pest megyében él, míg a legkevesebb Somogy megyében.

29. ábra | Az önkéntesek aránya lakóhelyük szerint 2019-ben

Forrás: KSH

30. ábra | A magyar önkéntesek száma megyékre lebontva 2019-ben

Forrás: KSH

Az önkéntesség és a digitalizáció

Az önkéntes tevékenységek vizsgálatánál mindenképpen érdemes figyelmet fordítani a megváltozott, felgyorsult világunk önkéntességre gyakorolt hatásaira is. A digitalizáció évek óta komoly hatással van nem csak az egyénekre, de a társadalom egészére is. A technikai fejlődés és annak gyorsasága teljesen átalakította a szakmai, munkahelyi technológiákat is, hiszen napról napra jelennek meg újabb és egyre „okosabb” eszközök, amelyek a munkavégzés megkönnyítését célozzák meg. Amíg évtizedekkel ezelőtt még faxon, levélben és vezetékes telefonon kommunikáltunk, addigra mára az internetnek és az okosgépeknek köszönhetően „egy kattintásra” vagyunk egymástól, lényegesen könnyebb és gyorsabb lett az egymással való kommunikáció. Ma már másodpercek alatt elérhetjük, sőt láthatjuk is egymást, legyünk bárhol is a technika ma már utat mutat, ha eltévedünk, vagy éppen egy találkozóra emlékeztet minket és nem utolsó sorban azonnali információt kínál bármilyen témáról. A digitalizáció számos előnnyel jár az önkéntes tevékenységek ellátása, megszervezése és koordinálása során is. A digitális média használata jelentősen leegyszerűsíti az önkéntes tevékenységek kiszervezését, hiszen az online platformok által az önkéntesek és az önkéntes tevékenységek kedvezményezettjei is könnyebben, gyorsabban elérhetőek, sőt egymással direktben összekapcsolhatók. A digitalizáció előtt a kereslet és a kínálat összehangolása mindig helyi szinten, informális úton történt, vagy valamilyen önkéntes szervezet által.⁴² Ma már a közösségi hálók által és a speciális technikai eszközöknek köszönhetően egészen új módszerekkel kapcsolható össze a segítségre szoruló és a segítséget nyújtó személy. További előny, hogy az okostelefonok és a különböző applikációk segítségével a közölni kívánt információ szélesebb tömegekhez jut el, valamint a célcsoportokat (önkéntesek és az önkéntes tevékenység kedvezményezettjei) célzottan, megszűrve éri el. Ma már számos olyan applikáció létezik, amelyek segítségével az önkéntes segítség az online térben valósul meg és eszközként szolgál az önkéntes tevékenységek megvalósításához. Ilyen például a „Be my eyes” applikáció, amely vak és gyengénlátó emberek számára lett kifejlesztve. Az applikáció lényege, hogy a technológia és az önkéntesek segítségével „látást ad” a vakoknak, gyengénlátóknak. A rászoruló egy videóhívással éri el a látó önkéntest, aki a látásával segít és asszisztál a különböző feladatok (színek felismerése, főzés...stb.) elvégzésében.⁴³ Az önkéntes tevékenységek támogatására létrehozott applikációk listája igen hosszú, a legtöbb ilyen az önkéntest köti össze a segítségre szorulóval, például képzett elsősegélynyújtókat köt össze baleseti helyszínekkel, vagy magányos, perifériára szorult embereket videótelefonon keresztül önkéntes felolvasókkal. Az internet és a digitális eszközök azonban nem csak

⁴² Bundesministerium für Soziales, Gesundheit, Pflege und Konsumentenschutz - 3. Bericht zum freiwilligen Engagement in Österreich (2019) [Szövetségi Szociális, Egészségügyi, Gondozási és Fogyasztóvédelmi Minisztérium - 3. Jelentés az önkéntességről Ausztriában (2019)]

⁴³ <https://www.bemyeyes.com/>

eszközként szolgálnak az önkéntes tevékenységek szervezésében, hanem felületet is biztosítanak ezen tevékenységeknek.⁴⁴ Ma már ugyanis az önkéntes tevékenységek egy része szinte észrevétlenül zajlik az online felületeken, az egyének már csak egy megosztással is önkéntesen tesznek hozzá egy-egy téma népszerűsítéséhez, akár egy lájk is elég lehet a figyelemfelkeltéshez, de az események online megosztása által a toborzásban is aktívan részt vehetnek. A digitális média tehát képes gyors és ingyenes hozzáférést biztosítani az információkhoz, növelheti az önkéntes együttműködés rugalmasságát, bővíti az elérhető egyének körét, valamint megkönnyíti, egyszerűsíti az önkéntes tevékenységeket.⁴⁵

Össztársadalmi hasznosság

Az önkéntes tevékenységek hasznossága megkérdőjelezhetetlen, hiszen a társadalom minden rétegét szolgálja. Hatással van az önkéntes tevékenység kedvezményezettjére, haszonélvezőjére, illetve magára az önkéntesre és a társadalom egészére is. Eltérő mértékben ugyan, de az önkéntes tevékenységek egy közösség, legyen az kisebb vagy nagyobb, minden tagját aktívan érintik. Nem csak a gyermekek nevelését, szocializációját befolyásolja pozitívan, de támaszt nyújt a pályakezdő vagy munkanélküli fiatalok számára, illetve az idősebb korosztály magányát, elszigetelődését is enyhíti.⁴⁶ Az önkéntesség előnyösen hat tehát az egyénekre és ezáltal a teljes társadalomra is.

Az önkéntes tevékenységek össztársadalmi hasznosságával az ENSZ Közgyűlése által kiadott közlemény (2000. február 10.) is részletesen foglalkozott. A közlemény szerint az önkéntesség elősegíti a társadalmi integrációt, csökkenti a szegénységet, hozzájárul a teljes foglalkoztatottsághoz, ezáltal gazdasági szempontból is pozitívan hat a társadalomra. Az önkéntesség a társadalom egészére gyakorolt hatásáról az Európai Önkéntes Központ az Európai Önkéntes Tevékenységről című kiáltványában (2006) az alábbiak szerint ír: „Az önkéntes tevékenység a társadalmi beilleszkedés és integráció egyik eszköze. Hozzájárul egy összetartó társadalom kialakulásához, a bizalom és szolidaritás kialakításával, illetve a társadalmi tőke megteremtésével. Az önkéntes tevékenység egy lehetőség arra, hogy bármilyen nemzetiségű, vallású, társadalmi-gazdasági háttérű és korú ember hozzájárulhasson a pozitív változáshoz. Az önkéntesek hozzájárulnak az EU politikák, mint például a társadalmi beilleszkedési politika vagy a fejlesztési támogatás, megvalósításához. Az önkéntes tevékenység hathatós eszköze lehet az aktív és felelősségteljes európai állampolgárság megteremtésének, ami az

⁴⁴ Bundesministerium für Soziales, Gesundheit, Pflege und Konsumentenschutz - 3. Bericht zum freiwilligen Engagement in Österreich (2019) [Szövetségi Szociális, Egészségügyi, Gondozási és Fogyasztóvédelmi Minisztérium - 3. Jelentés az önkéntességről Ausztriában (2019)]

⁴⁵ Freie und Hansestadt Hamburg - Behörde für Arbeit, Soziales, Familie und Integration – Hamburger Engagementstrategie 2019 [2019. évi hamburgi elkötelezettségi stratégia]

⁴⁶ Salamon & Papp (2012) - Önkéntesség és önszerveződés segítése. Civil ifjúsági munka

európai ideák és értékek - mint a demokrácia, szolidaritás és részvétel – központi eleme. A megosztott társadalmak kibékítésének és kapcsolatuk helyreállításának forrása. Az önkéntes tevékenységnek köszönhetően az emberek gyakorlatot szereznek a vezetés, kommunikáció és szervezés területén, kiszélesítik ismeretségi körüket, és gyakran ennek köszönhetően jutnak később fizetett munkahelyhez. Az önkéntes munka informális és non-formális tanulási lehetőséget nyújt és ezért az Európai Unió által hirdetett életen át tartó tanulás fontos eszköze. Az önkéntes tevékenység GDP-hez való hozzájárulása a gazdasági értékét és a gazdasági tevékenység egészéből való részesedését tekintve igen jelentős, ezért fontos, hogy megjelenjen a nemzeti statisztikai hivatalok által publikált kimutatásokban.”⁴⁷ Az önkéntesség tehát pozitívan hat a társadalmi beilleszkedésre, ezáltal csökkenti a kirekesztődést, erősíti a szervezeti lojalitást, növeli az esélyegyenlőséget és gazdasági haszonnal is jár össztársadalmi szinten.

Az önkéntes tevékenységek egyénekre gyakorolt hatása igen széleskörű. Az önkéntesek segítő tevékenységük során új készségeket sajátítanak el, munkatapasztalatot szereznek, kapcsolati hálójukat építik, akár több szakmát is megismernek, ezzel elősegítve a pályaválasztást vagy az álláskeresés sikerességét. Az egyén személyes fejlődésére is pozitív hatással van az önkéntesség, hiszen az önkéntes megtapasztalja a hasznosság, a megbecsültség érzését, a munkája során átéli a segítségnyújtás örömét, fejlődik a személyisége, megtanul felelősséget vállalni tetteiért, erősödik az önbecsülése, nő a magabiztossága. Az önkéntes tevékenységek során az önkéntesek új tapasztalatokat szereznek, új embereket, vagy akár új kultúrákat ismernek meg. Az önkéntesség ezeken felül bizonyítottan jó hatással van a testi és lelki egészségre is, csökkenti a stressz és a depresszió kialakulását és elfeledteteti vagy éppen más színben láttatja az egyén saját problémáit.⁴⁸ Az idősebb korosztályhoz tartozó önkéntesek is sokat profitálnak a segítő tevékenységük során, hiszen az általuk végzett munka támogatja az aktív öregedést és segíti megőrizni vagy éppen javítani a testi és szellemi kondíciójukat.⁴⁹

Összességében elmondható, hogy az önkéntesség hozzájárul a társadalom fejlődéséhez, fejleszti az egyének szociális képességeit, erősíti a szolidaritás érzését és mind az önkénteseknek, mind a közösségnek a javát szolgálja, valamint eszköze lehet a társadalmi vagy generációs problémák kezelésének.⁵⁰

⁴⁷ Kiáltvány az Európai Önkéntes Tevékenységről, Európai Önkéntes Központ (CEV), 2006

⁴⁸ Bundesministerium für Soziales, Gesundheit, Pflege und Konsumentenschutz - 3. Bericht zum freiwilligen Engagement in Österreich (2019) - [Szövetségi Szociális, Egészségügyi, Gondozási és Fogyasztóvédelmi Minisztérium - 3. Jelentés az önkéntességről Ausztriában (2019)]

⁴⁹ Salamon & Papp (2012) - Önkéntesség és önszerveződés segítése. Civil ifjúsági munka

⁵⁰ KSH - Önkéntes munka Magyarországon (A Munkaerő-felmérés, 2011. III. negyedévi kiegészítő felvétele)

3. AZ IDŐSEK ÉLETMINŐSÉGE

Az időskor definiálása

Csakúgy, mint az önkéntesség definiálása, az időskor meghatározása sem teljesen egyértelmű. A világ különböző országaiban, kultúráiban mindenkinek mást és mást jelent az idős kifejezés. Elég, ha csak a várható élettartamra gondolunk és máris látható miért is olyan különböző az idős kor megállapítása. Aki az egyik társadalomban már idősnek, inaktívnak számít, az egy másikban még aktívan kereső felnőtt korúnak számíthat. Az időskor meghatározása nem csak a társadalmi különbségek miatt nehéz, hanem azért is, mert többféle kritérium szerint értelmezhető.⁵¹

1. Életkori megközelítés

A kronológiai életkor talán a legegyszerűbb és a leggyorsabb módszere az időskor meghatározásának. Az életkorra vonatkozólag is megoszlanak a vélemények nemzetközi szinten. Az ENSZ meghatározása szerint az öregkor 60 éves kortól kezdődik, ugyanakkor az Európai Unió és az Európai Tanács az idősödést 65 éves kortól számolja. Mégis, a leggyakrabban használt és leginkább elfogadott megközelítés az Egészségügyi Világszervezet (WHO) ajánlása, mely az alábbiak szerint bontja szét az időskor szakaszait:

- 50-59 év: áthajlás kora,
- 60-74 év: idősödés kora,
- 75-89 év: időskor,
- 90-99 év: aggkor,
- 100 év felett: matuzsálemi kor.

Az életkor csak egy szám - szokták mondani, éppen ezért a pusztán kronológiai megközelítésen túl fontos figyelembe venni az egyén biológiai, pszichológiai és szociológiai aktivitását, állapotát is.

2. Biológiai kritériumok alapján történő megközelítés

A biológiai életkor összefüggésben van ugyan a naptári életkorral, azonban a fizikai állapot bizonyos jellemzői alapján határozzuk meg. A biológiai öregedés egy természetes élettani folyamat, melynek jelei mindenkinél máskor jelentkeznek. Az életvitel, a szokások és a tudatos, öregedésgátló életmódok mind befolyásolják az öregedés folyamatát.⁵² A külsőleg jelentkező

⁵¹ Lampek – Rétsági (2015) - EGÉSZSÉGES IDŐSÖDÉS - Az egészségfejlesztés lehetőségei idős korban

⁵² Sebastian Knell (2017) - Unterschiedliche Modi des Alterns und ihre philosophische Bewertung [Az öregedés különböző módjai és filozófiai értékelése]

jelek, mint például a testtartás megváltozása, a bőr ráncosodása, a haj ősülése mindenkinél más életkorban jelentkezik. Vannak például akik már viszonylag fiatalon, akár a harmincas éveikben ősülni kezdenek, és vannak akiknél ez csak jóval később jelentkezik. Ugyanígy az életminőséget rontó betegségek megjelenése is minden embernél más életkorban jelenik meg, de természetesen léteznek olyan idős emberek is, akiket saját bevallásuk szerint még nem látott orvos, teljesen egészségesek. Az időskorra jellemző szív- és érrendszeri megbetegedések, a mozgásszervi betegségek, a hallás, illetve a látás romlása mind negatívan befolyásolja a fizikai, szellemi és társadalmi teljesítményt, ezáltal erősíti az öregség érzetét az egyénben és a környezetében is.⁵³

3. Pszichológiai megközelítés

„Annyi idős vagy, amennyinek érzed magad!” – szokták mondani, és a pszichológiai kor meghatározása pontosan erről szól, az egyén szubjektív önértékelését jelenti. A pszichológiai életkor az ember viselkedésén és érzésein alapszik. Fontos tényező, hogy ki milyennek látja magát, illetve milyennek szeretné ha mások látnák, hiszen ez befolyásolja az egyén viselkedését, társadalmi pozícióját is. Például egy 80 éves ember, aki dolgozik, tervek készíti, és aktívan részt vesz számos tevékenységben, pszichológiailag fiatalnak tekinthető.⁵⁴ A pszichológiai kritériumok tehát az öregedést az egyén saját megítélése alapján határozzák meg.

4. Szociológiai megközelítés

Amíg a pszichológiai kor az egyén saját önértékelése alapján meghatározott kor, addig a szociológiai kor az egyén külső megítélését, vagyis a környezet véleményét tükrözi az egyén koráról, társadalmi státuszáról.⁵⁵ Az, hogy az egyén egy társadalomban milyen szerepet tölt be, mennyire aktív és milyennek látja a környezete, sokban függ az adott társadalom értékítéletétől, a kultúrától és a társadalmi normák jellemzőitől. A társadalmi státusz milyenségét általában a családi, környezeti, egészségi állapotban létrejött idősokkal kapcsolatos változások befolyásolják leginkább. Ilyen például a munkaviszony megszűnése, a nyugdíjba vonulás, az ezekkel járó esetleges jövedelemcsökkenés, valamint az egészségromlás, a gyermekek elköltözése, unokák születése, partner vagy barátok halála, illetve a lakóhely változás, például idősotthonba költözés.⁵⁶

Az időskor definiálása tehát nem egyszerű, legtöbbször csupán egy számként határozzuk meg, de valójában igen sok tényező vizsgálata szükséges a definiálásához.

⁵³ Füzesi, Törőcsik, Lampek, (2013) - Az időskor egészség szociológiája: tények és trendek

⁵⁴ Richard W. Besdine, MD (2019) - Warren Alpert Medical School of Brown University - Übersicht über Alterserscheinungen [Az öregedés jeleinek áttekintése]

⁵⁵ Rosenmayr (1983) - Die späte Freiheit: das Alter, ein Stück bewusst gelebten Lebens [Késői szabadság: Az idősödés, egy darabka tudatosan élt élet]

⁵⁶ Lampek – Rétsági (2015) - Egészséges idősödés - Az egészségfejlesztés lehetőségei idős korban

Az életminőség meghatározása

Az életminőség, az élhető élet fogalma napjainkban meghatározó jelentőséggel bír nem csak a társadalomtudományok kutatói körében, hanem a politikai döntéshozók között is, valamint a köznyelvbe is beépült és igen gyakran használt fogalom. Az életminőség fogalma viszonylag új keletű, a huszadik század közepén definiálták először és azóta is egyre nagyobb szerepet kap. Ennek oka, hogy a fejlett országokban a gazdasági jólét és a népesség életkörülményei, életfeltételei ugyan egyre kedvezőbbé válnak, az emberek mégis egyre boldogtalanabbnak vallják magukat. Egyértelművé vált, hogy a fejlődés célja nem lehet csupán a gazdasági növekedés, az anyagi szükségletek kielégítése (objektív mutató), hanem nagy hangsúlyt kell fektetni az emberek jóllétére, közérzetére, az általános élethelyzetük (szubjektív elemek) javítására is.⁵⁷ Az életminőséget tehát alapvetően objektív és szubjektív megközelítésből vizsgálhatjuk. Vannak elméletek, amelyek szerint az életminőséget csak az objektív mutatókkal lehet precízen meghatározni. Az objektív mutatók középpontjában az erőforrás áll, vagyis a társadalom jólétét a rendelkezésére álló erőforrások, materiális javak mennyiségével, minőségével mérik. Ilyen egyéni erőforrás például a jövedelem, az anyagi javak, a rang, a munkaerőpiaci státusz, az iskolai végzettség vagy a társadalmi kapcsolatok. Társadalmi szinten objektív mutató például az egy főre jutó GDP vagy egyéb más mérhető nemzetgazdasági mutatók. Más teóriák szerint csupán a szubjektív elemek is elegendőek ahhoz, hogy jellemezzük egy társadalom életminőségét. A szubjektív megközelítés az egyénre bízta az értékítéletet, az egyén saját személyes érzékeléséről van szó, vagyis arról, hogy mennyire elégedett a saját életével, annak milyenségével, minőségével. Lényegében a szubjektív életminőség egyenlő a boldogsággal, és az egyén személyes elégedettsége alapján mérhető. Egy harmadik, és általánosságban a leginkább használt elmélet szerint pedig csak akkor kapunk teljes képet a társadalom életminőségéről, ha mind az objektív és a szubjektív mutatókat is összevetjük és együttesen elemezzük.⁵⁸

A WHO például az alábbiak szerint fogalmazza meg az életminőséget: "az egyén észlelete az életben elfoglalt helyzetéről, ahogyan azt életterének kultúrája, értékrendszerei, valamint saját céljai, elvárásai, mintái és kapcsolatai befolyásolják. Szélesen értelmezett fogalom, amely bonyolult módon magába foglalja az egyén fizikai egészségét, pszichés állapotát, függetlenségének fokát, társadalmi kapcsolatait, személyes hitét, valamint a környezet lényeges jelenségeihez fűződő viszonyát."⁵⁹ A WHO

⁵⁷ Lampek – Rétsági (2015) – Egészséges idősödés - Az egészségfejlesztés lehetőségei idős korban

⁵⁸ Utasi (2006) - A szubjektív életminőség forrásai: biztonság és kapcsolatok

⁵⁹ WHO - Division of Mental Health and Prevention of Substance Abuse (1997) - WHOQOL Measuring Quality of Life (1997). [Az életminőség mérése]

az alábbi táblázatban szemléltetett dimenziók értékelését ajánlja az egyén vagy egy társadalom életminőségének mérésére.

1. táblázat | WHO tartományok és metszetek az életminőség méréséhez (WHO 1997)⁶⁰

Tényezők	Tartományok közötti metszetek
	0. Általános életminőség és általános egészség
1. Fizikai egészség	1.1. Energia és fáradtság 1.2. Fájdalom és diszkomfort 1.3. Alvás és pihenés
2. Pszichológiai	2.1. Testkép és megjelenés 2.2. Negatív érzések 2.3. Pozitív érzések 2.4. Önbizalom 2.5. Gondolkodás, tanulás, emlékezet, koncentráció
3. Függetlenség szintje	3.1. Mobilitás 3.2. Mindennapi tevékenységek 3.3. Gyógyszerektől és orvosi segítségtől való függés 3.4. Munkaképesség
4. Társas kapcsolatok	4.1. Személyes kapcsolatok 4.2. Társas támogatottság 4.3. Szexuális tevékenység
5. Környezet	5.1. Anyagi erőforrások 5.2. Szabadság, fizikai biztonság és biztonság 5.3. Egészség és szociális gondozás: elérhetőség és minőség 5.4. Otthoni környezet 5.5. Új információk és képességek megszerzésének képessége 5.6. Részvétel és lehetőségek a rekreációra/pihenésre 5.7. Fizikai környezet (szennyezettség / zaj / forgalom/ klimatikus viszonyok) 5.8. Közlekedés
6. Spiritualitás / vallás / személyes hiedelmek	6.1. Vallás /spiritualitás/ személyes hiedelmek

A fenti táblázat is jól mutatja, hogy az életminőség igen sok tényezőből áll és több életterületre is kiterjed. Összefoglalva tehát elmondható, hogy az életminőség egy dinamikus, sokrétű és összetett fogalom, amelyet az objektív, szubjektív, makro, mikro, pozitív és negatív hatások kölcsönhatása alakít ki.⁶¹

⁶⁰ WHO - Division of Mental Health and Prevention of Substance Abuse (1997) - WHOQOL Measuring Quality of Life (1997). [Az életminőség mérése]

⁶¹ Mollenkopf - Walker (2007) - Quality of Life in Old Age - International and Multi-Disciplinary Perspectives [Az életminőség az időskorban - nemzetközi és multidiszciplináris perspektívák]

Az időskor definiálása tehát nem egyszerű, három nagyobb tudományterület is foglalkozik vele: a szociológia, a pszichológia és az egészségtudomány. Mindhárom területen óriási kutatói munka halmozódott fel, melyek többnyire egymástól függetlenül vizsgálják az életminőség fogalmát. A jövő egyik nagy kihívása ezen ismeretek integrálása és egy egységes időskori életminőség-index kidolgozása.⁶²

Az életminőség az idősödés előrehaladtával általában romlik, vagy legalábbis nehezebben fenntartható, hiszen a kor előrehaladtával egyre gyakrabban jelennek meg tartós egészségügyi problémák, krónikus betegségek melyek negatívan befolyásolják az egyén jóllétét. A fizikai és/vagy pszichés betegségek hatására az idős emberek gyakran külső segítségre, támogatásra szorulnak ahhoz, hogy a megszokott életegyensúlyuk, életminőségük fenntartható legyen. Az idősödés hatásai és az egészségi állapot megváltozása gyakran jár együtt az önállóság, a függetlenség elvesztésével is, amikor az egyén már nem képes saját magát önállóan ellátni és mindenképpen segítségre szorul. Ezzel gyakran együtt jár az izoláció érzése is, hiszen a családi kapcsolatok egyre inkább beszűkülnek, a szociális kapcsolatok csökkennek, az idősek gyakran bezárkóznak otthonukba és csak nehezen meggyőzhetőek, hogy kimozduljanak. Különösen nehéz helyzetben vannak a kórházakból frissen hazabocsátottak, az egyedül élők, akik elvesztették a társukat, a szociálisan izoláltak, a minimum jövedelemből élők, a gyermektelenek vagy a rokkantak. Ebben a nehéz élethelyzetben az idősek általában a családtagjaiktól, szomszédaiktól vagy barátaitól várhatnak segítséget, hogy az életminőségük ne romoljon tartósan és drasztikusan. Manapság gyakori probléma, hogy az előbb említett szűk kör nem tud jelen lenni és aktívan segíteni az idős rokonnak, ilyen esetekben különösen fontos és hasznos például az önkéntes segítők tevékenysége, akik munkájuk által hozzájárulhatnak ahhoz, hogy az idős emberek életminősége a lehető legkisebb mértékben romoljon.⁶³

⁶² Kovács (2007) - Életminőség – boldogság – stratégiai tervezés

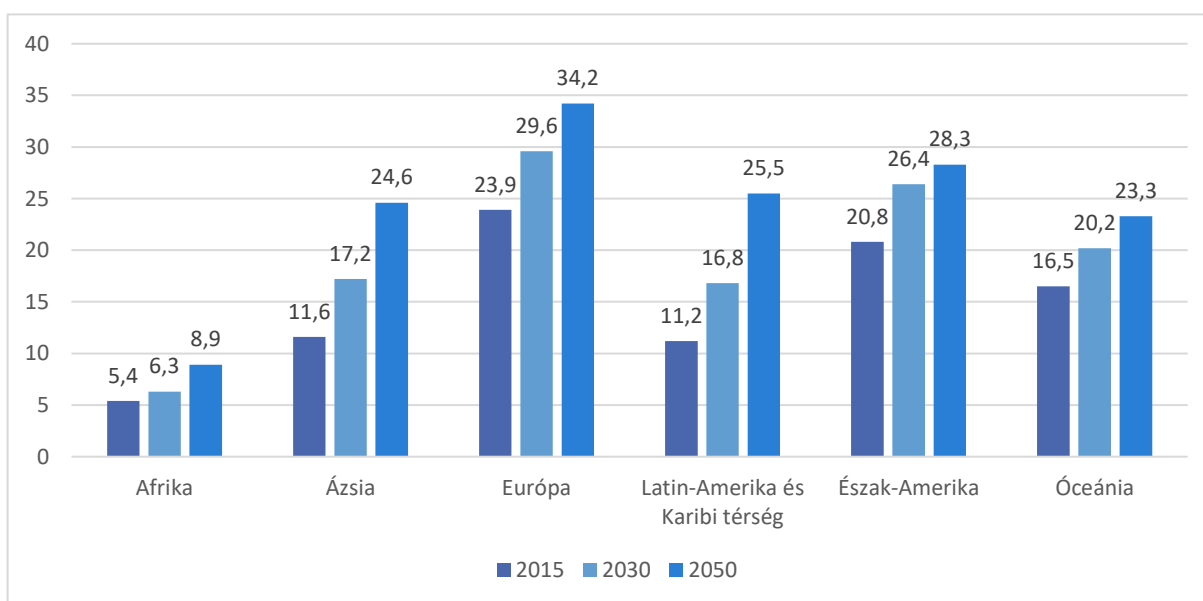
⁶³ Dr Majercsik Eszter PhD - Életminőség és közérzet az élet alkonyán

4. AZ IDŐSBARÁT KÖZÖSSÉGEK

Az idősbárát közösségek meghatározása

Az idősbárát közösségek definiálása előtt érdemes megnézni, hogy mi vezetett ahhoz, hogy a kifejezés egyáltalán kialakuljon, az országok politikájába beépüljön és egyre nagyobb figyelmet kapjon a társadalomtól. Köztudott, hogy Európa (és a világ) népessége rohamosan öregszik, egyre több az idősebb ember és egyre csökken a fiatalok aránya. Hosszasan lehetne elemezni a miérteket, de az biztos, hogy a várható élettartam a fejlett országokban egyre nő. Az ENSZ 2004-es jelentése szerint 2050-re a világ népességének 22 százaléka, Európának 27,9 százaléka 65 év feletti lesz.⁶⁴ 2015-ben az ENSZ egy másik tanulmányban⁶⁵, a 60 év feletti arányát vizsgálta. A tanulmány alapján 2015-ben Európa népességének közel 24 százaléka volt 60 év felett, és ez a szám 2050-re várhatóan 34 százalékkal emelkedik majd. Ez az adat megdöbbentően sok, hiszen Európában minden harmadik ember az idős generációhoz tartozik majd harminc év múlva, és minden eddiginél több ember éri majd el a 80, 90 vagy akár a 100 éves kort is.

31. ábra | A világ 60 év feletti lakosságának földrajzi régiók szerinti százalékos megoszlása 2015-ben és várhatóan 2030-ban és 2050-ben

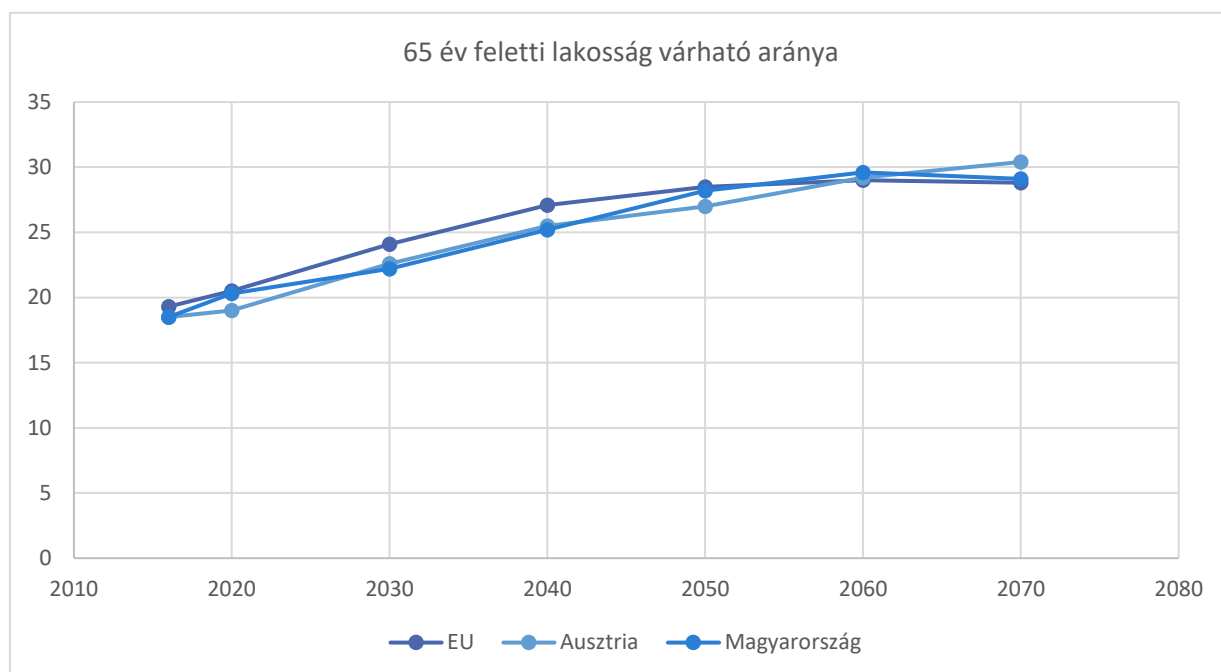

Forrás: ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa (2015) - World Population Ageing Report 2015

⁶⁴ United Nations Population Fund (2004) - State of world population 2004 [ENSZ Népesség Alap (2004) - A világ népességének állapota 2004] https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/swp04_eng.pdf

⁶⁵ ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa (2015) - World Population Ageing Report 2015 https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2015_Report.pdf

32. ábra | A 65 év feletti lakosság várható aránya az EU-ban, Ausztriában és Magyarországon

Forrás: Eurostat 2015

Ez komoly kihívást jelent a társadalomnak, valamint az állami és civil intézményeknek is. El kellett, és a mai napig el kell gondolkodni azon, hogyan alakítsunk ki olyan környezetet, amely a népesség ezen rétegének is élhető. Az idős emberek számának növekedése új igények kialakulását is jelenti, amelyhez a társadalomnak és a környezetnek is alkalmazkodnia kell. Átalakulnak a családok, egyre több idős ember kényszerül egyedül élni és sok esetben az elvándorlás miatt a családtagokra sem tudnak számítani, pedig igényelnék a rendszeres gondozást, ellátást. Az urbanizáció sem kedvez az idősebb korosztálynak. Egyre többen élnek városokban, ahol az élet felgyorsult, egyre több autó van az utakon, nagy a zaj és a légszennyezettség is. Annak érdekében, hogy a városok az idősebb korosztály tagjai számára is biztonságosak, egészségesek és kényelmesen élhetőek legyenek, meg kell reformálni a közlekedést, át kell szervezni a szociális szolgáltatásokat, biztosítani kell az akadálymentesített közlekedést (pl.: liftek az aluljárókban, széles járdák), és mindenekelőtt fel kell hívni a lakosság figyelmét a problémára és ösztönözni kell őket a generációk közötti együttműködésre.

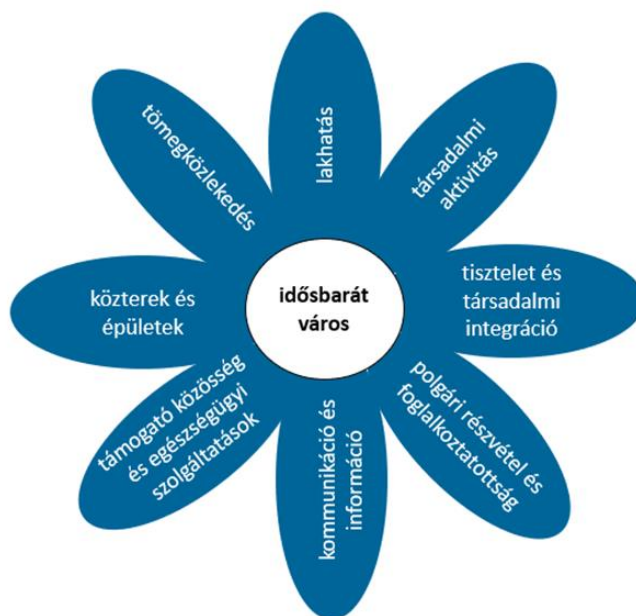
Ezt felismerve, 2005-ben a WHO létrehozta a Globális Idősbarát Városok (Global Age-friendly Cities) programját⁶⁶, amely az idősbarát kifejezés elterjedéséhez és annak népszerűvé válásához vezetett. A program részletesen definiálta, hogy mit jelent az idősbarát környezet: az idősbarát környezet ösztönzi az idősök társadalmi aktivitását, valamint egészséges és jó közérzetet biztosít a benne élőknek.

⁶⁶ https://www.who.int/ageing/projects/age_friendly_cities/en/

Emellett az idősbarát környezet befogadó, biztonságos, támogató, emberközpontú és megakadályozza vagy késlelteti a betegségek kialakulását, valamint lehetőséget biztosít a gyógyuláshoz, a rekreációhoz, ezáltal esélyt adva az idősnek, hogy a megszokott és számukra fontos dolgairól idős korban se kelljen lemondaniuk.⁶⁷

A WHO 2007-ben kiadott útmutatója⁶⁸ az alábbi nyolc kategóriát jelölte meg, mint fontos területet, amelyeken változtatni kell az idősbarát környezet kialakítása érdekében. Ezek az úgynevezett WHO virág szirmjai:⁶⁹

33. ábra | WHO-Virág

- 1) **Közterek és épületek:** a rendszeresen és jól karban tartott közterek, parkok, utak, valamint a jól olvasható táblák, zöld területek és nyilvános mellékhelységek kialakítása támogatja az idősök mobilitását, hiszen szívesebben mozdulnak ki otthonaikból, biztonságban érzik magukat a négy falon kívül is.
- 2) **Tömegközlekedés:** a megbízható, kényelmes, biztonságos és megfizethető tömegközlekedés is ösztönzi az idősöket a kimozdulásra. Sokan életkorukból adódóan már nem vezetnek autót, mégis szívesen mozdulnak ki, találkoznak barátokkal, mennek el vásárolni vagy moziba, ha megfelelő tömegközlekedés áll a rendelkezésükre.

⁶⁷ <https://www.who.int/ageing/projects/age-friendly-environments/en/>

⁶⁸ WHO (2007) - Global Age-friendly Cities: A Guide [Globális idősbarát városok: Útmutató]
https://www.who.int/ageing/publications/Global_age_friendly_cities_Guide_English.pdf

⁶⁹ WHO (2007) - Global Age-friendly Cities: A Guide [Globális idősbarát városok: Útmutató]

- 3) **Lakhatás:** minden embernek joga van a megfelelő lakhatáshoz, kortól függetlenül. Egy idősbarát közösség támogatja az időseket a lakóhelyük megválasztásában és szükségleteiknek megfelelően az esetleges átalakításában.
- 4) **Társadalmi aktivitás:** a barátokkal, családdal való kapcsolattartás idős korban is kiemelten fontos. Az idősbarát közösségek teret és lehetőséget adnak az időseknek, hogy különböző közösségi programokban vehessenek részt.
- 5) **Tisztelet és társadalmi integráció:** az idősekkel szembeni diszkrimináció által az idősek gyakran érzik magukat kirekesztve vagy jogaiktól megfosztva. Az idősbarát közösségek szembe szállnak az időskori diszkriminációval, összehozzák a különböző életkorú embereket és igyekeznek az idősödés megítélését pozitív irányba terelni.
- 6) **Polgári részvétel és foglalkoztatottság:** az idősek gyakran szeretnék minél tovább aktívak maradni, dolgozni, önkéntes tevékenységeket végezni, illetve szívesen köteleződnek el valamilyen politikai ügy mellett és lesznek aktivistái egy pártnak vagy egy klubnak. Egy idősbarát közösség elfogadja és értékeli az idősek tapasztalatát, valamint támogatja és foglalkoztatja őket. Ezáltal az idősekben kialakul egy kötődés, örülnek hogy tartoznak egy csoporthoz és hasznosnak érzik magukat, melyből nem csak ők, de a társadalom is profitál.
- 7) **Kommunikáció és információ:** ahhoz, hogy az idősek a társadalom aktív tagjai lehessenek, elengedhetetlen, hogy tudjanak tájékozódni a lehetőségeikről. Az idősbarát környezet gondoskodik arról, hogy az eseményekről, szolgáltatásokról az idősek a megfelelő formában és a megfelelő helyen tájékoztatást kapjanak.
- 8) **Támogató közösség és egészségügyi szolgáltatások:** az elérhető és megfizethető egészségügyi szolgáltatások elengedhetetlenek, hogy az idősek egészségesek, függetlenek és aktívak maradjanak. Fontos, hogy ezek a szolgáltatások a lakóhelyen elérhetőek legyenek, vagy legyen megoldás a rendszeres szállítás biztosítására.⁷⁰

2011-ben először rendezte meg a WHO az idősbarát városok konferenciáját Dublinban, ahol több ország részvételével aláírták a Dublini Deklarációt és összehangolták az EU politikáját a WHO irányvonalával. A deklaráció része volt a Stratégia és Akcióterv az egészséges öregedésért Európában⁷¹ is, melynek egyik fontos része az idősbarát környezet létrehozása, népszerűsítése volt. Még ebben az évben kezdeményezte az EU az aktív idősödés európai évének létrehozását, majd 2012-ben hivatalosan is meghirdette „A tevékeny időskor és a nemzedékek közötti szolidaritás európai évét”, melynek célja volt, hogy felhívja a figyelmet a demográfiai előrejelzésekre és az idősek

⁷⁰ <https://www.olderpeoplewales.com/en/ageing-well/afcs/what-makes-a-community-age-friendly.aspx>

⁷¹ https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0018/170316/RC62wd10-Ger.pdf

életminőségének fontosságára, valamint, hogy választ keressen az aktivitásuk és egészségük megőrzésének mikéntjére.⁷² Az aktív idősödés európai évének öröksége az AGE Platform Europe és Régiók Európai Bizottsága által készített kiadvány, Az „Idősbarát Európai Unió 2020-ra” (Towards and Age-Friendly EU by 2020)⁷³, amely részletezi az idősbarát környezet kialakításának fontosságát, bemutatja az AGE munkáját és különböző jó gyakorlatok példáin keresztül ösztönzi a közösségeket a idősbarát életterek kialakítására. 2013-ra egyre több európai város és közösség szeretett volna csatlakozni az idősbarát környezet kialakításához, így a korábbi dublini deklarációt kibővítették, és különböző európai és világszintű szervezetek támogatásával létrejött az Idősbarát Városok és Községek Deklarációja Európában (Declaration on Age-Friendly Cities and Communities in Europe).⁷⁴

A WHO 2018-as idősbarát városokról és közösségekről szóló jelentése⁷⁵ részletezte és újradefiniálta az ideális idősbarát környezetet és azt az alábbiak szerint írta le: az idősbarát környezet társadalmi- és fizikai akadályoktól mentes, valamint olyan döntéshozók, rendszerek, szolgáltatók, és technológiák alakítják, amelyek egészségközpontúak, amelyek felismerik az idősokban rejlő képességeket és lehetőségeket, amelyek rugalmasan alkalmazkodnak az idősök igényeihez, amelyek tisztelik az idősök döntéseit, amelyek az egyenlőségre törekednek, amelyek segítik a rászorulókat és amelyek elősegítik az idősök integrációját. Egy ilyen környezet megteremtése sok ágazatban igényel változtatásokat, reformokat. Ilyen például az egészségügy, a szállítás, a lakhatás, a munka, vagy a szociális szektor.

Ezen reformok és célok megvalósításához szükség van a kormány, a szolgáltatók, a civil társadalom, az idős generáció és családjaik közös összefogására, tenni akarására. A Co-AGE projekt is egy ilyen közösség kialakítását segíti elő azáltal, hogy teret ad és hidat képez az idősök és segíteni vágyó önkéntesek között.

⁷²<https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/eu-affairs/20120106STO34946/az-aktiv-idosodes-europai-eve-2012>

⁷³ https://www.age-platform.eu/sites/default/files/Towards_an_Age_Friendly_EU_FINAL.pdf

⁷⁴ Széman (2016) - Idősbarát városok, helyek, közösségek, Esély: Társadalom és szociálpolitikai folyóirat 27: (2) pp. 93-114.

⁷⁵ WHO (2018) - The Global Network for Age-friendly Cities and Communities [Az idősbarát városok és közösségek globális hálózata]

Jó gyakorlatok az idősbarát közösségek kialakítására

Az előző fejezetben jól látható, hogy az idősbarát környezet kialakításának mikéntje elméletben már régóta létezik. Azonban a statisztikák, jelentések, elemzések és stratégiák megvizsgálása után érdemes megnézni, hogyan is működik mindez a valóságban. Szerencsére egyre több város és közösség csatlakozik az idősbarát környezet kialakításához, és évről évre jönnek létre olyan gyakorlatias és jól működő projektek, amelyek példaként szolgálhatnak és melyekből ihletet merítve újabb közösségek válhatnak idősbaráttá.

JÓ GYAKORLATOK EURÓPÁBAN

Európa szerte számos projekt és program jött létre, amelyek az idősok életkörülményeit hivatottak javítani. Évről évre egyre több település tűzi ki célul az idősbarát megoldások fejlesztését, implementálást. Egyedülálló időspolitikájának köszönhetően **Írország** magasan kiemelkedik az EU országai közül, nem véletlenül kapta meg 2019-ben a világon elsőként **az idősbarát ország** címet. A címet a WHO szavazta meg Írországnak, ahol immár több mint tíz éve működnek idősbarát programok és mára elmondható, hogy Írország mind a 31 megyei szintű hatóságának saját kialakított idősbarát stratégiája van. Minden településen az elsődleges célok között szerepel az idősok igényeinek megfelelő infrastruktúra, lakhatás, kommunikáció és egészségügyi szolgáltatások kialakítása.⁷⁶

Az Interreg Europe program keretein belül a **TITTAN projekt** (Network for Technology, Innovation and Translation in Ageing) foglalkozik az idősödés kihívásaival és igyekszik innovatív megoldások által javítani az európai regionális egészségügyi rendszerek minőségét és teljesítményét. A projekt célja a tapasztalatcsere, a jó gyakorlatok bemutatása, az idősbarát intézkedések összehasonlítása és olyan innovatív technológiai megoldások kifejlesztése, amelyek elősegítik az egészséges és tevékeny öregedést. A projekt 7 európai régióban valósul meg: Galícia (vezető partner), Baszkföld, Skócia, Amszterdam, Lombardia, Szászország és Alsó-Szilézia. A projekt megvalósítása során a holland partner, Amszterdam idősbarát környezet koncepciója vált kiemelkedő jó gyakorlattá. 2015-ben Amszterdam csatlakozhatott a WHO idősbarát városok listájához is.

A portói **Chave de Afetos** (a szeretet kulcsa) nevű projekt is a WHO idősbarát városok hálózatának egyik kiemelt jó gyakorlatai közé tartozik. A projekt 2019-ben indult és az emberi erőforrások, valamint a modern technológiák integrálásával igyekszik az elszigetelten élő portói idős lakosság számára biztonságérzetet adni és őket a társadalomba integrálni. A programba jelentkező idősoket különböző megfigyelő rendszerek, segítségkérő modern technológiai rendszerekkel követnek nyomon, ezáltal

⁷⁶ <https://www.rte.ie/news/ireland/2019/1216/1099456-age-friendly-who/>

biztosítva, hogy baj esetén megfelelő segítség érkezhessen. A technikai megoldásokon kívül hetente önkéntesek látogatják az időseket, ezáltal csökkentve a kirekesztés, a magány, az izoláltság érzetét.⁷⁷

Egy másik idősbarát város, **Poznan**, 2019-es generációk közötti projektje is nagy nyilvánosságot kapott. Az úgynevezett **„Seniors cuddle little ones”**, vagyis a „nyugdíjasok ölelik a kicsiket” projekt olyan szülőknek (és a babáknak) kínál segítséget, akik valamilyen oknál fogva nem tudnak a hosszabb ideig kórházi ápolásra szoruló újszülött csecsemőjük mellett lenni és így az oly fontos testi közelséget megadni a babáknak. A projektre jelentkező önkénteseket komoly kiválasztási eljárás során válogatják ki, és számos képzés után kezdhetik meg önkéntes tevékenységüket.

Az öt európai országból (Ausztria, Németország, Olaszország, Litvánia és Hollandia) álló partnerség által létrehozott **Mobility Scouts** projekt 2016 és 2018 között zajlott sikerrel. A projekt célja az idős emberek bevonása az idősbarát közösségekhez kapcsolódó döntéshozatali folyamatokba. A projekt során a helyi hatóságok, a szolgáltatók és az idős emberek közös erővel hoztak létre és valósítottak meg idősbarát intézkedéseket mind az öt partnervárosban. A program indulásakor az idősek egy képzésen vettek részt, melynek abszolválása után ko-produceri titulust kaptak, ők lettek „a változás ügynökei” és hivatalosan is szerepet játszottak az idősek számára is elérhető környezet kialakításában.

JÓ GYAKORLATOK MAGYARORSZÁGON

Az elmúlt évtizedekben Magyarországon is egyre nagyobb szerepet kapott az idősbarát környezet kialakítása, az idősek támogatása. Nem csak kormányzati szinten jöttek létre rendelkezések, hanem különböző magyar és nemzetközi projektek keretében valósultak meg olyan intézkedések, melyek a generációk közötti együttműködést segítik elő, illetve az idősek életminőségét hivatottak javítani.

Falugondnoki / tanyagondnoki szolgálat⁷⁸

1993-ban vezette be a magyar kormány a falugondnoki / tanyagondnoki szolgálatot. Mindkettő olyan szociális alapellátási forma, amely a kistélepüléseken élők szolgáltatás- és intézményhiányából eredő hátrányait igyekszik kompenzálni. A falu- vagy tanyagondnok segíti a 600, illetve 400 főnél kevesebb lélekszámú települések lakóinak alapvető szükségleteit kielégíteni, valamint biztosítja a közszolgáltatáshoz való hozzáférésüket is.

⁷⁷ <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/afp/chave-de-afetos/>

⁷⁸ 1993.III.törvény 57. és 60.§ szerinti szociális alapszolgáltatás

Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás⁷⁹

Szintén 1993-ban lett bevezetve Magyarországon a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás. Ezt a saját otthonukban élő, egészségi és szociális helyzetük alapján rászoruló emberek igényelhetik. A készülék segítségével az időskorú vagy fogyatékkal élő személyek jelezni tudják ha krízis helyzetben vannak és segítségre van szükségük. Ekkor egy gondozó a lehető leggyorsabban igyekszik felkeresni a rászorulót és ellátni, illetve szükség esetén tovább irányítani.

Idősbarát Önkormányzati Díj

Az idősbarát önkormányzati díjat 2004-ben az Idősügyi Tanács javaslata alapján a szociális miniszter és a belügyminiszter alapította. Azóta osztják ki minden évben, és immár 110 település nyerte el a díjat. A díj célja, hogy elismerje és támogassa azon önkormányzatokat, amelyek az időspolitika területén kiemelkedő eredményt értek el. Olyan önkormányzatok pályázhatnak a díjra, amelyek elősegítik az időskorúak helyi szervezeteinek működését, programokat szerveznek az idősebb generációnak, igyekeznek integrálni őket a társadalomba, forszírozzák a generációk közötti együttműködést, az időseket a helyi közösség életébe aktívan bevonják, valamint támogatják és elősegítik az idősek képességeinek és egészségének megőrzését, ezáltal javítva az életminőségüket.⁸⁰

Az Co-AGE projekt programrégiójában az alábbi önkormányzatok nyertek idősbarát díjat:

- **Lenti (2015 és 2019)**

Lenti önkormányzata kiemelt figyelmet fordít az idősekre, szorgalmazza az idősügyi szervezetek működését, megünneplik az idősek napját, rendszeresen szerveznek programokat az időseknek, gyalogló idősklubot hoztak létre, szociális alapszolgáltatást nyújtanak az időseknek saját otthonukban, valamint önkéntes tevékenységek által próbálják az időseket a közösségi életbe bevonni.

- **Szombathely (2014)**

Szombathely önkormányzata 2014-ben nyerte el az idősbarát önkormányzati díjat, mert a kötelező feladatai ellátásán túl kiemelten foglalkozik az idősekkel és az életminőségük javításával. Többek között létrehozták a **Segítő Kezek** programot, amely 75 év feletti időseknek biztosít térítésmentesen internetet, okostelefont valamint vészjelző karperecet, ezáltal növelve az idősek biztonságérzetét. Ezen kívül elindították az **Aktív Időskor programot**, melynek keretein belül kirándulásokat szerveznek az időseknek, akiket fiatal önkéntesek

⁷⁹ 1993.III.törvény 65.§ szerinti szociális alapszolgáltatás

⁸⁰ https://hu.wikipedia.org/wiki/Id%C5%91sbar%C3%A1t_%C3%96nkorm%C3%A1nyzat_d%C3%ADj

kísérnek. Így a program mellett, hogy az időseknek kínál utazási lehetőséget, a generációkat is összehozza.

- **Zalaegerszeg (különdíj 2013)**

A zalaegerszegi önkormányzat 2013-ban kapott idősbarát különdíjat, mert különösen nagy hangsúlyt fektetnek a nyugdíjas szervezetek támogatására, valamint létrehozták a városban az Idősügyi Bizottságot, amely a megfelelő intézményhálózat kialakítására törekszik. Nyugdíjas klubok működnek, valamint létrehozták a nyugdíjas otthon-házat és az idősek átmeneti otthonát is.

- **Győr (2010 és 2018)**

Győrben kiemelten fontos téma az idősbarát környezet kialakítása, fenntartása. A várost a számos idősekért létrehozott projektek és programok megvalósításáért jutalmazták. Ötévente készítik el az Idősek Egészségképe és az Idősek életminőségének javítását célzó koncepciót, amelyet az Idősügyi Tanács koordinál. Létrehozták az **IdőSvonalat** (online információs fórum), kialakítottak egy demens ellátó központot, működik egy úgynevezett **Beszélgető hálózat** (önkéntes aktív nyugdíjasok hetente felkeresnek egy társaságra vágyó magányos nyugdíjast), létrehozták az **Önkéntes Nagyi Szolgálatot** (hetente egyszer szervezett keretek között két önkéntes „nagymama” foglalkozik óvoda vagy kisiskola gyerekekkel, szabadidőt biztosítva a szülőknek) és számos más olyan programot amely az idősek aktivitását és a generációk közötti együttműködést támogatják. A számos projekt mellett a város koncerteket és különböző rendezvényeket szervez az idősebb korosztály számára.⁸¹

- **Kőszeg (2019)**

Kőszeg kiemelt figyelmet fordít az idősekre, küzd az elmagányosodás és a kirekesztődés ellen, valamint idősbarát szolgáltatások bevezetésével segíti az idősebb generációt.

- **Szentgotthárd (2019)**

A szentgotthárdi önkormányzat időspolitikája is díjazást kapott, hiszen a város támogatja a nyugdíjas klubok működését, különböző programokkal ösztönzi a generációk közötti együttműködést.

Az idősbarát önkormányzat pályázati programján kívül természetesen számos egyéb projekt és program keretében valósulnak meg idősbarát kezdeményezések. Ilyen például a **Könyvet házhoz!** országos kezdeményezés, amelyben a könyvtárak digitális módon vagy önkéntesek segítségével juttatják el a könyveket a mozgásukban korlátozott idősekhez saját otthonaikba. A **Szomszédok**

⁸¹ http://hirek.gyor.hu/cikk/idosbarat_onkormanyzat_cimet_kapott_a_varos.html

Egymásért Mozgalom (SZEM) szintén egy országos program, amelyet az Országos Polgárőr Szövetség hozott létre, és melynek célja a bűnözés csökkentése, megelőzése.

JÓ GYAKORLATOK AUSZTRIÁBAN

Az idősbarát környezet és közösségek kialakítása Ausztriában is régóta kiemelt fontossággal bír. Országsszerte egyre több település mondhatja magát idősbarátnak. 2004-ben a Pensionistenverband Österreichs (Osztrák Nyugdíjas Egyesület) és a Volkshilfe (jótékonyági szervezet) közösen alapította meg az idősbarát közösség díját, melyet két évente ítélnek oda olyan közösségeknek, amelyek kiemelkedő projektekkel támogatják az időseket és az idősbarát környezet kialakítását. A Co-AGE projekt régiójában is számos település mondhatja el magáról, hogy elnyerte az idősbarát közösség díját.

- **Graz (2008)**

Grazban kiemelten fontos az idős lakosság életminőségének javítása, illetve fenntartása, ennek érdekében kialakítottak egy úgynevezett Nyugdíjasirodát (**SeniorInnenbüro**), amely különböző intézkedésekkel és projektekkel támogatja a helyi idős lakosság életminőségének javítását. Az iroda nem csak az aktív nyugdíjasokat támogatja, hanem a segítségre vagy ápolásra szoruló időseket is. Kiemelt céljuk a tenni akaró, aktív idősek ösztönzése és összekötése különböző szervezetekkel, ahol az idősek önkéntes tevékenységeket vállalhatnak. Az iroda munkáját az alkalmazottakon kívül számos önkéntes idős is segíti, ötleteikkel, tapasztalataikkal járulnak hozzá az iroda hatékony működéséhez. Az iroda által létrejött egy időseknek szóló kedvezmény kártya (SeniorInnencard), amellyel a nyugdíjasok különböző kulturális rendezvényeken kedvezményes áron vehetnek részt, sőt a kártyával akár különböző kurzusokon, tanfolyamokon is részt vehetnek megfizethető áron. Mindezen lehetőségekről a rendszeresen megjelenő nyugdíjasoknak szóló kézikönyvben (SeniorInnenhandbuch) tájékoztatják a célközönséget. Az idősbarát közösség díj elnyeréséhez aktívan hozzájárult két kiemelten sikeres projekt is. A **SenEmpower – Hallo Nachbar! projekt** az EU hat régiójában valósult meg, az egyik Graz volt. A projekt során olyan önkéntes időseket képeztek ki, akik személyes kapcsolatfelvétel útján tájékoztatták az időseket a számukra szóló lehetőségekről, programokról, szolgáltatásokról, így próbálták az idős generáció társadalmi integrációját erősíteni. Egy másik a mai napig sikeres projekt a **Points4action**. A projekt a generációkat hivatott összekapcsolni, egymáshoz közelebb hozni. A projekt lényege, hogy 13-19 év közötti fiatalok közös programokban vesznek részt idősekkel, melyekért „jutalompontokat” kapnak amiket helyi éttermekben, mozikban, könyvesboltokban válthatnak be.

- **Donaustadt – 22. Wiener Gemeindebezirk (2008)**

Bécs 22. kerülete különösen nagy hangsúlyt fektet az időseknek szóló szabadidős programokra. Rendszeresen rendeznek nyugdíjas találkozókat, illetve úgynevezett „nevető klubokat” (Lachclub) ahol egy tréner segítségével az idősek együtt nevetnek. A szabadidős tevékenységeken túl a városrész különösen sok lehetőséget biztosít a gondozásra szoruló időseknek is. A kerület célja a teljes akadálymentesítés kialakítása. Az időseknek kifejezetten hasznos és kényelmes, hogy létezik egy mobil bolt, amely a városrészt járva lehetőséget biztosít az időseknek a bevásárlásra. A kerület egyik sikerprojektje a **sALTo projekt**. A sALTo projekt célja az idősek támogatása és a város idősbarát kialakítása, mely a várostervezés és az egészségmegőrzés kéz a kézben járt. A projektben számos mini projekt valósult meg, ezek közül az egyik a **képeslap projekt** volt. Különböző intézményeken keresztül, illetve szabadidős rendezvényeken osztottak szét képeslapokat, amelyek egyik oldalán egy fiktív helyi lakostól szerepelt idézet (pl.: „nem gondoltam volna, hogy a biciklizést nem lehet elfelejteni” vagy „részt veszek egy továbbképzésen és törökül tanulok a parkban”), a másik oldalán pedig a „100 ok a kimozdulásra” listából tartalmaz egy pár ötletet, jó indokot arra, hogy miért mozduljon ki az idős ember otthonról (pl.: receptcsere, kölcsön-nagypapaság, lépcsőmászás). A képeslapoknak nagy sikere volt, sokan gyűjtötték, egymást között elcserélték őket és minden kártya által valami új és hasznos információhoz jutottak az idősek. Egy másik nagy sikerű sALTo-ötlet volt a **generációk sport rendezvénye**. Különböző sportágakban rendeztek barátságos mérkőzéseket és a csapatokat meghatározott kritériumok szerint kellett összeállítani. Például a csapat tagjai összesen 150 évesek legyenek, melyek közül egy tag maximum 13 éves lehet, egy másik pedig minimum 50. A rendezvények összehozták a generációkat és elősegítették az idősek társadalmi integrálását, növelték az idősek pozitív megítélését. A sALTo igyekezett az embereket nem csak személyesen, de virtuálisan is összekötni. Létrehozták a **telefonláncot**, amely egy 8-10 fős csoport láncja volt, akik hetente egyszer megadott időben láncszerűen hívták egymást telefonon és beszélgettek. Mindenkinek fix helye volt a láncban, az első hívta a másodikat, a második a harmadikat, majd az utolsó az elsőt. Általában 2 óra alatt kellett ezeket a beszélgetésláncokat megvalósítani. Ez esélyt adott az ismerkedésre és a magányosság megelőzésére is.⁸²

- **Pötttsching (2004)**

Pötttsching egy közel 3000 fős település, mely saját szociális központtal rendelkezik, az idősek számára otthonápolást biztosít, valamint a nyugdíjas egyesület számos kirándulást, utazást,

⁸² PlanSinn und die Partner.at (2008) – sALTo Gut und selbstbestimmt älter werden im Stadtteil [Jól és önállóan megöregedni a városban] http://www.forschungsnetzwerk.at/downloadpub/salto_endbericht_2008.pdf

sportolási lehetőséget, továbbképzést és kulturális programot szervez a helyi idős lakosság számára. A településen rendelkezésre áll egy úgynevezett Gmoa busz, amely az arra rászorulókat szállítja a településen belül jelképes összegért.

- **Riedlingsdorf (2008)**

Riedlingsdorf is kiemelt figyelmet fordít az idős lakosságra és életminőségük javítására. Egészségmegőrző programokat szerveznek, a települést akadálymentesítették, az ötven év feletti gondozásra szorulóknak speciális „bungalókat” alakítottak ki, valamint rendszeresen szerveznek programokat nem csak az időseknek, hanem az ápolásra szoruló hozzátartozóinak is, akiket információkkal, hasznos tanácsokkal látnak el.

Természetesen számos más jó gyakorlat van még Ausztriában, amely figyelemreméltó és jó példával szolgál. Ilyen a **rechbergi élettér projekt („Lebensplatz Rechberg“)** is, amely egy olyan lakóteret alakított ki, melyben kifejezetten az idősök igényeire szabott lakások vannak, valamint egy intergenerációs óvoda, ahol az idősök és a kicsik együtt süthetnek, barkácsolhatnak, festhetnek, tornázhatnak, olvashatnak és közben megtanulnak bízni egymásban és tisztelni egymást. A projekt nagy siker volt mind a kicsik, mind az idősök számára.⁸³

A 21. században a modern technológiák segítségével jelentősen befolyásolhatjuk az idősök jól-létét és életkörülményeik javulását. A **WEGE 2025** nevű projekt is a fejlett technika segítségével igyekszik az idős generáció életterét idősbaráttá varázsolni. A projekt arra keresi a választ, hogy hogyan, milyen funkciókkal segíti az úgynevezett Ambient Assisted Living (AAL)⁸⁴ rendszer az idősök mindennapjait a saját lakásukban. A projekt során Mühlviertler Alm településen 40 háztartást szerelnek fel ilyen rendszerrel és tudományosan figyelemmel kísérik a rendszer működését, az idősök reakcióját és igényeit.

A jó gyakorlatok sorát szerencsére hosszan lehetne folytatni, egyre több és kreatívabb megoldás születik az idősbarát közösségek kialakítására. Zárásként mindenképpen kiemelten kell megemlíteni a témában első, közös, osztrák-magyar projektet, mely nagy sikerrel zárult 2019-ben. Ez az **Age-Friendly Region projekt**. A projekt célja összecseng a Co-AGE céljaival is, hiszen mindkét projekt alapvető feladatának tekinti a harárregió térségeiben az idősbarát közösségek kialakítását és támogatását. Az

⁸³ Oö. Zukunftsakademie (2016) - Altersfreundliche Lebensräume [Idősbarát életterek]

⁸⁴ „Beágyazott rendszerek alkalmazása az életminőség javítása érdekében. A kifejezés magyarul nehezen adható vissza. Mindazon technikák együttesét jelenti, amelyek azt szolgálják, hogy valamely életfunkciójukban tartósan károsodott vagy veszélyeztetett személyek eredeti életkörülményeik közt biztonságban élhessenek.” https://fogalomtar.aeek.hu/index.php/Ambient_Assisted_Living

Age-Friendly Region projekt keretében egy esetmenedzsment-modell (Case und Care Management – CCM) került kidolgozásra, amelyben az ápolási szakterületeken aktív szervezetekkel együttműködve, 200 család közreműködésével, valamint intenzív határon átnyúló összefogás mellett sikerült az idős emberek életminőségét javítani. Az esetmenedzsment személyesen keresték fel a programban résztvevő idős embereket és támogatták őket akár egészségügyi, ápolási vagy szociális ügyeik intézésben (pl.: betegápoló leszerzése, hivatali ügyek intézése, ételrendelés). Az Age-Friendly Region projekt eredményeit és tapasztalatait is hasznosítva, a Co-AGE projekt is arra törekszik, hogy maradandót alkosson és hosszú távon, fenntartható módon segítse a generációk közötti együttműködést és az idősbarát közösségek kialakítását.

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra Részvételi arány informális és formális önkéntes tevékenységekben az EU 28 országában ..	10
2. ábra Részvételi arány informális és formális önkéntes tevékenységekben Magyarországon 2019-ben.....	11
3. ábra Részvételi arány informális és formális önkéntes tevékenységekben Ausztriában 2016-ban	11
4. ábra Az önkéntesség (informális és formális) területi eloszlása Magyarországon 2019-ben	13
5. ábra Az informális önkéntesség területi eloszlása Ausztriában 2016-ban	13
6. ábra A formális önkéntesség területi eloszlása Ausztriában 2016-ban.....	14
7. ábra A megkérdezett önkéntesek motivációi Magyarországon 2019-ben.....	16
8. ábra A megkérdezett önkéntesek motivációi Ausztriában 2016-ban	17
9. ábra Részvételi arány önkéntes tevékenységekben az EU 28 tagállamában 2015-ben.....	20
10. ábra Részvétel formális önkéntes tevékenységekben korcsoportok szerint, az EU 28 tagállamában 2015-ben	20
11. ábra Részvétel informális önkéntes tevékenységekben korcsoportok szerint, az EU 28 tagállamában 2015-ben.....	21
12. ábra A formális önkéntes tevékenységet végzők aránya iskolai végzettségük szerint, az EU 28 tagállamában 2015-ben.....	21
13. ábra Az informális önkéntes tevékenységet végzők aránya iskolai végzettségük szerint, az EU 28 tagállamában 2015-ben.....	22
14. ábra A formális önkéntesek aránya nemek szerint az EU 28 tagállamában 2015-ben	22
15. ábra Az informális önkéntesek aránya nemek szerint az EU 28 tagállamában 2015-ben.....	23
16. ábra Részvételi arány az osztrák speciális önkéntességi formákban 2019-ben	26
17. ábra Részvételi arány önkéntes tevékenységekben 2016-ban Ausztriában	29
18. ábra Nemek szerinti százalékos eloszlás az önkéntesek között 2016-ban	30

19. ábra Részvételi arány önkéntes tevékenységekben 2016-ban korosztályok szerint	30
20. ábra Az önkéntes tevékenységet végzők megoszlása iskolai végzettségük alapján 2016-ban	31
21. ábra Az önkéntesek foglalkoztatottság szerinti megoszlása 2016-ban.....	31
22. ábra Az önkéntesek aránya lakóhelyük mérete szerinti lebontásban 2016-ban	32
23. ábra Az önkéntesek százalékos aránya az osztrák tartományokban 2016-ban	32
24. ábra Részvételi arány önkéntes tevékenységekben 2019-ben	36
25. ábra Az önkéntesek nemek szerinti megoszlása 2019-ben.....	36
26. ábra A magyar önkéntesek aránya korosztályonként 2019-ben.....	37
27. ábra Az önkéntes munkát végzők aránya iskolai végzettségük szerint 2019-ben.....	37
28. ábra Az önkéntesek aránya gazdasági aktivitásuk alapján 2019-ben	38
29. ábra Az önkéntesek aránya lakóhelyük szerint 2019-ben.....	38
30. ábra A magyar önkéntesek száma megyékre lebontva 2019-ben	39
31. ábra A világ 60 év feletti lakosságának földrajzi régiók szerinti százalékos megoszlása 2015-ben és várhatóan 2030-ban és 2050-ben	48
32. ábra A 65 év feletti lakosság várható aránya az EU-ban, Ausztriában és Magyarországon	49
33. ábra WHO-Virág.....	50

TÁBLAJEGYZÉK

1. táblázat WHO tartományok és metszetek az életminőség méréséhez (WHO 1997)	46
--	----

FORRÁSJEGYZÉK

Bericht über die Freiwilligenarbeit zur Sondertagung zur sozialen Entwicklung der Generalversammlung der Vereinten Nationen, Genf, Februar (2001) [Jelentés az önkéntességről a társadalmi fejlődésről szóló ENSZ konferencián]

Czike & Kuti (2006) – Önkéntesség, Jótékonyág, társadalmi integráció

Bartal, A.M., & Saródy, Z. (2010). Körkép — Az önkéntesség helyzete és szerepe az Európai Unió egyes tagállamaiban az önkéntes motivációs kutatások tükrében, Civil Szemle, 7

Institut für interdisziplinäre Nonprofit Forschung an der Wirtschaftsuniversität Wien (NPO-Institut) - 1. Bericht zum freiwilligen Engagement in Österreich (2009) [a Bécsi Közgazdaságtudományi Egyetem Interdiszciplináris Nonprofit Kutatóintézete (NPO Intézet) - 1. Jelentés az önkéntességről Ausztriában (2009)]

KSH - Önkéntes munka Magyarországon (A Munkaerő-felmérés, 2011. III. Negyedévi kiegészítő felvétele

Czike & Bartal (2005) - Nonprofit szervezetek és önkéntesek – új szervezeti típusok és az önkéntes tevékenységet végzők motivációi

Resolution on Voluntary Work, OJEC C 010, 16 January 1984 [Állásfoglalás az önkéntes munkáról]

European Commission (1997) Treaty of Amsterdam - Declaration 38 on voluntary service activities [Európai Bizottság (1997) Amszterdami Szerződés - 38. nyilatkozat az önkéntes szolgálatról]

Weissbuch der Kommission vom 21. November 2001: „Neuer Schwung für die Jugend Europas“ [A Bizottság 2001. november 21-i fehér könyve: "Új lendület az európai fiatalok számára"]

European Youth Forum (2012) – European Charter on the rights and responsibilities of volunteers [Európai Ifjúsági Fórum (2012) - Az önkéntesek jogairól és felelősségéről szóló európai charta]

Cross-border voluntary activities in the EU European Parliament resolution of 12 June 2012 on recognising and promoting cross-border voluntary activities in the EU [A határokon átnyúló önkéntes tevékenységek az EU-ban Az Európai Parlament 2012. június 12-i állásfoglalása a határokon átnyúló önkéntes tevékenységek elismeréséről és előmozdításáról az EU-ban]

Das Bundesgesetz zur Förderung von freiwilligem Engagement (Freiwilligengesetz – FreiwG, BGBl I Nr. 17/2012 idgF) [Szövetségi törvény az önkéntes elkötelezettség előmozdításáról (Freiwilligengesetz - FreiwG, BGBl I, 17/2012, módosítva)]

Bundesministerium für Soziales, Gesundheit, Pflege und Konsumentenschutz - 3. Bericht zum freiwilligen Engagement in Österreich (2019) - [Szövetségi Szociális, Egészségügyi, Gondozási és Fogyasztóvédelmi Minisztérium - 3. Jelentés az önkéntességről Ausztriában (2019)]

Sozialministerium (2017) - Leitfaden für Curricula von Lehrgängen für Verantwortliche in der Arbeit mit Freiwilligen [Útmutató az önkénteseknek szóló tananyagok megalkotójának]

2005. évi LXXXVIII. Törvény a közérdekű önkéntes tevékenységről

A Kormány 1503/2016. (IX. 21.) Korm. határozata a Nemzeti Önkéntes Tanácsról megjelent a MAGYAR KÖZLÖNY 2016. évi 142. számának 69963. és 69964. oldalán

Freie und Hansestadt Hamburg - Behörde für Arbeit, Soziales, Familie und Integration – Hamburger Engagementstrategie 2019 [2019. évi hamburgi elkötelezettségi stratégia]

Salamon & Papp (2012) - Önkéntesség és önszerveződés segítése. Civil ifjúsági munka

Manifest für freiwilliges Engagement in Europa, Europäisches Freiwilligenzentrum (CEV), 2006 [Nyilatkozat az önkéntességről Európában, Európai Önkéntes Központ (CEV), 2006]

Lampek – Rétsági (2015) – Egészséges idősödés - Az egészségfejlesztés lehetőségei idős korban

Europäische Kommission (2018) - The 2018 Ageing Report Economic & Budgetary Projections for the 28 EU Member States (2016-2070) Institutional Paper 079 | MAY 2018 [Európai Bizottság (2018) -A 2018-as idősödési jelentés gazdasági és költségvetési előrejelzései a 28 EU-tagállam számára (2016–2070), 079. intézményi dokumentum | 2018. MÁJUS]

Sebastian Knell (2017) - Unterschiedliche Modi des Alterns und ihre philosophische Bewertung [Az öregedés különböző módjai és filozófiai értékelése]

Füzesi, Törőcsik, Lampek, (2013) - Az időskor egészségyszociológiája: tények és trendek

Richard W. Besdine, MD (2019) - Warren Alpert Medical School of Brown University - Übersicht über Alterserscheinungen [Az öregedés jeleinek áttekintése]

Rosenmayr (1983) - Die späte Freiheit: das Alter, ein Stück bewusst gelebten Lebens [Késői szabadság: Az idősödés, egy darabka tudatosan élt élet]

Kovács (2007) - Életminőség – boldogság – stratégiai tervezés

WHO - Division of Mental Health and Prevention of Substance Abuse (1997) - WHOQOL Measuring Quality of Life (1997). [Az életminőség mérése]

Mollenkopf - Walker (2007) - Quality of Life in Old Age - International and Multi-Disciplinary Perspectives [Az életminőség az időskorban - nemzetközi és multidiszciplináris perspektívák]

United Nations Population Fund (2004) - State of world population 2004 [ENSZ Népeség Alap (2004) - A világ népességének állapota 2004]

Az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa (2015) - A népesség elöregedésének jelentése

WHO (2007) - Global Age-friendly Cities: A Guide [Globális idősbarát városok: Útmutató]

Széman (2016) - Idősbarát városok, helyek, közösségek, Esély: Társadalom és szociálpolitikai folyóirat 27: (2) pp. 93-114.

WHO (2018) - The Global Network for Age-friendly Cities and Communities [Az idősbarát városok és közösségek globális hálózata]

1993.III.törvény 57. és 60.§ szerinti szociális alapszolgáltatás

1993.III.törvény 65.§ szerinti szociális alapszolgáltatás

Study on Volunteering in the European Union Final Report (2010) [Tanulmány az önkéntességről az Európai Unióban (2010)] https://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1018_en.pdf

Policy Agenda on Volunteering in Europe P.A.V.E Working towards a true legacy for EYV 2011 [Az önkéntesség európai szakpolitikai menetrendje P.A.V.E Az EYV 2011 valódi örökségének kialakítása]

Nemzeti Önkéntes Stratégia 2012-2020 - 1. melléklet az 1068/2012. (III.20.) Korm. határozathoz

https://de.wikipedia.org/wiki/Ambient_Assisted_Living

<https://www.youthforum.org/sites/default/files/publication-pdfs/YFJ-VolunteeringCharter-DE.pdf>

https://europa.eu/youth/eu/article/46/1027_hu

[https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Social_participation_and_integration_statistics#Formal_and_informal_voluntary_activities)

[explained/index.php/Social_participation_and_integration_statistics#Formal_and_informal_voluntary_activities](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Social_participation_and_integration_statistics#Formal_and_informal_voluntary_activities)

https://www.ksh.hu/stadat_evkozi_9_13

https://ifes.at/sites/default/files/downloads/bericht_freiwilligenengagement_2016.pdf

<https://maltai.hu/magyarontentesseg>

<http://www.freiwilligenweb.at/sonderformen>

<https://www.freiwilligenweb.at/sonderformen/freiwilliges-sozialjahr-im-inland>

<https://www.freiwilligenweb.at/freiwilliges-engagement/rechtliche-rahmenbedingungen/>

<https://www.freiwilligenweb.at/freiwilliges-engagement/freiwilligen-nachweis/>

<http://www.oka.hu/cikkek/toertenetenenk-0>

http://www.unp.hu/sites/default/files/imuk/pdf/a_magyarorszagi_onkentesseg_fejlesztési_strategia_ja_2007-2017.pdf

<https://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/csalad-es-ifjusagugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/a-nemzeti-onkentes-tanacs-segit-terjeszteni-az-onkentesseget>

<https://www.bemyeyes.com/>

https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/swp04_eng.pdf

https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2015_Report.pdf

https://www.who.int/ageing/projects/age_friendly_cities/en/

<https://www.who.int/ageing/projects/age-friendly-environments/en/>

https://www.who.int/ageing/publications/Global_age_friendly_cities_Guide_English.pdf

<https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/eu-affairs/20120106STO34946/az-aktiv-idosodes-europai-eve-2012>

https://www.age-platform.eu/sites/default/files/Towards_an_Age_Friendly_EU_FINAL.pdf

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/278979/WHO-FWC-ALC-18.4-eng.pdf?sequence=1>

<https://www.rte.ie/news/ireland/2019/1216/1099456-age-friendly-who/>

<https://extranet.who.int/agefriendlyworld/afp/chave-de-afetos/>

https://hu.wikipedia.org/wiki/Id%C5%91sbar%C3%A1t_%C3%96nkorm%C3%A1nyzat_d%C3%ADj

http://hirek.gyor.hu/cikk/idosbarat_onkormanyzat_cimet_kapott_a_varos.html

http://www.forschungsnetzwerk.at/downloadpub/salto_endbericht_2008.pdf